

ACADEMIA ROMÂNĂ
Grupul de reflecție
Evaluarea Stării Economiei Naționale

ESEN - 2
INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

COMPETITIVITATEA AGRICULTURII
ȘI INTEGRAREA ÎN UE

dr. Luminița CHIVU,
dr. Constantin CIUTACU,
dr. Valeriu IOAN FRANC,
dr. Marin CONSTANTIN

Secția de Științe Economice, Juridice și Sociologie a Academiei Române

Institutul Național de Cercetări Economice
Centrul de Informare și Documentare Economică

ACADEMIA ROMÂNĂ
Grupul de reflecție
Evaluarea Stării Economiei Naționale

Coordonare generală:
Academician Eugen SIMION
Președintele Academiei Române

Coordonare executivă:
Academician Aurel IANCU

Consiliul de orientare și evaluare științifică:

Secția de Științe Economice, Juridice și Sociologie a Academiei Române

Acad. Tudorel POSTOLACHE, președintele Secției;
Prof. dr. Constantin BĂRBULESCU, m.c.; Acad. Mircea Paul COSMOVICI;
Prof. dr. Daniel DĂIANU, m.c.; Acad. Emilian DOBRESCU;
Prof. dr. Ion DOGARU, m.c.; Acad. Ion FILIPESCU;
Acad. Aurel IANCU, vicepreședinte executiv;
Prof. dr. Constantin IONETE, membru de onoare al Academiei Române;
Prof. dr. Mugur C. ISĂRESCU, m.c.; Acad. Costin KIRIȚESCU;
Prof. dr. Vasile STĂNESCU, membru de onoare al Academiei Române;
Acad. Iulian VĂCĂREL; Prof. dr. Gheorghe ZAMAN, m.c.;
Prof. dr. Cătălin ZAMFIR, m.c.

Institutul Național de Cercetări Economice

Prof. dr. Mircea CIUMARA, director general
Prof. dr. Valeriu IOAN-FRANC, director general adjunct
Prof. dr. Gheorghe DOLGU

Directoratul și secretariatul științific

Prof. dr. Valeriu IOAN-FRANC; Prof. dr. Sorica SAVA;
Mircea FĂȚĂ; Drd. Aida SARCHIZIAN; Dan OLTEANU

*Ediție realizată cu asistență financiară din partea Comunității Europene,
grant B7-030-ZZ00 24.03.08.15.*

Punctele de vedere exprimate în acest studiu aparțin autorilor și, prin urmare, nu pot fi considerate în nici un fel ca exprimând punctul de vedere oficial al Comunității Europene.

CUPRINS

1. Suprapopulația agrară și efectele sale economice.....	7
1.1. Preliminarii.....	7
1.2. Suprapopulația agrară din România în context european.....	8
1.3. Impactul suprapopulației agrare asupra poziționării agriculturii în economia românească	12
1.4. Competitivitatea agriculturii și suprapopulația agrară	20
2. Competitivitatea agriculturii românești în context european	25
2.1. Competitivitatea – concept și criterii	25
2.2. Indicatori ai competitivității producției agricole	33
2.2.1. Indicatori ai scării și volumului resurselor producției agricole (inputul agricol)	34
2.2.2. Indicatori de densitate	37
2.2.3. Indicatori de scară și volum (valoare) ai producției agricole (outputul agricol)	39
2.2.4. Indicatori ai competitivității producției agricole	40
2.3. Evaluarea competitivității producției agricole românești comparativ cu țări din Uniunea Europeană	42
2.3.1. Nivelul și dinamica indicatorilor de resurse ale agriculturii	42
2.3.2. Indicatori de densitate	57
2.3.3. Indicatori de scară și de volum ai producției agricole	65
2.3.4. Indicatori propriu-zisi de rezultate.....	75
Bibliografie selectivă.....	95

CONTENTS

1. Agrarian overpopulation and its economic effects	7
1.1. Preliminaries	7
1.2. Romania's agrarian overpopulation in the European context.....	8
1.3. The agrarian overpopulation's impact on the agriculture position within Romania's economy	12
1.4. Agriculture competitiveness and agrarian overpopulation.....	20
2. Competitiveness of Romania's agriculture in the European context	25
2.1. Competitiveness - Concept and criteria	25
2.2. Indicators of agricultural production competitiveness	33
2.2.1. Indicators of the scale and volume of the agricultural production resources (agricultural input).....	34
2.2.2. Density indicators.....	37
2.2.3. Scale and volume (value) indicators of agricultural production (agricultural output).....	39
2.2.4. Indicators of the agricultural production competitiveness.....	40
2.3. Assessment of Romania's agricultural production competitiveness in relation to the EU countries	42
2.3.1. Level and dynamics of the agricultural resources indicators.....	42
2.3.2. Density indicators.....	57
2.3.3. Scale and volume indicators of agricultural production	65
2.3.4. Result indicators proper	75
Bibliography.....	95

1. SUPRAPOPULAȚIA AGRARĂ ȘI EFECTELE SALE ECONOMICE

1.1. Preliminarii

Evoluția istorică a dezvoltării producției agricole se înscrie într-un proces global, continuu, de artificializare, de marfarizare și, respectiv, de comercializare a tuturor proceselor și produselor naturale.

Primele semne ale producției pe bandă, în regimul ulterior cunoscut sub numele de fordism sau taylorism, au apărut nu în industrie, ci în agricultură; este vorba, de pildă, de abatoarele de la Chicago și Cincinnati – acesta din urmă supranumit “porkopolis” – înființate la mijlocul secolului al XIX-lea.

Demontarea animalelor și a carcaselor rezultate la sacrificare a reprezentat un proces premergător benzii de montaj din industrie.

După ce s-a industrializat producția de carne, agricultura a intrat în faza celei de-a doua revoluții marcate de motorizare, chimizare, genetizare (prin ameliorare și selecție) și, evident, de ample procese de concentrare funciară și de capital.

În Europa, cea de-a doua revoluție agrară a demarat după 1945, pe principii și cu politici esențial diferite în Est și în Vest; în esență, aceasta a însemnat distrugerea sistemului tradițional de agricultură, fondat pe parcelarea funciară, pe policultura vegetală, în concubinaj neeconomic cu creșterea animalelor, și pe subzistență.

Între 1945 și 2000, revoluția agrară a eliminat în Europa zeci de milioane de persoane ocupate în agricultură.

Evoluțiile agriculturii vest-europene au fost susținute în permanență prin instituționalizarea cogestiunii dintre stat și sindicalismul agricol modernizator care a favorizat introducerea acestui sector în sistemul capitalist fondat pe respectul proprietății private și pe profit.

În estul Europei producția agricolă a fost organizată pe principii colectiviste și pe preluarea fără echivalent a surplusului de capital rezultat.

Subordonarea producției agricole capitaliste ciclului industrial și activităților comerciale a presupus acțiuni continue destinate eradicării simbolismului, a practicilor economiei naturale țărănești și a formelor de muncă și de organizare atașate acestora.

Diferite regiuni și ferme s-au specializat în producția vegetală sau a unor variate tipuri de produse zootehnice; sub tutela fabricantilor de alimente au apărut ferme de zeci de mii de animale, s-a născut economia de scară în agricultură, cel mai adesea în detrimentul dimensiunilor ecologice și sociale ale acestei ramuri.

Respectivele exploatații împreună cu tot mai uriașele întreprinderi din industria alimentară au fost susținute prin mecanisme de ajutor public – etatiste.

Puterea comercială apărută ca rezultat al mondializării schimburilor a fost generată de **sinergia** dintre intervenția etatistă și forța grupurilor industriale agro-alimentare. Numai concentrarea funciară a costat țările din Uniunea Europeană multe sute sau chiar mii de miliarde de dolari în ultima jumătate de secol.

1.2. Suprapopulația agrară din România în context european

Populația agricolă, deși a scăzut cu aproape 3 milioane de persoane în 50 de ani, rămâne încă cea mai preocupantă problemă a agriculturii românești (tabelul nr. 1 și graficul nr. 1).

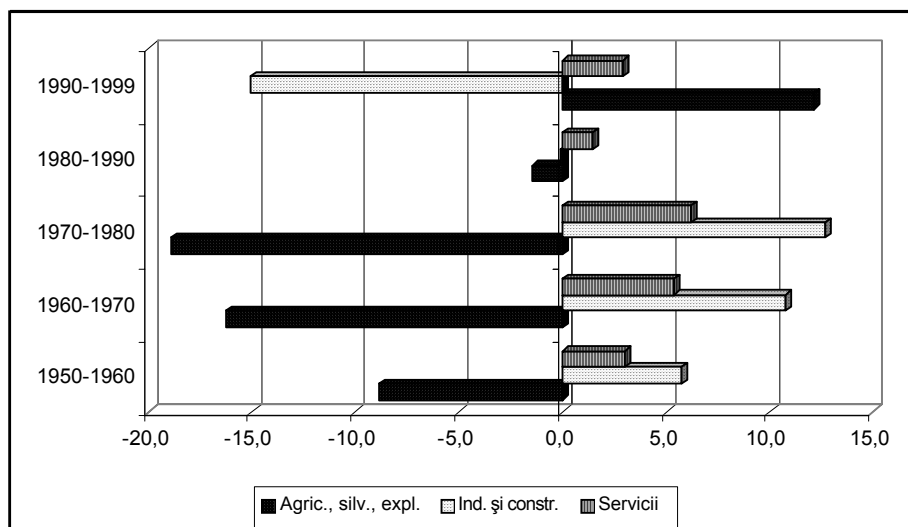
Tabelul nr. 1

Evoluția populației ocupate și a structurii acesteia pe sectoare, în perioada 1950-2000, în România

Anul	Total mii pers.	Din care (mii pers.):			Din care (%):		
		Agricultură, silvicultură, exploatare forestieră	Industrie și construcții	Servicii	Agricultură, silvicultură, exploatare forestieră	Industrie și construcții	Servicii
1950	8.377	6.227	1.194	956	74,3	14,3	11,4
1951	8.629	6.178	1.389	1.062	71,6	16,1	12,3
1952	8.712	6.194	1.437	1.081	71,1	16,5	12,4
1953	8.964	6.239	1.551	1.174	69,6	17,3	13,1
1954	9.131	6.319	1.571	1.241	69,2	17,2	13,6
1955	9.363	6.529	1.626	1.208	69,7	17,4	12,9
1956	9.466	6.541	1.647	1.278	69,1	17,4	13,5
1957	9.383	6.540	1.576	1.267	69,7	16,8	13,5
1958	9.466	6.549	1.609	1.308	69,2	17,0	13,8
1959	9.466	6.550	1.638	1.278	69,2	17,3	13,5
1960	9.538	6.250	1.911	1.377	65,5	20,0	14,4
1961	9.550	6.080	2.011	1.459	63,7	21,1	15,3
1962	9.550	5.892	2.124	1.534	61,7	22,2	16,1
1963	9.634	5.701	2.262	1.671	59,2	23,5	17,3
1964	9.634	5.628	2.388	1.618	58,4	24,8	16,8
1965	9.684	5.496	2.472	1.716	56,8	25,5	17,7
1966	9.801	5.391	2.587	1.823	55,0	26,4	18,6
1967	9.885	5.308	2.679	1.898	53,7	27,1	19,2
1968	9.885	5.219	2.758	1.908	52,8	27,9	19,3
1969	9.885	5.041	2.886	1.958	51,0	29,2	19,8
1970	9.875	4.869	3.045	1.961	49,3	30,8	19,9
1971	9.939	4.623	3.258	2.058	46,5	32,8	20,7
1972	9.971	4.404	3.441	2.126	44,2	34,5	21,3
1973	10.021	4.229	3.624	2.168	42,2	36,2	21,6
1974	10.071	4.036	3.796	2.239	40,1	37,7	22,2
1975	10.151	3.864	3.936	2.351	38,1	38,8	23,2
1976	10.227	3.670	4.116	2.441	35,9	40,2	23,9
1977	10.264	3.560	4.258	2.446	34,7	41,5	23,8
1978	10.290	3.375	4.369	2.546	32,8	42,5	24,7
1979	10.320	3.203	4.518	2.599	31,0	43,8	25,2

Anul	Total mii pers.	Din care (mii pers.):			Din care (%):		
		Agricultură, silvi- cultură, exploa- tare forestieră	Industrie și con- strucții	Ser- vicii	Agricultură, silvi- cultură, exploa- tare forestieră	Industrie și con- strucții	Ser- vicii
1980	10.350	3.148	4.504	2.698	30,4	43,5	26,1
1981	10.376	3.039	4.529	2.808	29,3	43,6	27,1
1982	10.428	3.022	4.614	2.792	29,0	44,2	26,8
1983	10.458	3.059	4.626	2.773	29,3	44,2	26,5
1984	10.500	3.092	4.701	2.707	29,4	44,8	25,8
1985	10.586	3.112	4.735	2.739	29,4	44,7	25,9
1986	10.670	3.062	4.767	2.841	28,7	44,7	26,6
1987	10.719	3.059	4.805	2.855	28,5	44,8	26,6
1988	10.805	3.067	4.837	2.901	28,4	44,8	26,8
1989	10.946	3.056	4.936	2.954	27,9	45,1	27,0
1990	10.840	3.144	4.711	2.985	29,0	43,5	27,5
1991	10.786	3.205	4.304	3.277	29,7	39,9	30,4
1992	10.458	3.443	3.880	3.135	32,9	37,1	30,0
1993	10.062	3.614	3.604	2.844	35,9	35,8	28,3
1994	10.011	3.647	3.445	2.919	36,4	34,4	29,2
1995	9.493	3.265	3.193	3.035	34,4	33,6	32,0
1996	9.379	3.320	3.216	2.843	35,4	34,3	30,3
1997	9.023	3.384	2.889	2.750	37,5	32,0	30,5
1998	8.813	3.349	2.708	2.756	38,0	30,7	31,3
1999	8.420	3.466	2.392	2.562	41,2	28,4	30,4
2000	8.629	3.600	2.357	2.672	41,7	27,3	31,0

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor din Anuarul statistic al României, diverse ediții.

Graficul nr. 1. Modificarea structurii sectoriale a populației ocupate în România, în intervalul 1950-1999 (%)

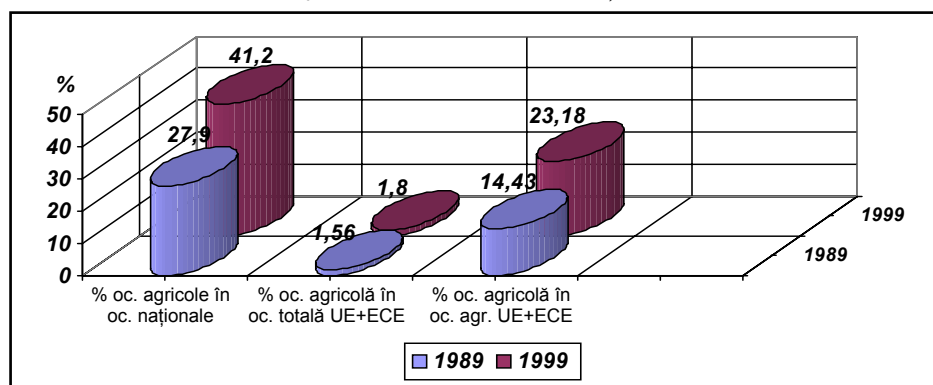
Suprapopulația agrară din România reprezintă concomitent nu numai o problemă a țării noastre, ci și a unei viitoare Europe lărgite (tabelul nr. 2 și graficul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Dimensiunea ocupării agricole în raport cu ocuparea totală, în România și în țări membre și candidate la aderare în UE

	Populația ocupată totală (mii pers.)		Populația ocupată în agricultură (mii pers.)		Ponderea populației ocupate în agricultură (%)					
					În ocuparea națională		În ocuparea totală din UE+ECE		În ocuparea agricolă din UE+ECE	
	1989	1999	1989	1999	1989	1999	1989	1999	1989	1999
Austria	3.343	3.731	267	231	8,0	6,2	0,14	0,12	1,26	1,55
Belgia	3.671	3.811	103	88	2,8	2,3	0,05	0,05	0,49	0,59
Danemarca	2.609	2.672	149	88	5,7	3,3	0,08	0,05	0,70	0,59
Finlanda	2.494	2.287	217	144	8,7	6,3	0,11	0,07	1,03	0,96
Franța	21.852	22.813	1.377	958	6,3	4,2	0,70	0,50	6,51	6,40
Germania	36.250	36.167	2.091	1.013	5,8	2,8	1,07	0,52	9,88	6,77
Grecia	3.672	3.940	929	670	25,3	17	0,48	0,35	4,39	4,48
Irlanda	1.099	1.583	168	136	15,3	8,6	0,09	0,07	0,79	0,91
Italia	20.826	20.493	1.937	1.312	9,3	6,4	0,99	0,68	9,15	8,76
Luxemburg	181	248	6	5	3,4	2	0,00	0,00	0,03	0,03
Olanda	6.065	7.630	285	229	4,7	3	0,15	0,12	1,35	1,53
Portugalia	4.378	4.790	832	656	19,0	13,7	0,43	0,34	3,93	4,38
Spania	12.257	13.801	1.593	1.021	13,0	7,4	0,81	0,53	7,53	6,82
Suedia	4.465	4.068	161	106	3,6	2,6	0,08	0,05	0,76	0,71
Reg. Unit	26.544	27.314	584	437	2,2	1,6	0,30	0,23	2,76	2,92
Total UE	149.708	155.348	10.699	7.094	7,1	4,6	5,47	3,67	50,57	47,40
Bulgaria	4.423	3.106	853,6	798	19,3	25,7	0,44	0,41	4,03	5,33
Rep. Cehă	7.936	4.942	913	232	11,5	4,7	0,47	0,12	4,31	1,55
Slovacia	...	2.167	...	165	...	7,6	...	0,09	...	1,10
Ungaria	4.823	3.698	965	277	20,0	7,5	0,49	0,14	4,56	1,85
Polonia	17.707	15.354	4.675	2.933	26,4	19,1	2,39	1,52	22,09	19,59
România	10.946	8.420	3.053,9	3.469	27,9	41,2	1,56	1,80	14,43	23,18
Total ECE	45.835	37.687	10.459,3	7.873,7	22,8	20,9	5,35	4,08	49,43	52,61
Total UE+ECE	195.543	193.035	21.158	14.967	10,8	7,8	10,82	7,75	100,00	100,00

Sursa: calculații proprii pe baza datelor din Anuarul statistic al României, CNS, diverse ediții, CESTAT, INS și Employment in Europe, diverse ediții.

Graficul nr. 2. Ponderea populației ocupate în agricultură în România în total ocupare națională, în total ocupare a UE+ECE și în ocupare agricolă a UE+ECE în anii 1989 și 1999

Situația este mult mai dramatică dacă luăm în considerare datele prezentate de anchetele de tip AMIGO realizate în țările Europei Centrale și de Est (tabelul nr. 3 și graficul nr. 3).

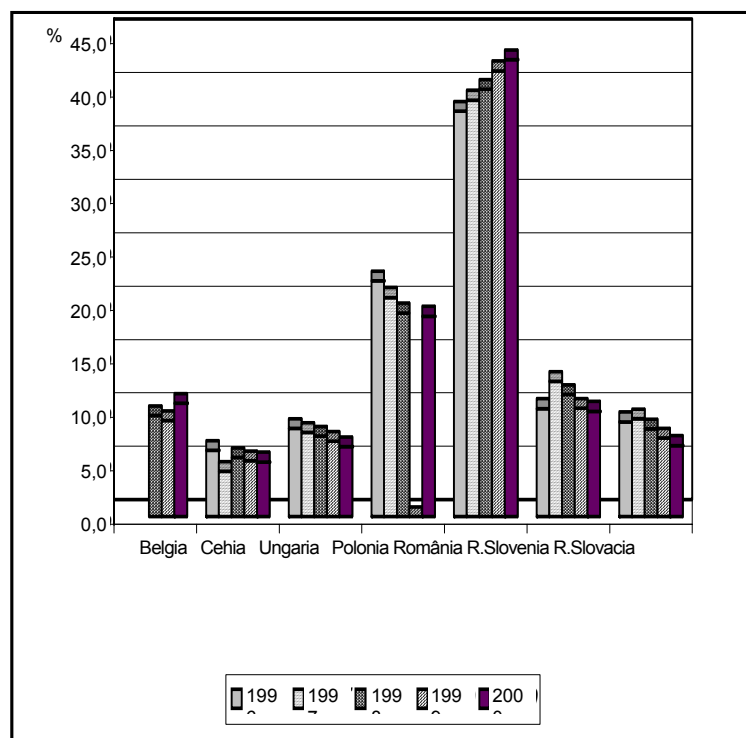
Tabelul nr. 3

Populația ocupată în agricultură în spațiul est-european

- mii persoane, % -

	1996			1997			1998			1999			2000		
	Pop. oc. totală	Pop. oc. agr.	% oc. agr.	Pop. oc. totală	Pop. oc. agr.	% oc. agr.	Pop. oc. totală	Pop. oc. agr.	% oc. agr.	Pop. oc. totală	Pop. oc. agr.	% oc. agr.	Pop. oc. totală	Pop. oc. agr.	% oc. agr.
Bulgaria	2.921	277	9,5	2.811	253	9,0	2.795	297	10,6
Cehia	4.915	305	6,2	4.884	208	4,3	4.818	267	5,5	4.709	247	5,2	4.676	240	5,1
Ungaria	3.648	302	8,3	3.646	288	7,9	3.698	279	7,5	3.812	270	7,1	3.849	252	6,5
Polonia	14.968	3.308	22,1	15.180	3.118	20,5	15.350	2.928	19,1	14.526	2.727	18,8
România	10.936	4.151	38,0	11.050	4.311	39,0	10.845	4.342	40,0	10.776	4.499	41,8	10.764	4.607	42,8
Rep. Slovenia	878	89	10,1	906	115	12,7	901	103	11,4	886	90	10,2	901	89	9,9
Rep. Slovacia	2.225	198	8,9	2.206	202	9,2	2.199	181	8,2	2.132	157	7,4	2.102	140	6,7
Total	37.570	8.353	22,2	37.872	8.242	21,8	40.732	8.377	20,6	25.126	5.516	22,0	39.613	8.352	21,1
% România în total	29,1	49,7	*	29,2	52,3	*	26,6	51,8	*	42,9	81,6	*	27,2	55,2	*

Sursa: CESTAT, INS, diverse ediții.

Graficul nr. 3. Ponderele populației în agricultură, în ocuparea totală, în spațiul est-european, în intervalul 1996-2000

1.3. Impactul suprapopulației agrare asupra poziționării agriculturii în economia românească

Dimensiunea populației agrare determină preponderent **toți indicatorii structurali ai producției agricole** (tabelul nr. 4): cea mai mare pondere a Vab agricole în PIB, dar aceasta este o cifră statistică întrucât aici este contabilizată o mare parte necomercială a autoconsumului; Vab agricolă este mai mare nu pentru că agricultura este dezvoltată, ci pentru că restul economiei este foarte slab poziționat; dacă populația agricolă este mare, Fbcf deține în Vab agricolă o pondere de 2-10 ori mai mică decât în Suedia sau Finlanda, exporturile și importurile sunt asimetrice în raport cu un presupus potențial.

Un fundament esențial al competitivității ține de **scara și dimensiunea exploatațiilor** (tabelele nr. 5 și 6 și graficul nr. 4).

Cu exploatații de 2-3 hectare, care ocupă peste 9 milioane ha terenuri agricole, este greu de atins competitivitatea pe piața internă din România, pe piața internă a UE, sau de cucerit piața mondială.

Poziționarea agriculturii în economia națională (tabelul nr. 7) relevă o situație stagnant nefavorabilă cel puțin în ultimele două decenii; productivitatea sectorului este scăzută **nu în primul rând datorită** nivelului producției fizice agricole, ci mai ales datorită valorii reduse a acestora - din cauza veniturilor extrem de scăzute ale consumatorilor și ale salariaților din sectorul secundar și terțiar, care își mențin o brumă de eficiență pe seama prețurilor la produsele agricole care rămân de 2-15 ori mai scăzute decât în Uniunea Europeană; un asemenea fenomen este generat și de atomizarea producătorilor agricoli, de lipsa unor sindicate capabile să le susțină interesele; în fine, în ultimii ani, productivitatea scade și în urma creșterii numerice a populației agricole prin disponibilizările din alte sectoare.

Investițiile pe o persoană ocupată în agricultură prezintă decalaje tot mai mari în defavoarea acestei ramuri față de media pe economie; în ultimii ani ponderea investițiilor din sector în Vab agricolă a oscilat între 5 și 11% față de 15-20% a investițiilor totale în Vab din întreaga economie; comparativ cu țările din UE, investițiile pe o persoană ocupată în agricultura românească, precum și stocul de capital fix rămân la un nivel subderizoriu care provoacă sentimente ilare atunci când este adusă în discuție nevoia de a recupera decalajele și a deveni competitivi pe piața internă a Uniunii.

Evoluția veniturilor bănești (tabelul nr. 8 și graficul nr. 5) și ponderea extrem de înaltă a consumului de alimente în bugetele gospodăriilor (tabelele nr. 9 și 10 și graficul nr. 6) probează că, **dacă nu se promovează reforme radicale, subzistența nu va putea fi lichidată de competitivitate.**

Numai piața singură și liberă nu va putea obține în viitor rezultate semnificativ îmbunătățite.

Tabelul nr. 4

Indicatori structurali ai producției agricole (%)

	Ponderea valorii ad. brute agr. în PIB		Ponderea sectoarelor în producția agricolă				% cons. interm. în producția agricolă		% Fbcf în producția agricolă		% exp. de produse agroalimentare în total export		% imp. de produse agroalimentare în total importuri	
	1995	1999	sector vegetal		sector zootehnic		1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999
			1995	1999	1995	1999								
Germania	0,8	0,9	38,7	54,3	61,3	45,7	55,8	59,0	42,3	35,9	5,2	4,8	10,3	8,6
Austria	1,1	1,2	35,0	51,7	65,0	48,3	49,3	55,5	4,3	5,3	6,5	6,6
Belgia	1,3	1,2	39,1	45,8	60,9	54,2	61,5	61,0	20,3	21,3	10,6	9,9	11,1	9,8
Danemarca	2,6	1,9	31,6	43,2	68,4	56,8	51,0	59,3	22,6	34,7	21,9	18,3	10,6	10,4
Spania	3,0	3,9	56,4	65,4	43,6	34,6	45,3	34,2	14,7	13,6	12,3	8,7
Finlanda	0,7	0,9	27,9	44,3	72,1	55,7	68,1	68,8	55,8	77,8	3,1	2,3	6,4	6,5
Franța	2,0	2,3	51,1	61,9	48,9	38,1	48,8	50,2	23,8	29,9	14,4	12,5	10,5	8,8
Grecia	7,4	7,2	69,2	76,4	30,8	23,6	25,9	25,6	11,7	12,0	32,1	28,7	15,8	12,7
Irlanda	4,8	3,0	12,6	21,4	87,4	78,6	46,3	53,3	27,3	...	19,2	9,2	8,7	7,4
Italia	2,7	2,6	61,6	67,8	38,4	32,2	28,0	31,3	36,4	29,7	6,8	6,9	12,4	10,3
Olanda	2,9	2,3	46,2	55,1	53,8	44,9	48,5	54,2	23,4	34,2	22,2	19,4	14,0	11,4
Portugalia	2,2	3,2	49,5	64,3	50,5	35,7	51,4	46,2	24,0	19,3	6,4	6,0	13,1	10,7
Regatul Unit	1,0	0,8	39,0	42,2	61,0	57,8	52,8	54,7	26,1	19,9	6,8	5,8	9,8	8,7
Suedia	0,6	0,6	32,2	47,6	67,8	52,4	66,2	67,1	44,3	60,4	2,0	2,1	6,3	6,2
SUA	1,3	1,0	52,0	49,5	48,0	50,5	54,7	56,2	16,2	22,7	11,2	7,6	4,4	3,9
Ungaria	3,6	3,9	55,4	57,5	44,6	42,5	...	59,9	22,5	9,1	6,5	3,6
Polonia	5,2	3,7	40,9	52,5	59,1	47,5	38,9	58,2	10,3	9,1	10,7	7,1
Cehia	4,1	1,5	46,6	47,0	53,4	53,0	...	71,4	...	27,9	7,4	4,3	9,1	6,4
Slovacia	...	2,1	...	46,3	...	53,7	...	71,6	...	31,2
România	19,3	12,9	59,6	63,5	40,4	36,5	43,4	54,2	10,0	8,1	6,5	4,4	8,7	7,2

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor OCDE și INS.

Tabelul nr. 5

Numărul mediu de exploatații și suprafața acestora,
în diferite țări europene, în anul 1998

	Numărul de exploatații agricole (mii exploatații)	Suprafața agricolă medie pe exploatație (ha)
UE-15	7.370	17,4
Belgia	71	19,1
Danemarca	69	39,6
Germania	567	30,3
Grecia	802	4,5
Spania	1.278	19,7
Franța	735	38,5
Irlanda	153	28,2
Italia	2.482	5,9
Luxemburg	3	39,9
Olanda	113	17,7
Austria	222	15,4
Portugalia	451	8,7
Finlanda	101	21,7
Suedia	89	34,4
Regatul Unit	235	70,1
SUA	2.058	206,7
Japonia	3.444	1,5
România	3.946	2,33

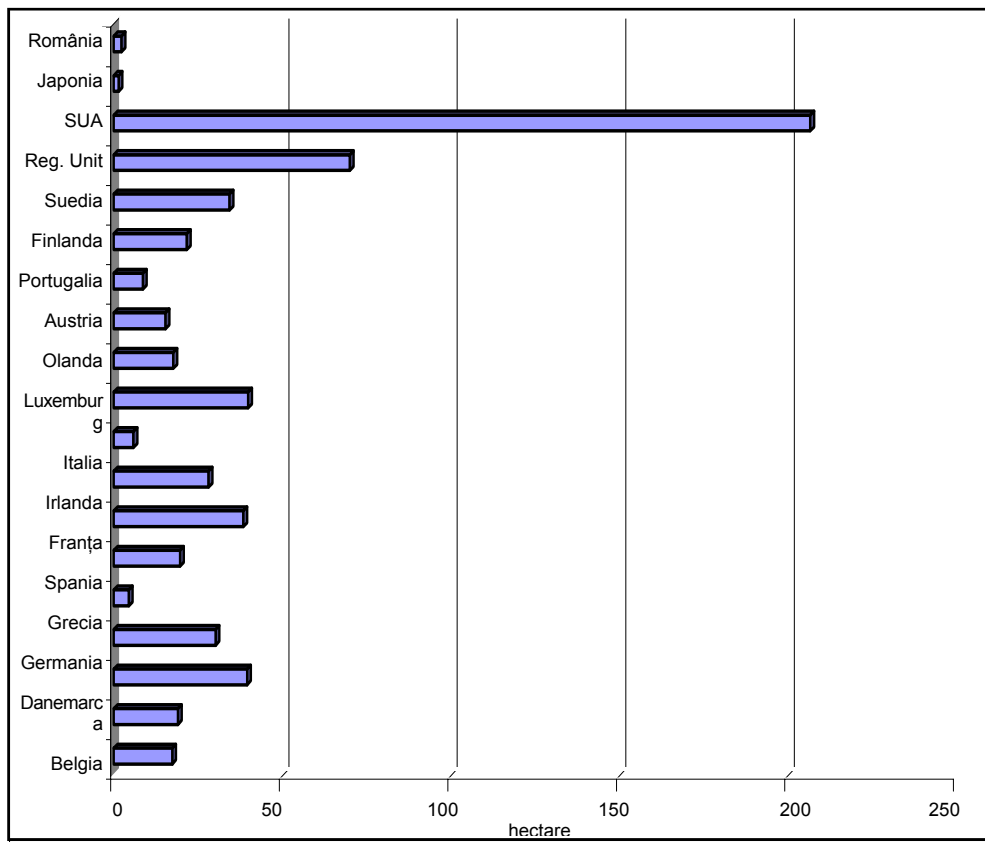
Sursa: La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1978, și Ministerul Agriculturii și Alimentației.

Tabelul nr. 6

Numărul mediu de exploatații și suprafața acestora în România,
în intervalul 1993-1998

	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1. Societăți agricole						
- număr	4.265	3.970	3.973	3.759	3.912	3.578
- suprafața agricolă (ha)	1.909.576	1.770.601	1.733.601	1.751.961	1.714.000	1.558.000
- suprafața medie (ha)	448	446	446	446	438	435
2. Asociații familiale						
- număr	13.772	13.741	15.915	15.107	9.489	7.175
- suprafața agricolă (ha)	1.762.976	1.536.532	1.596.885	1.439.618	1.000.000	950.000
- suprafața medie (ha)	128	112	100	95	105	132
3. Gospodării individuale						
- număr	3.419.736	3.578.234	3.597.383	3.625.758	3.973.329	3.946.121
- suprafața agricolă (ha)	7.333.290	7.905.372	8.052.593	8.347.565	8.897.000	9.182.000
- suprafața medie (ha)	2,11	2,21	2,24	2,30	2,24	2,33

Sursa: Ministerul Agriculturii și Alimentației.

Graficul nr. 4. Dimensiunea medie a exploatațiilor agricole în România și în țări ale Uniunii Europene în anul 1998 (ha)

Tabelul nr. 7

Poziționarea agriculturii în economia națională

- mld. lei, % -

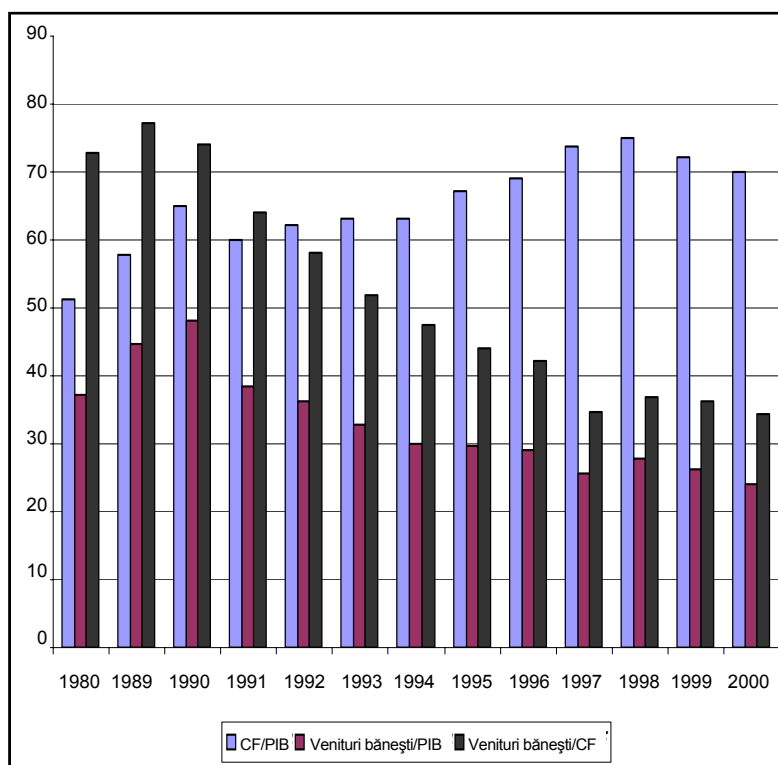
	1980	1985	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Valoarea producției agricole	146,4	210,3	196,9	265,6	750,6	2.103,9	7.370,7	16.589,1	23.571,1	35.730,0	78.511,4	99.166,5	128.742,3	163.264,9
Valoarea prod. ind. alimentare	119,8	142,9	147,6	167,7	409,0	990,9	3.514,1	7.062,7	9.839,4	15.883,5	35.053,7	47.619,2	54.501,1	64.183,0
Raport prod. alim./prod. agr. (%)	81,8	68,0	75,0	63,2	54,5	47,1	47,7	42,6	41,7	44,5	44,6	48,0	42,3	39,3
Val. ad. brută agricolă	78	114,3	115,2	181,6	404,3	1.119,9	4.124,3	9.654,1	13.941,3	20.459,7	44.582,7	52.212,3	69.832,4	90.929,3
Val. ad. brută ind. alimentară	60,5	135,2	400,0	1.409,7	3.680,6	5.421,7	9.606,9	22.934,4	27.981,3
Raport Vab ind. alim./agr. (%)	33,3	33,4	35,7	34,2	38,1	38,9	47,0	51,4	53,6
Val. ad. brută totală	616,9	817,4	721,1	788,1	2.066,1	5.915,2	18.579,2	45.954,7	66.598,5	101.854,2	232.817,6	334.606,1	480.088,2	710.233,3
Vab agr./Vab total (%)	23,0	19,6	18,9	22,2	21,0	20,9	20,1	19,1	15,6	14,5	12,8
Vab alim./Vab total (%)	7,7	6,5	6,8	7,6	8,0	8,1	9,4	9,9	8,4
Vab agroalim./Vab total (%)	30,7	26,1	25,7	29,8	29,0	29,1	29,5	29,0	24,0
Investiții totale în economie	210,5	246,3	236,4	168,4	314,0	888,6	2.821,8	8.004,6	12.995,5	20.945,3	44.134,7	60.515,2	83.948,1	106.728
% în Vab total	34,1	30,1	32,8	21,4	15,2	15,0	15,2	17,4	19,5	20,6	19,0	18,1	17,5	15,0
Investiții în agricultură	27,2	44,8	40,9	30,1	31,6	95,7	196,4	1.528,6	1.420,3	2.427,4	2.889,8	4.088,4	5.932,8	18.037
% în Vab agricol	34,9	39,2	35,5	16,6	7,8	8,5	4,8	15,8	10,2	11,9	6,5	7,8	8,5	19,8
Inv. agricole/Inv. totale (%)	12,9	18,2	17,3	17,9	10,1	10,8	7,0	19,1	10,9	11,6	6,5	6,8	7,1	16,9
Populația ocupată totală	10.350	10.586	10.946	10.840	10.786	10.458	10.062	10.011	9.493	9.379	9.023	8.813	8.420	8.629
Populația ocupată în agricultură	3.148	3.112	3.056	3.144	3.205	3.443	3.614	3.647	3.265	3.320	3.384	3.349	3.466	3.570
Investiții/pers. oc. total ec. (mii lei)	20,3	23,3	21,6	15,5	29,1	85,0	280,4	799,6	1.369,0	2.233,2	4.891,4	6.866,6	9.970,1	12.368,5
Investiții/pers. oc. agr. (mii lei)	8,6	14,4	13,4	9,6	9,9	27,8	54,3	419,1	435,0	731,1	854,0	1.220,8	1.711,7	5.052,4
Raport inv. pe pers. oc. total/ agric. (%)	235,4	161,6	161,4	162,3	295,3	305,7	516,0	190,8	314,7	305,4	572,8	562,5	582,5	544,8

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor INS.

Tabelul nr. 8

**Raporturile dintre veniturile bănești nete primite de populație, PIB
și consumul final al gospodăriilor**

Nr. crt.		1980	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
1.	Consum final al populației	315,9	463,4	557,7	1.323,7	3.750,8	12.670,3	31.442	48.545,1	75.288,8	186.238,2	278.626,2	388.984,5	557.561,9
2.	Fond total de salarii	197,1	294,0	329,0	681,6	1.695,1	4.995,0	10.966,6	15.624,7	22.889,1	42.453,4	67.151,6	87.005,1	120.576
3.	Fond total de pensii	22,1	41,6	61,7	138,2	378,3	1.236,2	3.102,3	4.765,5	7.095,6	15.239,0	24.279,8	37.898,2	53.515,3
4.	Alocații	10,8	22,4	22,8	20,7	64,3	171,5	391,8	516,1	1.212,3	4.100,7	6.684,8	8.698,5	10.744,3
5.	Plăți din fondul de șomaj	6,4	37,9	169,5	438,5	568,7	635,8	3.008,4	5.004,6	7.708,5	7.720,2
6.	Total venituri bănești primite de populație rd. (2+3+4+5)	230,0	358,0	413,5	846,9	2.175,6	6.572,2	14.899,2	21.475,0	31.832,8	64.801,5	103.120,8	141.310,3	192.555,8
7.	PIB	616,9	800	857,9	2.203,9	6.029,2	20.035,7	49.773,2	72.135,5	108.920	252.925,7	371.193,7	539.356,9	796.533,7
Raporturi procentuale														
8.	Consum final/PIB	51,2	57,9	65,0	60,1	62,2	63,2	63,2	67,3	69,1	73,6	75,1	72,1	70,0
9.	Venituri bănești primite/PIB	37,3	44,8	48,2	38,4	36,1	32,8	29,9	29,8	29,2	25,6	27,8	26,2	24,2
10.	Venituri bănești primite/cons. final	72,8	77,3	74,1	64,0	58,0	51,9	47,4	44,2	42,3	34,8	37,0	36,3	34,5

Graficul nr. 5. Raportul dintre veniturile bănești nete primite de populație, PIB și consumul final al gospodăriilor, în perioada 1980-2000

Tabelul nr. 9

Structura cheltuielilor bănești medii pe o persoană în România și în țări est-europene

	1996					2000				
	Chelt. lunare/pers. (m.n.)	% chelt. alim. băuturi, tutun	Val. chelt. alim. pe o pers. (m.n.)	Populație totală (mii pers.)	Total chelt. alim. (mld.)	Chelt. lunare/pers. (m.n.)	% chelt. alim. băuturi, tutun	Val. chelt. alim. pe o pers. (m.n.)	Populație totală (mii pers.)	Total chelt. alim. (mld.)
Bulgaria	86	46,7	40,2	8.170	3,9
Cehia	5.051	28,6	1.444,6	10.320	178,9	6.635	24,3	1.612,3	10.273	198,8
Ungaria	18.942	38,7	7.330,6	10.190	896,4	29.694	39,1	11.610,4	10.024	1.396,6
Polonia	423*	38,8*	164,1*	38.650*	76,1*	600	33,8	202,8	38.646	94,0
România	159.410	58,1	92.617,2	22.608	25.126,7	656.766	43,1	283.066,1	22.435	76.207,1
Rep. Slovenia	45.806	26,3	12.047,0	1.990	287,7	69.792**	23,5**	16.401,1**	1.986**	390,8**
Rep. Slovacia	3.973	33	1.311,1	5.370	84,5	5.654	29,3	1.656,6	5.401	107,4

* - 1997; ** - 1999.

Sursa: CESTAT nr. 1/2001.

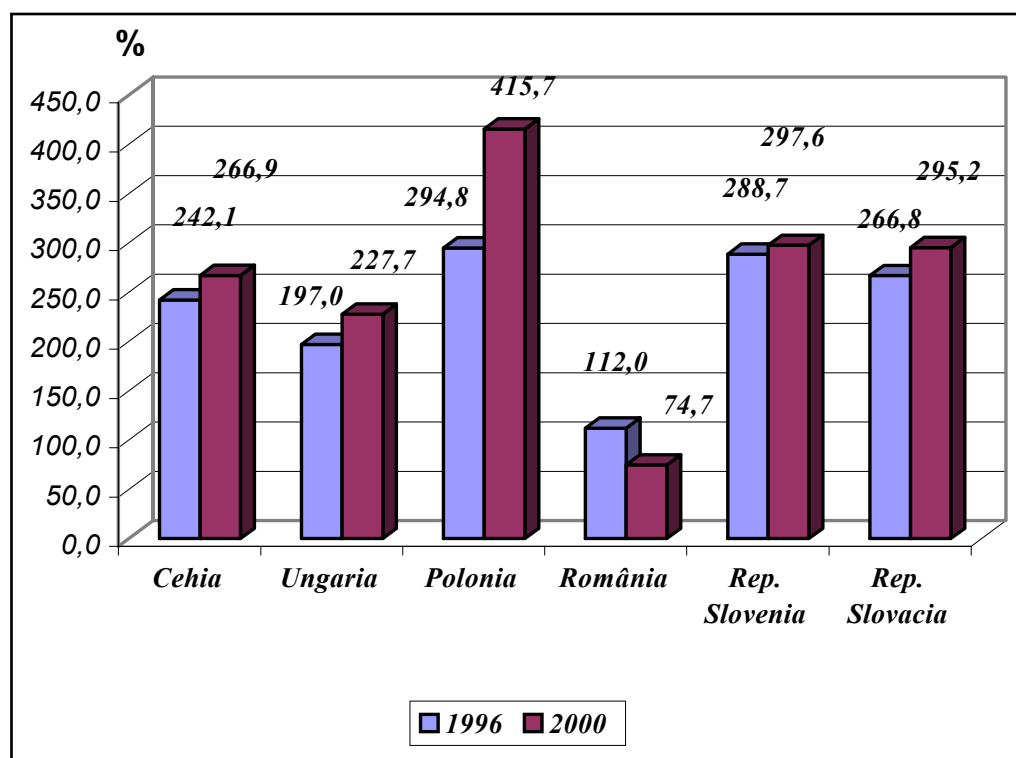
Tabelul nr. 10

**Raportul procentual dintre cheltuielile alimentare
și valoarea adăugată brută agricolă**

	1996			2000		
	Valoarea cheltuielilor alimentare (mld. m.n.)	Valoarea adăugată brută agricolă (mld. m.n.)	% cheltuieli alim. în valoarea adăugată brută agricolă	Valoarea cheltuielilor alimentare (mld. m.n.)	Valoarea adăugată brută agricolă (mld. m.n.)	% cheltuieli alim. în valoarea adăugată brută agricolă
Bulgaria	3,9	3,7	106,7
Cehia	178,9	73,9	242,1	198,8	74,5	266,9
Ungaria	896,4	455,0	197,0	1.271,1**	558,2**	227,7**
Polonia	76,1*	25,8*	294,8*	94,0	22,6	415,7
România	25.126,7	22.437,4	112,0	76.207,1	101.956,3	74,7
Rep. Slovenia	287,7	99,7	288,7	390,9**	131,3**	297,6**
Rep. Slovacia	84,5	31,7	266,8	107,4	36,4	295,2

* - 1997; ** - 1999.

Sursa: CESTAT nr. 1/2001.

Graficul nr. 6. Raportul procentual dintre cheltuielile alimentare și valoarea adăugată brută în România și în țări ale ECE

1.4. Competitivitatea agriculturii și suprapopulația agrară

Competitivitatea este o stare de spirit și o stare de fapt; în România, nici una din aceste trăsături nu se regăsește în munca și în producția agricolă; subzistența și suprapopulația sunt adversarii competitivității; cine trăiește de azi pe mâine nu se gândește la comerț și la profit. Țăranul român nu a produs niciodată în primul rând pentru a vinde și pentru a obține profit; el s-a gândit numai să aibă ce consuma împreună cu familia, de la o zi la alta și de la un an la altul.

Competitivitatea solicită disponibilități tot mai mari pentru piață, cere să ai piață și piața să aibă venituri tot mai mari pentru a solicita produse mai multe și mai performante calitativ.

Competitivitatea este simetrică cu **comerțul intern sau extern**; consumul final al populației se naturalizează; vânzările de mărfuri totale în consumul final scad aproape permanent; vânzările de bunuri agroalimentare își reduc ponderea în totalul vânzărilor și în consumul final; o mare parte dintre acestea provin din import (tabelele nr. 11, 12 și 13). În raporturile cu exteriorul ponderea exportului de produse agroalimentare a fost, în ultimii ani, de 2 ori mai redusă decât cea a importurilor.

Agricultura, producția și consumul de produse agricole au fost și sunt susținute de intervențiile publice. În prezent, în Uniunea Europeană, 45% din bugetul comunitar este destinat susținerii politicilor comune; 45% din buget se alocă pentru 1-2% valoare adăugată cât oferă agricultura și pentru 3-5% din locurile de muncă ale economiilor; pe lângă acest suport, fiecare stat membru își mai promovează și alte susțineri proprii din bugetele naționale, prin mecanisme mai puțin transparente.

Aceste susțineri s-au practicat an de an în ultimii 25-30 de ani.

Și alte țări ale lumii, inclusiv SUA și Japonia, au promovat și promovează politici de susținere extrem de consistente. Deși au scăzut sensibil în ultimii ani sub presiunea OMC, susținerile la producător pe o persoană ocupată rămân încă substanțiale (tabelul nr. 14).

Garantarea securității alimentare a unei populații a reprezentat cel mai vechi obiectiv sistematic pentru politicile de susținere a sectorului agricol; pentru aceasta, în 1954 s-a creat FAO, iar din 1962 UE și-a înscris – ca unul dintre vectorii de suport ai existenței sale – autosuficiența alimentară.

FAO și UE au, prin urmare, o viziune **“naționalistă”**, iar OMC și Banca Mondială una mondialistă, calată pe jocul avantajelor comparative.

Autosuficiența este, în optica OMC, un subiect de negociere; cu mare dificultate se poate negocia un grad din ce în ce mai mic al autosuficienței. Dacă sistemul național de producție-prelucrare-preluare și comercializare a produselor agricole nu funcționează, o țară poate fi expusă manipulării prețurilor mondiale.

Tabelul nr. 11

Indicatori ai producției, comerțului și consumului de produse agroalimentare în România

- mld. lei -

	1980	1985	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Valoarea prod. agricole	146,4	210,3	196,9	265,6	750,6	2.103,9	7.370,7	16.589,1	23.571,1	35.730,0	78.511,4	99.166,5	128.742,3	163.264,9
Valoarea prod. ind. alim.	119,8	142,9	147,6	167,7	409,0	990,9	3.514,1	7.062,7	9.839,4	15.883,5	35.053,7	47.619,2	54.501,1	64.183,0
Total val. prod. agroalim.	266,2	353,2	344,5	433,3	1.159,6	3.094,8	10.884,8	23.651,8	33.410,5	51.613,5	113.565,1	146.785,7	183.243,4	227.447,9
Export de prod. agroalim.	0,94	1,9	20,8	93,2	254,7	639,7	1.051,6	2.115,2	4.109,7	3.382,4	5.755,6	7.389,8
Import de prod. agroalim.	0,27	27,9	54,9	319,4	753,5	1.113,3	1.845,8	2.474,4	4.789,8	8.524,9	11.822,5	20.486,9
(Export+Vânzări)/Val. Prod. agroalim. %	34,2	33,0	27,5	26,8	24,7	26,1	28,2	27,6	28,9	37,5	40,2	...
(Producția agroalim.-Exp.+ Imp.)/Cons. fin. op. %	74,2	82,4	90,2	88,5	89,8	76,7	70,5	69,0	61,3	54,5	48,7	43,1
Consum final al populației	315,9	408,4	463,4	557,7	1.323,7	3.750,8	12.670,3	31.442	48.545,1	75.288,8	186.238,2	278.626,2	388.984,5	557.561,9
Total vânzări (mld. lei)	185,6	236,9	247,3	306,4	655,1	1.677,6	5.366,1	11.236,0	17.928,2	29.134,1	68.030,5	125.512,6	160.136,5	...
% total vânzări în cfp	58,8	58,0	53,4	54,9	49,5	44,7	42,4	35,7	36,9	38,7	36,5	45,0	41,2	...
Volumul vânzărilor cu amănuntul de mărfuri agroalim. pe piața internă	84,2	117,8	117,0	141,3	298,2	736,6	2.430,9	5.531,9	8.362,9	12.144,1	28.721,9	51.640,2	67.936,4	...
Vol. vânz. agroalim. cu am. în total vânz.	45,4	49,7	47,3	46,1	45,5	43,9	45,3	49,2	46,6	41,7	42,2	41,1	42,4	...
Vol. vânz. agroalim. cu am. în cfp	26,7	28,8	25,2	25,3	22,5	19,6	19,2	17,6	17,2	16,1	15,4	18,5	17,5	...

Sursa: Date INS.

Tabelul nr. 12

Ponderea comerțului de produse agroalimentare în totalul importului și exportului

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Total export FOB	5.775	4.266	4.363	4.892	6.151	7.910	8.084	8.431	8.302	8.487	10.366,5
din care, produse agroalimentare	82	260	291	330	383	513	685	571	381	371	339
% prod. agroalimentară în export	1,42	6,09	6,67	6,75	6,23	6,49	8,47	6,77	4,59	4,37	3,27
Total import CIF	9.202	5.793	6.260	6.522	7.109	10.278	11.435	11.280	11.838	10.557	13.054,5
Produse agroalimentare	1.211	685	997	966	664	896	793	661	955	761	932
% prod. agroalimentare în import	13,16	11,82	15,93	14,81	9,34	8,72	6,93	5,86	8,07	7,21	7,14
Curs med. com. (lei/USD) - export	23,03	80,07	320,40	771,86	1.670,11	2.049,82	3.087,82	7.197,43	8.877,69	15.513,6	*
Curs med. com. (lei/USD) - import	23,03	80,08	320,35	780,04	1.676,62	2.060,09	3.120,25	7.246,31	8.926,62	15.535,4	*

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor INS.

Tabelul nr. 13

Producția fizică și cantitățile medii anuale vândute de producători în țările est-europene, în perioada 1996-1998

	Cereale			Carne			Lapte de vacă			Cartofi		
	Producție (mii tone)	Vânzări (mii tone)	% vânz. în total prod.	Producție (mii tone)	Vânzări (mii tone)	% vânz. în total prod.	Producție (mil. litri)	Vânz. lapte (mil. litri)	% vânz. în total prod.	Producție (mii tone)	Vânzări (mii tone)	% vânz. în total prod.
Cehia	6.832	4.369	63,9	841	347,9	41,4	2.819	2.474	87,8	1574	535,7	34,0
Ungaria	12.317	4.622	37,5	1.068	286,7	26,8	2.025	1.540	76,0	1.198,7	22,3	1,9
Polonia	25.911	4.477	17,3	2.904	734,7	25,3	12.138	6.724	55,4	24.647,3	1.274,3	5,2
România	17.122	6.844	40,0	1.168	523,4	44,8	5.394	1.622	30,1	3.372	984,7	29,2
Rep. Slovenia	542	149	27,6	181	48,9	27,0	...	392	11,5	...
Rep. Slovacia	3.515	2.005	57,0	386	131,1	34,0	1.127,7	949	84,2	564	103,3	18,3

Sursa: CESTAT nr. 1/2001.

Tabelul nr. 14

Sustținerea producției și a consumului de produse agricole în diferite țări

	Valoarea producției agricole (mld. USD)		Consumul total de produse agricole (mld. USD)		Sustținere produse (mld. USD)		Sustținere consum (mld. USD)		Total sustineri (mld. USD)		% Vab agr. în PIB		% total sustineri în PIB		Sustine-re/Vab agr.		% sustineri la prod. în val. prod. agr. (%)		Pop. oc. în agricultură (mii pers.)		Sustineri la prod./pers. oc. (USD)	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000	1999	2000	1999	2000	1999	1999	2000	1999	1999	2000	1997	1999				
OECD	707,0	722,1	591,6	565,8	282,8	245,5	183,4	147,0	466,2	392,6	1,7	1,4	1,3	82,4	40	34				
UE 15	233,7	237,4	182,8	153,8	114,5	90,2	65,8	44,6	180,3	134,8	1,9	1,5	1,3	78,9	49	38	7.434	24.253				
SUA	225,0	222,7	150,0	190,0	54,0	49,0	3,0	3,8	57,0	52,8	1,0	1,0	0,9	100,0	24	22	3.538	16.111				
Japonia	90,6	93,6	125,7	125,9	58,9	59,9	67,9	68,0	126,8	127,9	1,3	1,6	1,6	123,1	65	64	3.220	39.379				
Canada	19,5	22,6	13,5	13,8	3,9	4,3	2,3	2,2	6,2	6,5	1,2	0,8	0,8	66,7	20	19				
Polonia	13,2	11,0	11,9	10,6	3,3	2,2	2,5	1,8	5,8	4,0	3,7	2,4	1,5	64,9	25	20	4.130	1.404				
Ungaria	4,5	5,0	3,1	3,6	0,9	0,9	0,4	0,4	1,3	1,3	3,9	2,2	2,3	56,4	20	18	298	4.362				
Cehia	3,6	3,3	3,2	2,7	0,9	0,6	0,6	0,3	1,5	0,9	1,5	1,9	1,3	126,7	25	18	211	7.109				
Turcia	33,0	29,2	28,8	23,8	11,9	3,8	11,5	3,1	23,4	6,9	15,3	8,3	3,5	54,2	36	13				
Elveția	6,7	...	4,9	...	4,9	...	3,0	...	7,9	...	0,9	2,4	...	266,7	73				
Norvegia	3,9	3,7	2,4	1,8	2,7	2,2	1,3	0,8	4,0	3,0	0,7	1,9	1,5	271,4	69	66				
România	8,4	7,5	7,8	...	1,67	...	1,64	...	3,31	...	12,9	9,4	...	72,9	37	...	3.419	968				

Sursa: Calculații proprii pe baza datelor OCDE și INS.

Astăzi există, în fapt, o tot mai mare și mai puternică concentrare a producției agricole (SUA controlează peste 40% din piața mondială de porumb, soia etc.).

Concurența și liberul schimb presupun o informare și o informație cât mai rapide și mai perfecte; această posibilitate nu o au sutele de milioane de agricultori mărunți; **renta de informație** aparține marilor grupuri agroalimentare; pentru primele 100 de firme multinaționale agroalimentare cifra de afaceri avea o plajă de variație de la 2 la 55 mld. USD (în anul 2000 întreaga valoare a producției agricole și a industriei alimentare românești însuma numai 10-11 miliarde USD).

OMC consideră astăzi că tot ceea ce separă prețurile agricole și alimentare interne de cele mondiale constituie distorsiuni ale schimbului și ale interesului general și că măsurile protecționiste împiedică prețurile agricole să răspundă la semnalele piețelor în dauna consumatorilor (**evident că salariile mici nu sunt un element de distorsiune**).

Prin această politică, piața mondială este predestinată pentru cei dezvoltați.

Din 2001 până în 2004 țările în curs de dezvoltare trebuie să-și alinieze sistemul de politici (nu cel de producție) la nivelul țărilor dezvoltate

“Cum dracului pot acestea deveni competitive în patru ani, în timp ce occidentalilor le-au fost necesare secole de investiții pentru a atinge nivelul actual de randamente și competitivitate?” – se întreabă Jacques Berthelot în *Problèmes économiques* nr. 27 din 19 iunie 2001.

“Cea mai bună competitivitate agroalimentară occidentală se explică mai puțin prin ajutoarele actuale directe și indirecte, individuale și colective, agricole și neagricole și mai mult prin toate cele ale trecutului, care au constituit avantajele structurale pentru agricultorii lor, inclusiv prin puternica protecție a importului de care ei au beneficiat până în prezent” – conchide același autor.

Nivelul actual ridicat al randamentelor occidentale se explică mai puțin prin intrările anuale de capital; ele reprezintă un rezultat al stocului de echipamente performante, de componente tehnice ridicate, al creditelor cu dobânzi reduse, al cunoștințelor și al veniturilor înalte din industrie și servicii, care dau energie comercială și competitivitate agricultorilor.

Renunțarea la subvenții este o politică protecționistă pentru că numai cei puternici au mijloacele de a suporta, au industrii și servicii de înaltă productivitate și cu o enormă valoare adăugată, din care cedează aproximativ 10% pentru 2-5% din populația ocupată.

Lipsa subvențiilor generează mișcări false, artificiale, ale unor prețuri interne în diferite țări; în România acestea pot avea ca efect inclusiv ieftinirea dramatică a terenurilor agricole care sunt vândute pe te miri ce pentru că nu creează venit, ci solicită numai muncă (tabelul nr. 15).

Tabelul nr. 15

Valoarea de vânzare a terenurilor agricole

		1991	1994	1997
Belgia	Teren arabil	14.012	14.450	15.013 (1996)
	Pășuni	11.564	11.889	12.886 (1996)
Danemarca	Teren agricol	8.100	7.254	9.732
Germania	Teren agricol	19.730	18.620	18.648
Grecia	Teren agr. irigabil	15.296	16.499	14.034
	Teren agr. neirigabil	7.924	5.980	5.518
Spania	Teren agr. irigabil	17.805	11.908	13.628
	Teren agr. neirigabil	4.292	3.316	3.862
Franța	Teren arabil	3.892	3.640 (1993)	3.631
	Pășuni	2.808	2.636 (1993)	2.512
Irlanda	Teren agricol	5.865	...	7.295 (1996)
Italia	Teren agricol	5.807	...	12.423 (1995)
Luxemburg	Teren agricol	68.674	70.490	47.730
Olanda	Teren arabil	21.877	22.316 (1993)	25.789
	Pășuni	24.237	25.264 (1993)	25.120
Finlanda	Teren agricol	6.689	3209	3.209
Anglia	Teren agricol	7.421	5.817 (1993)	7.480 (1996)
Scoția	Teren agricol	5.202	3.595 (1993)	5.098 (1995)
România	Teren agricol	100	100	100

Sursa: La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998, și estimările noastre pentru România.

Protecția față de importuri este susținerea cea mai recomandabilă pentru că reprezintă singura cale accesibilă țărilor sărace (care nu au resurse) și care nu are efecte de dumping.

În concluzie, suprapopulația agrară din România este o problemă națională, dar și una pentru viitoarea Uniune extinsă.

Soluționarea acesteia nu se va putea realiza pe termen scurt sau mediu nici prin politicile agrare din ultimul deceniu și nici prin actualele tendințe ale PAC; este nevoie, în opinia noastră, de un pachet cu totul special de politici agricole.

2. COMPETITIVITATEA AGRICULTURII ROMÂNEȘTI ÎN CONTEXT EUROPEAN

2.1. Competitivitatea – concept și criterii

Competitivitatea a apărut în teoria economică în primul rând ca o **preocupare micro**, cantonată la activitatea firmei.

În general, o firmă este competitivă dacă își vinde produsele la prețul pieței, acoperindu-și costurile și obținând un profit. Aceste condiții primare de viabilitate sunt valabile și necesare atât pe termen scurt, cât și pe termen mediu și lung.

Competitivitatea este un concept complex și ambiguu, care este deseori confundată cu alte noțiuni, de exemplu profitabilitatea.

O firmă este competitivă dacă nivelul prețului său de vânzare este durabil egal sau inferior celui al concurenților.¹

În acest caz, firma poate ieși pe piață fără riscul de a fi preferată o alta din motive de preț; aceasta nu reprezintă însă singura condiție de competitivitate. Simultan, **nivelul ratei profitului** (ponderea profitului în cifra de afaceri) trebuie să îi asigure autofinanțarea necesară continuității și dezvoltării.

O competitivitate reală implică faptul ca nivelul profitului rezultat să fie “normal”, în condițiile în care structura și nivelul costurilor nu sunt nefavorabile.

În sens mai larg, competitivitatea este capacitatea de a înfrunța concurența pe piață (prin nivelul tehnologic și volumul vânzărilor).

Putem vorbi, în acest context și de necesitatea competitivității prin calitate, pentru a reliefa faptul că, în materie de calitate, produsele firmei sunt superioare sau similare cu cele ale firmelor concurente.

La nivel de țară, noțiunea de competitivitate capătă semnificații mai complexe. Pentru o țară, obiectivul final este creșterea nivelului de viață și a bunăstării cetățenilor săi.

Multe curente de gândire pun în evidență existența unor fenomene ierarhice între sistemele productive și analizează schimburile internaționale în termeni de efecte de dominare și raporturi de forțe.

*“Lumea apare ca o rețea de schimburi care resimte amprenta inegalităților de putere între subansamble economice structurate (industrii, sectoare)”.*²

Este evidentă, în acest context, și necesitatea luării în considerare a diferențelor de putere între firme multinaționale și între state.

¹ Dictionnaire des théories et mécanismes économiques, Editura Hatier, Paris, 1984.

² F. Perroux, Dialogue et monopoles des nations, P.U.F., Paris, 1982.

Spațiile de schimb și nivelul de putere induc efecte dominante de care nu se poate să nu se țină cont în orice analiză economico-financiară.

Revenind la competitivitatea economiei naționale a unei țări, performanța externă a acesteia este unanim considerată importantă, deoarece reprezintă un indicator esențial al abilității respectivului stat de a-și crește productivitatea pe termen lung și de a transforma avantajele creșterii economice internaționale în locuri de muncă în interior.

Din această perspectivă, competitivitatea unei țări este relevată de tendințele performanțelor la export (pondera în comerțul regional sau mondial).

Analiza cotelor de piață la export ale unei țări este necesar să fie completată cu **evoluția internațională a competitivității, exprimată ca raport între ritmul de creștere a volumului propriu al exportului și ritmul de creștere a volumului mondial al acestuia.**

Deși conțin informații importante, performanțele la export și costurile acestora oferă numai o imagine parțială a competitivității comerciale a unei țări.

În termeni macroeconomici, din perspectiva pe termen mediu și lung, o definiție sintetică a noțiunii de competitivitate ar fi următoarea: **o țară este competitivă pe plan internațional dacă îndeplinește simultan următoarele condiții:**

- productivitatea sa crește cu o rată similară sau superioară celei a principalilor parteneri comerciali, cu nivel comparabil de dezvoltare;
- reușește să-și mențină un echilibru comercial extern în condițiile unei economii de piață libere;
- realizează un nivel ridicat al ocupării forței de muncă.

Indiferent dacă ne oprim la nivel de firmă, de ramură sau de economie națională în ansamblu, inserția în schimburile internaționale are drept suport specializarea, deschiderea spre exterior și necesitatea de a rămâne competitiv.

Specializarea are ca rezultată interdependența, iar competitivitatea se bazează pe efort continuu de inovare și pe introducerea progresului tehnic.

Din punct de vedere global, națiunile cele mai prost plasate în competiția internațională sunt **confruntate cu restricții externe.**

Aptitudinile unei economii sau ale unei firme, de a face față concurenței și de a avea vocație competitivă, impun recurgerea atât la analize de preț, cât și la elemente structurale.

În acest sens, se poate distinge **o competitivitate “preț” și o alta “fără preț”, respectiv structurală.**

Competitivitatea “preț” se bazează pe aptitudinea de a propune produse cu prețuri mai mici decât cele ale concurenței; aceasta depinde de trei elemente:

- costurile de producție suportate de producători (salarii, consumuri intermediare, costul capitalului, contribuții sociale, impozite);
- valoarea ratei de schimb (o depreciere a monedei naționale întărește competitivitatea produselor interne și invers);
- comportamentul marjei exportatorilor (când aceștia acceptă să-și reducă marjele, produsele lor devin mai competitive).

Competitivitatea “fără preț” sau structurală se leagă de factorii care nu au o influență directă asupra prețurilor, dar care joacă totuși un rol în aptitudinile producătorilor de a-și impune produsele.

În decizia clienților de a cumpăra există șase “criterii fără preț” care au o importanță fundamentală: calitatea, gradul de inovare, termenul de livrare, notorietatea mărcii, întreținerea și serviciile postvânzare, dinamismul comercial.

Căutarea acestui tip de competitivitate constrânge producătorii să se plaseze în situația de “**ascultare a mediului**” (“**veghe tehnologică**”).

Distincția între cele două forme de competitivitate acoperă în mod grosier opoziția între produsele banalizate, relativ omogene, care sunt cel mai adesea bunuri cu valoare adăugată mică (bunuri intermediare sau de consum curent) și produse diferențiate cu valoare adăugată mare (bunuri de investiții, bunuri de consum sofisticate), pentru care prețul nu este decât un element printre celelalte, în decizia de cumpărare.

Făcând abstracție de produse, ramuri, nivel tehnologic etc., economiile naționale au **sectoare și produse expuse concurenței străine** (neprotejate), la care competitivitatea reprezintă o chestiune de supraviețuire.

În același timp, în cadrul economiilor există și așa-zise **sectoare protejate** (monopoluri publice, servicii, administrație), la care imperativele competiției mondiale nu sunt încă așa prezente.

Competitivitatea este un concept și o categorie economică strâns legate de interdependențele economice, de politicile comerciale tot mai globalizate, care uneori intră în contradicție cu politicile naționale.

Pe acest traseu au apărut numeroase teorii care se referă la unul sau la mai multe elemente care influențează competitivitatea unor producători naționali sau a unor produse ale diferitelor țări.

În acest sens, vom reține numai două dintre subiectele care sunt la ordinea zilei în domeniul teoriei și practicii, care au o incidență directă cu problematica complexă a competitivității:

- restricțiile externe;
- costurile interne, îndeosebi cele de muncă.

Restricțiile externe au sens mai ales la scară macroeconomică; acestea reprezintă pentru o țară necesitatea de a-și menține echilibrul conturilor externe (balanța comercială, balanța tranzacțiilor curente) în scopul evitării datoriilor

externe excesive, care exercită presiuni asupra monedei și cursului de schimb, influențând competitivitatea.

Restricțiile externe țin în același timp de capacitatea de plată, respectiv de găsirea unor devize necesare achitării importului unor produse a căror producere în interiorul economiei naționale nu ar oferi avantaje comparative și competitive de productivitate și de costuri.

Astăzi economiile naționale ale diferitelor țări nu se situează pe poziții egale pe piețele concurențiale.

Economiile dominante (SUA, Germania, Japonia) sunt mai puțin constrânse, ca urmare a **avantajelor absolute** în condițiile lor de producție și de scară a acestora, a poziției lor de **“price maker” (cel care face prețul)** și a poziției privilegiate a monedelor lor, care servesc drept referință în schimburile internaționale.

Spre deosebire de acestea, țările dezvoltate constrânse (Franța, Italia etc.) sunt economii intermediare care au poziții fragile (lipsa de competitivitate structurală) și care sunt **“price taker” (cel care preia prețul)**.³

Din acest punct de vedere este cât se poate de evident **că România nu deține și nici nu va putea deține o poziție** care să-i confere avantaje economice absolute la vreun produs în schimburile internaționale.

România a fost cândva pe o poziție apropiată de “price maker” **pentru grâu** (prețul de referință mondial al acestuia era determinat și de bursa de la Brăila) și chiar pentru petrol. Acest fapt a fost valabil până în primul deceniu al ultimului secol.

Pentru România și pentru agricultura românească **există numai alternativa producerii unor produse la costuri situate sub nivelul prețurilor mondiale.**

În ceea ce privește **costurile interne**, dacă lăsăm la o parte întreaga și complexa problematică a prețului combustibililor și energiei, care au produs șocurile și valorile mondiale cunoscute (1973, 1978) și care au provocat veritabile furtuni structurale în economiile unor țări puternic dezvoltate, astăzi este la modă alinierea tuturor statelor la prețuri mondiale pentru diferite produse.

Din punctul de vedere al subiectului nostru, **o importanță aparte o prezintă costurile salariale** și acestea sunt considerate ca un element esențial al competitivității.

De regulă, piața muncii este **eșapamentul economiei**, în sensul că variate disfuncționalități rezultate din mecanismele interne și externe, prin care funcționează piața capitalurilor, a bunurilor și serviciilor și cea financiar-valutară, sunt împinse **a fi reglate prin intermediul pieței muncii**.⁴

³ *Frédéric Teulon, Comerțul internațional, Editura Institutului European, Iași, 1997, p. 65.*

⁴ *Steliana Perț (coord.), Piața muncii în România - ocupare, flexibilitate, dezvoltare umană, CIDE, București, 1994.*

În acest sens, lumea economică mondială se confruntă cu un fenomen care stârnește tot mai multe discuții și luări de poziție: **nivelul extrem de diferit al salariilor în grupul țărilor puternic industrializate față de cel din restul economiilor naționale.**

Se pretinde că salariile mici din țările lumii a treia și chiar din estul Europei ar afecta liberul schimb, competitivitatea și concurența internațională.

World Economic Forum din Geneva (1994) a avansat următoarele cifre: lumea industrializată dispune de o mână de lucru de 350 milioane persoane, al căror cost salarial pe oră este de aproximativ 18 USD.

Aceeași lume industrializată are acces la o piață mondială de mână de lucru (care cuprinde mai ales China, India, fosta URSS) de 1,2 miliarde persoane, care sunt gata să lucreze pentru mai puțin de 2 USD/oră.

În aceste condiții, se înțelege că liberul schimb este destabilizant și că riscă să aducă un prejudiciu persoanelor mai puțin calificate care lucrează în țările dezvoltate.⁵

În acest context, laureatul Premiului Nobel pentru economie Maurice Allais estimează că liberul schimb nu este posibil decât între țări cu **un nivel de dezvoltare comparabil**. El apără ideea că liberul schimb nu este viabil decât **între țări asociate economic și politic**.

“Liberalizarea schimburilor nu are valoare decât în interiorul asociațiilor regionale, dotate cu piețe comune, care își au locul în cadre politice comune”.

Este în interesul fiecărei asociații regionale să se protejeze, pe de o parte, pentru a menține activitățile industriale a căror dispariție, cauzată de circumstanțe temporare, s-ar releva în viitor cu desăvârșire nocivă, și, pe de altă parte, pentru a menține un nivel al producției agricole care să poată în orice împrejurare să-i asigure independența alimentară.⁶

Particularizând și mai mult, la problematica agriculturii și a comerțului cu produse agricole, vom arăta că din 1960 și până la mijlocul anilor '90, în structura comerțului mondial s-au produs modificări importante. Produsele agricole evoluează de la 37% la 12% în totalul comerțului mondial de mărfuri în expresie valorică.

Ponderea lor s-a redus din următoarele motive:

- ajungerea la autosuficiență alimentară a marilor țări, ca India și China;
- degradarea termenilor de schimb;
- evoluția cererii mondiale;
- creșterea puternică a comerțului cu bunuri industriale prelucrate și cu servicii.

⁵ Comerțul internațional, *op. cit.*, p. 33.

⁶ Comerțul internațional, *op. cit.*, p. 32.

Declinul ponderii produselor agricole se explică, în același timp, printr-o cerere cantitativă relativ rigidă; pe de altă parte, aceste produse au cantități mari și valoare mică. Avântul produselor manufacturate este rezultatul propagării industrializării la ansamblul planetei și a diviziunii internaționale a muncii.

Față de **problematica costului salarial**, competitivitatea economiei și agriculturii românești nu prezintă motive de îngrijorare și de preocupare; ponderea salariilor în producția brută și în valoarea adăugată brută la nivelul agriculturii este extrem de redusă, ca de altfel și la nivelul întregii economii.

O asemenea constatare pune pe primul plan ridicarea salariilor pentru sporirea cantității și calității produselor românești, pentru încorporarea în acestea a unor tehnologii și a unor consumuri de muncă cât mai calificate (*Caseta nr. 1*).

Caseta nr. 1

În esență, competitivitatea înseamnă și putere economică necesară pentru a face față concurențelor. Competitivitatea este intim legată de scara producției, dar și de dimensiunea segmentului intern și extern de piață pe care un agent economic îl controlează. Firmele mici pot avea o competitivitate aleatoare, temporară; tot astfel și țările mici, care produc cantități ne semnificative din anumite bunuri, pot cu greu să aspire la o competitivitate durabilă pe piețe tot mai globalizate.

Monopolul pe o piață ca și scara producției pot să fixeze parametrii de competitivitate pentru un produs sau pentru un grup de produse dintr-o anumită ramură. Producătorii mici nu au decât o singură șansă de supraviețuire, aceea de a oferi produse cu prețuri tot mai scăzute în comparație cu alții.

Îndeobște, competitivitatea este un concept economic ce include obligatoriu un criteriu de referință și apare numai în procesul schimbului reciproc de bunuri, produse sau servicii.

Competitivitatea este în permanență multidimensională: indicatorii, criteriile, factorii de influență, modul de măsurare etc. diferă întrucâtva atunci când ne referim la spațiul unor piețe naționale, regionale sau internaționale.

Criteriile de competitivitate ale unei ramuri sau ale economiei unei țări sunt extrem de complexe și dinamice.

Toate eforturile realizate de economia națională în ansamblu au drept obiectiv final dezvoltarea umană durabilă, respectiv creșterea bunăstării și îmbunătățirea calității vieții cetățenilor săi.

Sensul economic al termenului complex și generic de bunăstare este determinat atât de volumul și calitatea bunurilor și serviciilor produse pe locuitor, de eforturile și resursele consumate pentru a le produce, cât și de nivelul consumului și al acumulărilor.

Evident că bunăstarea și competitivitatea sunt deopotrivă **criterii statice și dinamice** de evaluare relativă, comparativă, a stării și a nivelului la care a ajuns dezvoltarea economiei. Ca atare, acestea se cuvin realizate și analizate, pe de o

parte, la un moment dat, în raport cu alții sau cu un anumit parametru de referință, pe de altă parte însă, necesită o permanentă viziune și orientare strategică pentru menținerea și creșterea continuă a performanțelor economice comparativ cu ceea ce obțin concurenții.

Schimbările de bunuri și servicii dintre diferitele sectoare ale economiei naționale, sau între acestea și celelalte țări, pun în joc un alt reper extrem de important, care poate să le anihileze sau să le valorizeze pe celelalte și care **se referă la termenii de schimb**, altfel spus la relațiile dintre prețurile bunurilor și serviciilor care se schimbă și cele ale factorilor care se consumă pentru producerea acestora.

Aceste elemente au un rol determinant asupra competitivității; combinația reciprocă dintre prețurile factorilor și ale bunurilor, ca și raporturile de prețuri și de randamente ale acestora, pot schimba sensibil competitivitatea internă și externă.

Concluzionând, putem spune că indicatorii de competitivitate au atât o **dimensiune internă, cât și o dimensiune externă**. Considerăm că este o **greșală** dacă vom reduce analiza competitivității numai **la aspectele comerciale ale acesteia** (Casetă nr. 2).

Casetă nr. 2

“Avantajul național sintetic al unei ramuri de producție este expresia și rezultanta a două componente:

- avantajul național al producției, care este legat de noțiunea esențială a productivității muncii;*
- avantajul național al comerțului exterior, care stă în legătură cu ideea creșterii valorii pentru export.*

Problema producției constă în a crea maximum de valori cu un anumit consum de muncă.

***Problema comerțului exterior**, la rândul ei, constă în realizarea unui maxim de ridicare a valorii prin export, ceea ce este sinonim cu achiziționarea unui maxim de mărfuri străine.*

Problema economică de ansamblu constă, prin urmare, în realizarea unui maxim de putere de cumpărare internațională cu un minim de muncă interioară.”

Sursa: M. Manoilescu, Forțele naționale productive și comerțul exterior. Teoria protecționismului și a schimbului internațional, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.

În condițiile unei economii deschise, așa cum a devenit deja și cea românească, competitivitatea **capătă dimensiuni interne și externe extrem de complexe și contradictorii**.

Referindu-ne la agricultură, de pildă, aceasta are o componentă internă și una externă.

Astăzi, agricultura românească **este preponderent de subzistență**, caracterul său comercial fiind din ce în ce mai restrâns. Cauzele acestei evoluții țin de **refugiul** pe care această ramură îl asigură pentru forța de muncă disponibilizată din alte sectoare sau care nu-și găsește locuri de muncă în alte sectoare.

Agricultura românească va trebui să-și dovedească și să-și dobân-

dească competitivitatea, mai întâi ca nivel de productivitate intersectorială în cadrul economiei naționale; în al doilea rând, această ramură va trebui în mod necesar să recâștige segmentele de piață internă care au fost ocupate de produsele agricole și alimentare din alte țări și, abia în al treilea rând, să caute “să iasă la bătaie” și să cucerească segmente de piață din Uniunea Europeană și din alte țări vecine (CEFTA) sau mai îndepărtate.

Și pentru a-și dovedi competitivitatea internă, agricultura noastră trebuie să pornească, în primul rând, chiar de la poziția sa în cadrul sistemului național agroalimentar. Meciul se desfășoară mai întâi pe teren propriu; dacă acesta nu este câștigat, întâlnirea cu adversarii potențiali în exterior nu mai poate avea loc sau nu mai are sens (*Caseta nr. 3*).

Caseta nr. 3

*“Concurența pentru dominarea pieței a creat un mecanism activ de «**competitivitate verticală**» în sistemele agroalimentare.*

Procesele de concentrare din distribuție le-au devansat pe cele din transformare.

Concentrarea în distribuție a fost susținută de interfața cu cumpărătorul și de avantajul promovării mărcilor de comercializare. Concentrarea transformării s-a axat pe promovarea imaginii de marcă și pătrunderea în rețelele de distribuție.

Acest conflict a determinat numeroase fuziuni, având ca efect scăderea costurilor de comercializare, captând pozitiv valențele economiei de scară. Inovația produselor și sistemele “hard discount” au mărit competiția atât pe orizontală, cât și pe verticală.

Această luptă de dominație este în progres și se așteaptă efecte dominant pozitive pentru calitatea și prețurile produselor agroalimentare.”

Aceasta în timp ce în sfera producției are loc un proces de fărâmițare, nu de concentrare, care accentuează decalajul și conflictul dintre sfera producției și celelalte două segmente ale filierei: transformare și distribuție.

Sursa: Dinu Gavrilescu, Daniela Giurca (coordonatori), Economia agroalimentară, Editura Expert, București, 2000.

În general însă, competitivitatea acestei ramuri nu se poate realiza **de una singură**; în cadrul economiei naționale există **un raport istoric** destul de rigid între costurile, salariile și prețurile diferitelor produse și ramuri.

Este greu de conceput că vom putea **realiza rapid o agricultură de mare performanță și competitivitate într-o economie profund necompetitivă și destructurată**. Nivelul scăzut al productivității și salariilor din sectorul secundar și terțiar și cheltuirea acestor salarii în proporție de aproximativ 2/3 pe alimente, reprezintă un factor de presiune care ține prețurile agricole mult sub nivelul celor mondiale și care nu permite creșterea costurilor intermediare în agricultură, lucru care ar reprezenta de fapt suportul modernizării și creșterii producției acestei ramuri (*Caseta nr. 4*).

Caseta nr. 4

“Dar chiar în ceea ce privește Anglia, istoricii au remarcat adesea că o mare importanță în lansarea economică a insulei a avut-o tocmai seria întâmplătoare de recolte bune din anii 1730-1754.

În general, producția agricolă este de domeniul inerției.

Există deopotrivă două domenii, cel al industriei, în primul rând, și cel al comerțului, în care progresele sunt de timpuriu evidente; [...] atâta vreme cât un procent prea mare din populație trăiește în semiautarhia micii gospodării agricole, un plafon - intern și extern în același timp - împiedică un avânt cât de cât însemnat.”

Sursa: *Fernand Braudel, Jocurile schimbului, Editura Meridiane, București, 1985.*

Competitivitatea agriculturii noastre este vrând-nevrând sacrificată prin prețuri mici care **asigură protecție socială** și contribuie la menținerea salariilor mici și a unui echilibru economic și social care **împinge întreaga economie spre necompetitivitate externă**. Examinarea unor criterii de competitivitate din perspectiva cadrului general al analizei pieței muncii, și respectiv a integrării în UE, ne-a determinat să punem un accent deosebit pe rolul forței de muncă, ca factor esențial de input în agricultură, pe relațiile complexe dintre aceasta și ceilalți factori și, respectiv, pe impactul lor asupra creșterii productivității și competitivității acestei ramuri.

2.2. Indicatori ai competitivității producției agricole

Complexitatea problemelor evaluării competitivității producției agricole impune utilizarea unui număr extrem de mare de indicatori.

Practic, este vorba de un întreg sistem de indicatori cantitativi și calitativi prin care se măsoară anumite laturi ale competitivității globale a producției agricole.

Gruparea acestor **indicatori**, dintre care mulți pot îndeplini și **rolul de criterii de competitivitate**, pentru o anumită accepțiune a acestora, se poate face pornind de la următoarea schemă:

- indicatori ai scării și volumului resurselor;
- indicatori de densitate;
- indicatori de scară și volum ai producției și rezultatelor economice;
- indicatori propriu-ziși de competitivitate.

Aparent, anumite grupe din acești indicatori nu au o legătură directă cu conceptul de competitivitate; cu toate acestea și primele trei pachete de indicatori sunt indispensabile pentru estimarea, măsurarea și desprinderea factorilor determinanți ai competitivității.

Înainte de a trece la expunerea sistemului de indicatori vom mai reține că toți aceștia pot fi analizați din două perspective, respectiv din punct de vedere

static, reflectând o fotografie a unei situații la un moment dat și permițând desprinderea diferențelor între țări, ramuri, subramuri și produse agricole, și din punct de vedere **dinamic**, al evoluției temporale și iarăși comparative a fenomenelor economice din agricultură.

Cea mai mare parte a acestor indicatori se cuvine analizată atât **în unități fizice**, cât și **în expresie valorică**.

Agricultura ca ramură a economiei este caracterizată printr-o **deosebită eterogenitate, interdependență și complementaritate a produselor**; această trăsătură complică foarte mult analiza competitivității și implică recurgerea la utilizarea unor **unități fizice, natural-convenționale**, care oferă posibilitatea unei relative omogenizări a indicatorilor specifici diferitelor activități și produse agricole. Este evident că utilizarea acestor unități convenționale de măsură a indicatorilor tehnici și economici ai producției agricole se cuvine a fi efectuată cu prudență.

2.2.1. Indicatori ai scării și volumului resurselor producției agricole (inputul agricol)

Dimensiunea și volumul resurselor de care dispune agricultura unei țări sunt extrem de importante pentru analizele de competitivitate, deoarece, așa cum am arătat și anterior, **scara producției** este determinantă în stabilirea locului pe piață (internă, externă) al unui producător individual sau al unei ramuri în totalitatea sa.

Setul de indicatori care poate fi utilizat în analiză se structurează îndeobște pornind de la teoria trinitară clasică a economiei: **pământ, muncă, capital**.

Din acest punct de vedere, noi propunem utilizarea următoarei grile de indicatori:

- a) **Indicatori ai suprafețelor de teren**: suprafață totală a țării, suprafață agricolă, suprafață irigată, suprafață arabilă, suprafață cultivată totală, din care pe principalele grupe de culturi - cereale, plante tehnice, legume, cartofi, plante de nutreț, suprafață cu vii și plantații pomicole.

Acești indicatori sunt foarte importanți pentru analizele de competitivitate economică a producției agricole, întrucât ei **influențează prin dimensiune și prin structură**, consumul de muncă total și pe perioade calendaristice, de alți factori de producție, volumul rezultatelor și ponderea potențială pe piață a unei țări sau a unui producător agricol.

Pentru analize mai de profunzime desigur că este importantă nu numai analiza cantitativă a dimensiunii suprafețelor, ci și calitatea fizico-chimică a solurilor (fertilitatea), amplasarea spațială a terenurilor, respectiv distanțele de transport a unor produse voluminoase și perisabile până la piețele de desfacere, precum și prezența și calitatea mijloacelor și infrastructurilor de transport. În fine, putem să amintim aici **întreaga teorie a rentei diferențiale** care este **intim legată de competitivitate**, deși atunci când Ricardo a elaborat-o nu s-a gândit neapărat la acest concept.

- b) **Dimensiunea, respectiv numărul și structura efectivelor de animale**, reprezintă o altă grupă de indicatori care permite aprecierea potențialului de producție al agriculturii.

În acest sens se vor analiza: efectivele pe specii (bovine, ovine, porcine, păsări etc.), structurile fiecărei categorii de animale, iar pentru omogenizare se utilizează **indicatorul convențional - unități vită mare**.⁷

Și în cazul efectivelor de animale, numărul și structura acestora influențează consumul de furaje și alți factori de producție și de muncă, determină un anumit necesar de terenuri pentru producțiile furajere și obțin evident diferite cantități și calități ale producției zootehnice.

- c) **Indicatori ai populației și respectiv ai potențialului de muncă.**

Este vorba de populația totală (care oferă suportul cererii de produse agricole și prin care este comandată dimensiunea producției), populația rurală, populația ocupată în agricultură, numărul de cadre, de specialiști în producție și în cercetarea științifică pentru agricultură etc.

Desigur că populația și forța de muncă prezintă un interes deosebit atât din punct de vedere numeric, cât și sub aspectul **dimensiunilor structural-calitative** (vârstă, sex, calificări etc.). Potențialul uman al agriculturii va fi analizat mai amănunțit într-un alt subpunct.

Și la această grupă de indicatori, uniformizarea și omogenizarea potențialului, din punctul de vedere al gradului de folosire a timpului calendaristic de muncă, impune recurgerea la unități convenționale.⁸

- d) **Indicatori ai capitalului agricol.**

În această grupă de indicatori se includ: dotarea cu tractoare și mașini agricole, infrastructura și construcțiile speciale pentru producția agricolă (grajduri, adăposturi pentru animale, sere de legume, depozite, silozuri etc.). Aceste componente ale capitalului sunt în general incluse în categoria de active corporale imobilizate sau capital fix.

Pentru creșterea și modernizarea capitalului fix se cer investiții agricole (respectiv, formarea brută de capital fix - Fbcf).

Tot în cadrul indicatorilor care cuantifică capitalul existent și utilizat se pot include și anumite componente ale **capitalului circulant** (consumul de îngrășăminte chimice și naturale, insecticide, ierbicide, apă, semințe din soiuri selecționate, energie etc.).

⁷ Indicatorul unități vită mare se determină prin utilizarea unor coeficienți care transformă diferitele specii în efective convenționale (de exemplu, cabalinele au coeficientul 1,0, bovinele 0,8-1,0, porcinele 0,4-0,6, ovinele 0,09).

⁸ În UE se utilizează indicatorul convențional UTA - unități de timp anual; populația ocupată în diferite subramuri și activități agricole este ponderată cu coeficienți diferiți care exprimă gradul variabil de ocupare a timpului de muncă în cursul anului.

Toate aceste consumuri împreună cu investițiile reprezintă, grupate generic în categoria economică eterogenă de inputuri, **cea de-a doua componentă a rentei diferențiale din agricultură** și are astăzi un rol determinant în depășirea caracterului natural al producției agricole. Prin utilizarea unor cantități tot mai mari de capital, **agricultura se industrializează** (în timp ce economiile dezvoltate trec în așa-zisul stadiu postindustrial) și este scoasă treptat, într-o măsură tot mai mare, de sub influența exclusivă a factorului natural-climatic.

Nu putem să ometem însă un fapt cert și tot mai adesea invocat în literatura de specialitate, potrivit căruia câștigurile în cantitate se realizează prin pierderea în calitatea producției agricole și prin obținerea unor **bunuri mai puțin "pure" din punct de vedere ecologic și biologic.**

În legătură cu mediul, **dezvoltarea durabilă a producției agricole** reprezintă o paradigmă care intră adesea în contradicție cu accepțiunea clasică a competitivității.

În fine, legat de consumul de factori de producție și de capital din agricultură, s-a dezvoltat o întreagă **teorie economico-matematică a funcțiilor de producție și, respectiv, a substituției factorilor** (capital și muncă), care și aceasta, la rândul ei, are o semnificație aparte pentru competitivitatea producției agricole, inclusiv în ceea ce privește cuantificarea, măsurarea și dinamica acesteia.

- e) O sinteză a tuturor indicatorilor enunțați anterior este realizată de **dimensiunea exploatațiilor agricole**. După cum am relevat, competitivitatea are în primul rând o dimensiune microeconomică, de fermă, respectiv firmă și exploatație agricolă în cazul nostru, și o altă dimensiune macroeconomică.

Dacă fermele sunt toate competitive, cu atât mai mult va fi competitivă agricultura ca ramură a economiei naționale. Practica economică din domeniul producției agricole, și nu numai, a demonstrat **o legătură strânsă între dimensiunea producției, respectiv a fermelor și exploatațiilor agricole, și competitivitatea acestora.**

Dimensiunea fermei influențează competitivitatea atât **direct**, cât și **indirect**; cu cât un producător deține un segment mai mare de piață - rezultat al volumului și calității producției și, respectiv, al dimensiunii suprafețelor, efectivelor și al forței de muncă utilizate, cu atât el este mai competitiv și poate influența, prin volum, prețul pieței.

De asemenea, cu cât o fermă sau o exploatație au o dimensiune mai mare, cu atât producția lor va fi mai mult destinată comercializării.

În fine, fermele de dimensiuni mai mari vor avea și acumulări mai mari care le vor permite o producție **capital-intensivă**, prin utilizarea unor factori de producție și a unor investiții tot mai ridicate.

Creșterea dimensiunilor exploatațiilor agricole reprezintă o tendință istorică, care este confruntată cu variate fenomene din sfera dreptului de proprietate și a altor reglementări ce țin de tradiție sau de nevoia de modernitate.

Acest prim grup de indicatori prezentați sunt valabili și pot fi utilizați, cu mici excepții, atât la nivel de ramură, cât și la nivel de exploatare sau fermă.

2.2.2. Indicatori de densitate

Raportul dintre indicatorii de potențial și, respectiv, de resurse efectiv utilizate în producția agricolă este relevant prin **indicatorii de densitate**. Acești indicatori se calculează aproape exclusiv în unități naturale, fizice și natural-convenționale.

Din punctul de vedere al competitivității, al explicării diferențelor dintre țări sau producători agricoli individuali, indicatorii de densitate **prezintă fotografierea situației existente la un moment dat**, putându-se recurge și la analiza modificării în timp a dimensiunii acestora.

Indicatorii de densitate prezintă avantajul că, de regulă, numărătorul și numitorul raportului pot fi intersanjabili, în funcție de scopul concret urmărit prin cercetare:

- a) Un prim grup de rapoarte se referă la **proporția dintre indicatorii de populație și cei de suprafață**: raportul dintre populația totală și suprafețele totale, agricole, arabile, cultivate (din care, cu principalele culturi); raportul dintre populația rurală și indicatorii de suprafață menționați anterior; densitatea populației ocupate la 100 ha sau la 1 ha de suprafață; numărul de specialiști ce revin la diferite accepțiuni ale suprafețelor de teren; numărul de unități anuale de timp (UTA) ce revin pe 1 ha sau 100 ha ocupate cu diferite categorii de terenuri și culturi agricole.
- b) Indicatorii care exprimă **densitatea animalelor în raport cu terenul agricol și, respectiv, cu suprafețele ocupate de plantele de nutreț**: cel mai adesea, în acest caz, este bine să se folosească efectivele de animale transformate în u.v.m., care revin la unitatea de teren din diferite categorii (desigur că și în acest caz se poate utiliza și efectivul dintr-o anumită specie, care se raportează la o anumită categorie de suprafață cultivată; de exemplu, efectivele de bovine și de ovine se pot folosi în raport cu suprafața agricolă sau cu suprafața ocupată cu pășuni și fânețe, în timp ce porcinele și păsările sunt relevante mai ales în raport cu suprafața ocupată de cerealele boabe).
- c) **Raportul dintre populație** - în diferitele accepțiuni și structuri ale acesteia - și **efectivele de animale** (totale, exprimate în u.v.m. sau pe specii): calculați în acest mod, indicatorii de densitate reflectă o productivitate a muncii; determinați invers, indicatorii pot fi utilizați în aprecierea potențialului de producție și consum al produselor animaliere în raport cu populația; densitatea populației pe suprafețele agricole și raportul dintre populație și efectivele de animale se cer analizate împreună, deoarece este destul de dificil de apreciat, la nivelul unei ramuri și respectiv al unei țări, cât din timpul total de muncă este utilizat în producția vegetală sau în zootehnie.
- d) **Volumul capitalului în raport cu suprafețele totale sau ale diferitelor categorii de terenuri**: acest grup de indicatori reflectă înzestrarea tehni-

că a producției agricole. Între indicatorii cei mai adesea utilizați reținem: valoarea capitalului fix pe hectar sau la 100 ha (imobilizări corporale); tractoare agricole și alte mașini - combine, semănători, cultivatoare etc. - ce revin la 100 ha suprafață agricolă, arabilă, cultivată etc.; capitalul circulant la hectar sau la 100 ha (total sau elemente ale acestuia, cum ar fi: îngrășăminte chimice la hectarul agricol sau cultivat, cantitatea de apă utilizată la 1 ha culturi irigate etc.).

În funcție de specificul fermelor, capitalul se poate raporta și la efectivele de animale.

- e) **Densitatea capitalului în raport cu populația**; acest indicator se poate calcula la scara întregii economii naționale și a întregii populații, fiind o expresie a bogăției naționale; din punct de vedere al competitivității unei ramuri, raportul dintre capital și populația ocupată poartă denumirea de înzestrare tehnică a muncii.

Produsele, ramurile sau economiile naționale pot fi clasificate din această perspectivă în **labour-intensive** sau **capital-intensive** (ne referim atât la capitalul fix, cât și la consumurile intermediare care intră în capitalul circulant, fără salarii, care reprezintă valoarea consumului de muncă).

- f) **Investițiile efectuate în agricultură ce revin pe unitatea de suprafață, pe animal, pe locuitor, pe o persoană din mediul rural sau pe o persoană ocupată în agricultură** reprezintă un motor și un suport fundamental al productivității, competitivității și profitabilității producției.

Acești indicatori au valoare atât în cadrul comparațiilor interne dintre diferite ramuri, activități și firme, cât și în comparațiile internaționale.

Dimensiunea investițiilor ce revin pe diferite produse, firme, activități și ramuri reprezintă un indicator esențial al aprecierii dinamismului dezvoltării economice.

2.2.3. Indicatori de scară și volum (valoare) ai producției agricole (outputul agricol)

Valorificarea inputurilor, a potențialului de resurse și factori - pământ, muncă și capital - se concretizează în **dimensiunea producției agricole**, pe toate componentele structurale ale acesteia.

Între competitivitate și volumul, scara și calitatea producției agricole există, așa cum s-a mai arătat, o legătură de dependență și de determinare.

Producția și rezultatele muncii și ale consumului de factori din agricultură au, ca și potențialul, atât dimensiuni fizice, cât și valorice.

- a) **Indicatorii producției fizice** sunt extrem de importanți, întrucât permit comparații și evaluări nealterate de evoluția prețurilor, inflației sau a cursului de schimb.

Între principalii indicatori de volum ai producției fizice reținem:

- **producția fizică a diferitelor produse și culturi vegetale**, exprimată în kg sau tone, și **producția fizică vegetală totală**, exprimată în unități convenționale, respectiv echivalentul cereale, pe baza conținutului energetic al diferitelor produse (în acest sens, produsele vegetale se grupează în: cereale boabe - porumb, grâu, secară etc.; leguminoase boabe - mazăre, fasole, soia etc.; plante uleioase, tehnice și pentru alte industrializări - floarea-soarelui, rapiță, in, sfeclă de zahăr, tutun etc.; cartofi - timpurii și de toamnă; legume total, din care tomate, ardei, ceapă etc. și altele);
- **producția fizică a diferitelor specii de animale și pe categorii de produse**: producția de carne, din care de bovine, porcine, ovine, pasăre, pește etc.; producția de lapte, din care de bovine, ovine, caprine; producția de lână; producția de miere etc.; **producția animalieră totală** în echivalent cereale.⁹
- **producția fizică de fructe și struguri**, pe categorii de fructe (mere, pere, prune, piersici, caise etc.) și de struguri (pe soiuri, hibridi, vie nobilă etc.) și, respectiv, **producția totală de fructe și struguri** exprimată în unități cereale.
- **producția totală agricolă exprimată în unități convenționale - echivalent cereale** și structura acesteia.

b) **Indicatori ai valorii producției agricole:**

- **valoarea producției brute și finale agricole, totale, vegetale, zootehnice și a altor produse**. Acest indicator reprezintă produsul dintre cantitățile fizice și prețurile interne sau externe practicate. Valoarea indicatorilor de producție pe ramuri, subramuri și produse din agricultură se poate transforma - utilizând cursul oficial de schimb al monedei naționale - în unități monetare internaționale pentru a asigura comparabilitatea unor indicatori;
- **valoarea adăugată brută din sectorul vegetal, zootehnic, din alte activități și pe total agricultură**. Acest indicator conține remunerarea factorilor de producție din agricultură: pământ-rentă, capital-profit și muncă-salarii. La acestea se adaugă și amortizarea capitalului fix.

c) **Pentru o analiză mai aprofundată a competitivității sectorului agricol se poate utiliza un set de indicatori construiți pe baza profitului exploatației și al agricultorilor în ansamblu.**

Tot astfel se pot derula analize speciale utilizând indicatori, cum ar fi: raportul dintre prețul pământului și mărimea rentei sau raportul dintre costul muncii și costurile intermediare ocazionate de producția agricolă.

⁹ Metodologia de determinare a producției în unități convenționale cereale se va expune într-un paragraf viitor.

2.2.4. Indicatori ai competitivității producției agricole

- a) Între acești indicatori un loc principal îl dețin cei **fizici**, respectiv de **randamente**.

Pentru **producția vegetală** se pot calcula:

- randamentul la hectar al principalelor culturi și produse vegetale;
- producția vegetală în unități cereale la 1 ha suprafață agricolă, arabilă, cultivată sau chiar suprafață totală.

Pentru **zootehnie** se utilizează:

- randamentul, respectiv producția principalelor produse animaliere pe specii;
- sporul în greutate vie și producția de carne pe specii;
- producția de lapte, lână, ouă etc. pe un animal; producția animalieră totală exprimată în unități cerealiere, pe categorii de animale și specii sau pe o unitate vită mare.

Pe ansamblul agriculturii se poate determina randamentul unui ha de suprafață agricolă, respectiv producția vegetală și zootehnică totală exprimată în unități cerealiere, raportată la hectar.

- b) Un al doilea **grup de indicatori** sunt cei **care convertesc randamentele fizice**, prin prețurile uzuale, **în valori**, rezultând: valoarea diferitelor produse vegetale pe un hectar, valoarea produselor zootehnice pe unitate vită mare sau pe specii și categorii de animale etc.
- c) **Indicatori de cost al producției agricole**. Este vorba de: costurile pe tonă și respectiv pe hectar sau pe animal pentru diferitele produse agricole. Aceștia pot fi prezentați în costuri curente sau comparabile, în monedă națională sau în monede internaționale de referință.

Indicatorii de cost se pot agrega, determinându-se costul producției agricole totale, vegetale sau animaliere, fără a ne raporta la suprafețe, producții sau efective, ci recurgând la utilizarea costului global al unei unități convenționale de producție în echivalent cereale.

- d) **Productivitatea muncii** reprezintă o rezultată a condițiilor naturale, tehnice, economice și sociale, în care se desfășoară producția agricolă la un moment dat.

La rândul ei, productivitatea poate să fie o rezultată a raportului de forțe din interiorul sau din exteriorul unei economii naționale.

Din acest punct de vedere, micii agricultori nu pot să-și impună prețurile acoperitoare pentru munca și produsele lor, fiind supuși unor variate presiuni interne și externe, aflându-se într-o poziție defavorabilă pe piață.

Modalitățile și indicatorii utilizați pentru determinarea productivității muncii din agricultură prezintă o mare variabilitate și generează numeroase dificultăți și chiar inexactități. Pentru a înlătura concluziile eronate se recomandă o **tratare sistematică, globală, dar și secvențială a acestora.**

Între principalii indicatori utilizați reținem:

- **productivitatea fizică pentru diferite produse vegetale și animale**, cu dificultățile de calcul rezultate din inexactitatea comensurării consumului de muncă pe culturi și activități;
- **productivitatea fizică convențională a producției agricole** (raportul dintre producția agricolă totală exprimată în unități cerealiere și populația ocupată, activă, rurală sau totală, sau raportul dintre producția agricolă totală în unități cerealiere și consumul total de muncă exprimată în unități anuale de timp);
- **indicatori valorici ai productivității**, printre care semnalăm:
 - nivelul valoric al producției totale din agricultură pe o persoană ocupată, activă, rurală sau totală;
 - nivelul valoric al productivității pe diferite culturi, categorii de animale și produse;
 - nivelul valoric al producției agricole totale pe o unitate de timp de muncă convențională în agricultură.

Toți acești indicatori valorici ai productivității se pot determina similar, utilizând la numărător **valoarea adăugată brută.**

Atât indicatorii valorici de producție, cât și cei de valoare adăugată brută, se pot raporta la un numitor în expresie valorică, prin însumarea salariilor și a contravalorii muncii din agricultură, rezultând producția la o unitate monetară a cheltuielilor totale cu munca.

e) Indicatori ai competitivității comerciale.

Până în prezent, în literatura de specialitate, competitivitatea comercială a unei economii și respectiv ramuri este analizată aproape exclusiv prin intermediul participării la piața externă.

În acest scop, se utilizează:

- **efortul la export**, calculat ca raport între valoarea exportului de produse agricole și valoarea producției agricole pe total țară;
- **rata de acoperire a importurilor prin exporturi** (raportul procentual dintre exporturi și importuri);
- **coeficientul de dependență de importuri** (raport între importurile de produse agricole și valoarea producției agricole interne sau valoarea

adăugată brută a agriculturii); acest indicator se poate determina și în raport cu PIB al ramurii sau al întregii economii;

- **propensiunea marginală la import** (raport între variația importurilor agricole și variația PIB sau a valorii adăugate brute din agricultură);
- în fine un alt indicator este cel al **ratei de penetrare** (determinat prin raportarea valorii importurilor la producția agricolă plus-minus soldul export-import de produse agricole).

Globalizarea tot mai accentuată a piețelor - inclusiv a cunoștințelor, informațiilor, produselor și tehnologiilor, însoțite de referințe valorice transnaționale, respectiv de prețuri, costuri și monede universale -, schimbă tot mai mult accepțiunea de competitivitate.

Vom asista probabil la o convergență între competitivitatea internă și externă, între factorii și indicatorii acestui concept; practic, conceptele de piață internă sau externă tind să nu mai prezinte specificități și legități proprii, iar competitivitatea va rămâne, în esență, o problemă de eficiență în raport cu condițiile unei piețe globale.

2.3. Evaluarea competitivității producției agricole românești comparativ cu țări din Uniunea Europeană

Având drept suport grila de indicatori conturată în primul capitol, pe baza datelor disponibile, vom recurge în continuare la un demers analitic privind elementele determinante ale competitivității agriculturii românești și la estimări ale diverselor laturi ale acesteia.

2.3.1. Nivelul și dinamica indicatorilor de resurse ale agriculturii

a) Resursele funciare

Pământul este factorul de neînlocuit, ca mijloc primar de producție pentru întreaga activitate agricolă.

Spre deosebire de ceilalți factori de producție folosiți de om, acesta nu poate fi fabricat sau schimbat cu altul și nici "înmulțit" după dorință.

Este limitat ca întindere și nu poate fi deplasat, este imobil, legat de așezarea sa spațială, caracteristică ce imprimă proceselor de producție din agricultură dependența de un anumit spațiu, de condițiile climaterice în care se află.

Mobilitatea factorului principal al producției și caracteristicile fizico-chimice ale acestuia sunt oarecum fixe, nepermițând, comparativ cu industria, schimbări majore și relativ rapide ale profilului de producție și mai ales de productivitate.¹⁰

În sens larg, fondul funciar este important atât sub aspectul dimensiunii

¹⁰ *Viorica Pană; Ioan Pană; Mihai Costescu, Pământul și folosirea lui în agricultură, Editura Ceres, București, 1994, p. 80-81.*

suprafeței totale, cât și din punctul de vedere al structurii acesteia, al formelor de relief, al calității solului, al distribuției sau al prezenței rețelei hidrografice, al condițiilor climaterice specifice, vegetației etc., care impun o anumită orientare în strategia dezvoltării producției agricole.

Suprafața totală a fondului funciar al României este de 23.839,1 mii ha. Condițiile pedoclimatice specifice, volumul, disponerea și densitatea surselor de apă, permit dezvoltarea unei vegetații și a unei faune variate.

Este foarte important ca modul de organizare a teritoriului fiecărei țări să răspundă necesității de a realiza o concordanță dinamică între resursele funciare și nevoile strategice de dezvoltare integrată a economiei.¹¹

La nivelul anului 1999 **suprafața agricolă** a României deținea 61,7% din totalul fondului funciar și pădurilor, celorlalte teritorii cu vegetație forestieră revenindu-le 28,1%. Numai 2,6% din suprafața totală era ocupată de construcții, 1,7% de rețeaua de drumuri și căi ferate și 3,6% de ape și bălți.

Suprafața agricolă, dimensiunea și structura acesteia favorizează și impun strategii agricole diverse. Astfel, într-un fel se fundamentează în prezent strategia agricolă în România cu 14,7 mil. ha teren agricol și cu totul altfel în Luxemburg, unde suprafața agricolă era în anul 1997 de 127 mii ha, sau în SUA care dispune de o suprafață agricolă de 425 mil. ha, caracterizată printr-o mare diversitate de relief, calitate a solului, condiții climaterice etc.

Dimensiunea numerică a ocupării în agricultură și ponderea acesteia în forța de muncă totală este și o rezultată a raportului dintre suprafața agricolă și suprafața totală.

Este greu de crezut că se pot aplica aceleași strategii agricole în Finlanda și Suedia, de pildă, țări în care ponderea suprafeței agricole în suprafața totală este de numai 6,4% și, respectiv, 7,1%, comparativ cu altele, precum România și Irlanda, unde această pondere este de 61,7% și, respectiv, 61,5% (tabelul nr. 16).

Varietatea reliefului, solului și condițiilor climaterice își pun amprenta asupra destinației suprafeței agricole și implicit asupra modului de alocare a resurselor, a intensității și a eficienței utilizării acestora.

Dacă din punctul de vedere al ponderii suprafeței agricole în suprafața totală, așa cum am prezentat și anterior, România și Irlanda înregistrează valori asemănătoare, destinația acesteia prezintă însă diferențe importante.

În România ponderea cea mai mare în suprafața agricolă o dețin terenurile arabile - 63,9% - față de numai 21,7% în Irlanda; pășunile și fânețele reprezentau 32,7% din suprafața agricolă a României față de 78,2% în Irlanda.

¹¹ Ion, Bold; Avram, Crăciun, Exploatarea agricolă - organizare, dezvoltare, exploatare, Editura Mirton, Timișoara, 1995.

Tabelul nr. 16

Dimensiunea și structura comparativă a suprafeței agricole în țările UE, SUA, Japonia (1997) și România (1999)

	Suprafața agricolă		din care (%):		
	mii ha	pondere în suprafața totală (%)	terenuri arabile	pășuni, fânețe	culturi permanente
Irlanda	4.325	61,5	21,7	78,2	0,1
Luxemburg	127	49,6	45,7	53,5	0,8
Finlanda	2.150	6,4	91,2	0,6	0,1
Suedia	3.177	7,1	80,9	17,1	0,1
România*	14.802	62,1	63,2	33,1	3,7
Japonia	4.944	13,2	87,4	12,6	-
SUA	425.414	45,4	43,9	56,1	-
UE	134.261	41,5	54,1	37,2	3,9

Sursa: Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, România în cifre, CNS, București, 2000, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1977, Bruxelles, 1998 *1999.

În perioada 1987-1999, în România, suprafața agricolă s-a redus de la 15.094 mii ha, la 14.700 mii ha, iar ponderea acesteia în suprafața totală s-a diminuat de la 63,6% la 61,7%.

Tendința de reducere a ponderii suprafeței agricole în suprafața totală se înregistrează și pe ansamblul UE; în medie, ponderea agriculturii în suprafața totală a evoluat în același interval de la 45,0% la 41,5% (Caseta nr. 5).

Caseta nr. 5

În România, extinderea suprafeței agricole se menține încă drept una dintre sursele extensive de creștere a producției, alături de intensificarea utilizării suprafețelor cultivate.

Existența unor stocuri importante de produse la nivelul UE, în special cereale, a adus în discuție în contextul Politicii Agricole Comunitare, acordarea de prime pentru retragerea din circuitul agricol a unor suprafețe importante, dar și pentru reducerea intensificării utilizării lor. Acestea sunt legate și de noua concepție de dezvoltare agricolă în contextul unei protejări mai eficiente a mediului înconjurător.

Un indicator important al gradului de utilizare extensivă a terenului îl reprezintă **dimensiunea și ponderea suprafeței cultivate, în suprafața agricolă și arabilă totală.**

În ceea ce privește **România, dimensiunea și structura suprafeței cultivate** probează evoluții oscilante în ultimii ani, cu tendință generală de reducere.

În intervalul 1991-1998, ponderea suprafeței cultivate în suprafața agricolă s-a redus de la 62,2% la 60,6%, iar în suprafața arabilă de la 97,6% la 95,9%.

La nivelul anului 1998, din totalul de 8.972,6 mii ha suprafață cultivată, 65,9% reprezentau culturile de cereale pentru boabe, 0,5% leguminoasele pentru boabe, 14,8% plantele tehnice, 2,9% cartofii, 2,5% legumele și 12,6% plantele de nutreț.

Cele mai importante reduceri în intervalul 1991-1998 au înregistrat suprafețele cultivate cu leguminoase pentru boabe (-33,5%) și cele cu plante de nutreț (-27,3 %).

În același interval, suprafețele cultivate cu plante tehnice au crescut cu 45,2%, cele cu legume cu 14,4%, iar cele cu cartofi cu 11,1%.

O analiză mai detaliată a suprafeței cultivate se va prezenta în corelație cu evoluția randamentelor medii ale suprafețelor de teren.

Menținerea sau atragerea în circuitul agricol și economic a unor importante suprafețe din fondul funciar presupune de multe ori ample lucrări de îmbunătățiri funciare, irigații, desecări, drenaje, lucrări de combatere a eroziunii solului.

Volumul acestor lucrări variază mult de la o regiune la alta, de la o țară la alta, în funcție de condițiile specifice.

“În ultimii 15-20 ani în România s-au efectuat importante lucrări de îmbunătățiri funciare, pe mai bine de 8.738 mii ha, din care: 3.187,8 mii ha irigații, 3.085,5 mii ha desecări, 201,9 mii ha drenaje și pe 2.263 mii ha lucrări de combatere a eroziunii solului.”¹²

Suprafața totală amenajată pentru irigat deține o pondere importantă în suprafața arabilă totală: 31,1% în anul 1985 și, respectiv, 33,0% în anul 1998.

Acest nivel al indicatorului este superior multor țări din UE. Sistemul de irigații se află însă într-o avansată stare de deteriorare, lucru relevat de gradul foarte scăzut de utilizare a acestuia (tabelul nr. 17).

Astfel, ponderea suprafeței efectiv utilizate în suprafața totală amenajată pentru irigații a variat în intervalul 1992-1995 între un minim de 13,4% și un maxim de 25,2%.

Tabelul nr. 17

Evoluția dimensiunii și a gradului de utilizare a suprafeței amenajate pentru irigat în România

	U.M.	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1997	1998
Suprafața totală amenajată	mii ha	3.168,7	3.215,8	3.197,2	3.202,3	3.202,3	3.205,2	3.211,1	3.184,0	...
Suprafața agricolă amenajată	mii ha	3.066,6	3.109,0	3.095,3	3.099,9	3.101,7	3.104,3	3.110,1	3.089,1	...

²⁰ Ilie Mitrache, “Să recuperăm miliardele investite în irigații”, Tribuna Economică, nr. 31/1991.

	U.M.	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1997	1998
Suprafața utilizată efectiv	mii ha	510,7	652,6	783,9	418,2	...	234,4
Gradul de utilizare a irigațiilor	%	16,5	21,0	25,2	13,4	...	7,6

Sursa: Agricultura României în perioada 1990-1994, CNS, București, 1995, Starea socială și economia României în anul 1995, CNS, București, 1996, Anuarul statistic al României, CNS, București, 1999.

Pentru perioada 1996-1998 nu dispunem de date decât fie pentru suprafața amenajată pentru irigat, fie pentru cea efectiv utilizată; riscând o estimare, considerând că suprafața amenajată pentru irigat în anul 1998 este aproximativ egală cu cea din anul 1997, rezultă un grad de utilizare a irigațiilor, la nivelul acestui an, de 7,6%.

Acest grad de utilizare a sistemului de irigații s-a înregistrat în condițiile în care ponderea terenurilor afectate de secetă frecventă în totalul terenurilor agricole a fost, la nivelul anului 1997, de exemplu, de aproximativ 48%, iar în anul 2000 de peste 80%.

b) Evoluția numărului și a structurii efectivelor de animale

Efectivele de animale¹³ din agricultura românească erau în anul 1999 de 6.884 mii u.v.m., cu 7.079 mii u.v.m. mai mici decât cele din anul 1987.

Diminuarea numărului de animale din agricultura românească a fost pentru perioada observată de 49,3%; România deținea în anul 1999 numai 5,2% din numărul efectivelor comunitare, față de 10,7% în anul 1987.

Pe specii, efectivele de bovine s-au redus cu 53,1% (și 3,6 mil. capete), cele de porcine au scăzut cu 49,0% (6,9 mil. capete), ovinele numărau mai puțin cu 51,2% (8,8 mil. capete), iar caprinele s-au împuținat cu 35,3% (0,5 mil. capete).

În aceeași perioadă (1987-1999) s-au înregistrat reduceri importante ale efectivelor de păsări (48,1%), precum și ale numărului de familii de albine (54,0%).

Efectivele de animale din agricultura comunitară (UE-12 fără Austria, Finlanda și Suedia - ultimele intrate în UE) echivalau în anul 1997 cu aproximativ 132,2 mil. u.v.m., fiind cu 1,2% (1,6 mil. u.v.m.) mai mari decât cele din anul 1987 (tabelul nr. 18).

¹³ Cifrele se referă la efectivele de bovine, porcine, ovine și caprine exprimate în unități vită mare. Efectivele de animale exprimate în u.v.m. s-au determinat prin ponderarea numărului de capete din fiecare categorie cu următorii coeficienți de transformare: bovine -1,0; porcine - 0,4; ovine - 0,09; caprine - 0,08.

Tabelul nr. 18

Evoluția efectivelor de animale exprimate în unități vită mare

	1987	1990	1997	1987-1997	
				Modificare absolută (mii u.v.m.)	Modificare procentuală (%)
România	13.963	12.430	6884*	-7.073**	-50,7**
Belgia	5.351	5.729	5.928	+577	+10,8
Danemarca	5.549	5.964	6.491	+942	+17,0
Germania	24.486	23.522	25.648	+1.162	+4,7
Grecia	2.639	2.531	2.049	-590	-22,3
Spania	14.259	13.928	13.716	-543	-3,8
Franta	26.989	27.341	27.435	+446	+1,7
Irlanda	6.404	7.127	7.854	+1.450	+22,6
Italia	13.778	12.850	11.597	-2.181	-15,8
Luxemburg	241	244	242	+1	+0,4
Olanda	10.363	10.521	10.187	-176	-1,6
Austria	:	:	3.771	:	:
Portugalia	2.651	2.777	2.574	-77	-2,9
Finlanda	:	:	1.725	:	:
Suedia	:	:	2.714	:	:
Regatul Unit	17.541	17.157	16.746	-795	-4,5
UE-15	:	:	140.411	:	:
UE-12	130.648	130.051	132.203	+1.555	+1,2
Total mondial	1.889.000	1.930.000	1.965.000	+76.000	+4,0

* - 1997-1999; **-1987-1999.

Sursa: Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și Eurostat Agricultură.

Cele mai importante concentrări de efective sunt în Germania, Italia și Regatul Unit, cărora în anul 1997 le reveneau 41,0% din totalul UE (54,0 mil. u.v.m. din cele 132 mil.). Creșterile cele mai însemnate, exprimate în unități vită mare, în intervalul 1987-1997, se localizează în Irlanda (+22,6%) și Danemarca (+17,0%), iar cele mai mari reduceri în Grecia (-22,3%) și Italia (-15,8%).

c) Nivelul și dinamica populației și a potențialului de muncă

Populația totală a României a numărat, la 1 iulie 1998, 22.508,2 mii locuitori, reprezentând aproximativ 3,1% din populația totală a Europei și echivalând cu 6,0% din populația totală a țărilor UE.

Această dimensiune a populației este rezultatul unei tendințe de creștere continuă în perioada anterioară anului 1990 (creșterea medie anuală a perioadei 1975-1990 fiind de aproximativ 117,6 mii persoane), ajungându-se la 23.206,7 mii persoane, urmată de o reducere în perioada 1990-1998, cu o medie anuală negativă de 88,0 mii persoane.

Cu excepția anului 1990, **ponderea populației rurale în populația totală** a înregistrat o tendință generală de reducere, de la 56,4% în anul 1975 la 49,4% în anul 1985 și, respectiv, 45,1% în anul 1998.

Gradul de ruralizare a populației totale a României este sensibil superior nivelului acestui indicator pe ansamblul Europei - 26,7%, comparativ cu cele din UE - 26,0% și din țările membre ale acesteia (respectiv, în Belgia - 3,1%, Germania -13,7%, Franța - 27,3%), față de SUA - 24,0% sau Japonia - 22,5%.

În anul 1994, prin *Revizuirea proiecțiilor privind urbanizarea mondială*, Diviziunea Populație a Națiunilor Unite estima o evoluție a ponderii populației rurale în populația totală a Europei, în intervalul 1994-2025, de la 26,7% la 16,8% și pentru România de la 45,0% la 28,7% (tabelul nr. 19).

Tabelul nr. 19

Estimări ale evoluției ponderii populației rurale în populația totală în perioada 1994-2025

	Ponderea populației rurale în populația totală (%)	
	1994	2025
Europa	26,7	16,8
România	45,0	28,7
Belgia	3,1	1,6
Danemarca	14,9	9,9
Germania	13,7	8,0
Grecia	35,3	20,9
Spania	23,8	15,1
Franța	27,3	18,3
Irlanda	42,6	29,4
Italia	33,4	23,8
Luxemburg	11,5	4,8
Olanda	39,5	26,0
Austria	44,5	31,6
Portugalia	64,9	44,5
Finlanda	37,2	23,6
Suedia	16,9	12,0
Regatul Unit	10,6	6,7
UE-15	23,2	15,2
Elveția	39,5	26,0
Norvegia	27,0	17,8
SUA	24,0	15,1
Canada	23,4	16,3
Australia	15,3	11,4
Noua Zeelandă	14,2	8,4
Japonia	22,5	15,1

Sursa: Revizuirea proiecțiilor privind urbanizarea mondială, *Diviziunea Populație a Națiunilor Unite*, 1996.

Așa cum am precizat și în capitolul anterior, aceste evoluții vor avea un impact deosebit și asupra structurilor agricole actuale.

Populația ocupată în agricultura românească reprezenta, în anul 1998,

32,5% din populația rurală totală față de 33,8% în anul 1975 și, respectiv, 24,8% în anul 1985.

Aceasta număra statistic, în anul 1998, 3.296 mii persoane, reprezentând aproximativ 44,3% din populația ocupată în agricultură în cele 15 țări ale Uniunii Europene și fiind practic mai mare decât suma populației ocupate în agricultură a trei dintre marii producători agricoli comunitari: Germania, Spania, Franța.

Ponderea ocupării din agricultura României în populația ocupată totală din agricultura țărilor Uniunii Europene a crescut de la 26,3% în anul 1975 la 44,3% în anul 1998; această evoluție s-a înregistrat pe fondul unei reduceri la aproximativ jumătate, în intervalul analizat, a populației ocupate în agricultura comunitară și o diminuare cu numai 14,1% a celei din agricultura românească (tabelul nr. 20).

Tabelul nr. 20

Evoluția populației ocupate în agricultura românească, comparativ cu cea din agricultura comunitară, în perioada 1975-1997

	1975	1985	1997	Modificarea procentuală 1975-1997 (%)
Populația ocupată în agricultura UE-15 (mii pers.)	14.772	11.256	7.434	- 48,8
Populația ocupată în agricultura României (mii pers.)	3.837	3.021	3.296*	- 14,1**
Ponderea populației ocupate în agricultura României în populația ocupată în agricultură UE-15 (%)	26,3	26,8	44,3	-

* - 1998; ** - 1975-1998.

Sursa: Employment in Europe for 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.

La nivelul anului 1998, în medie, din 100 de locuitori 14,6 erau ocupați în agricultură; aceeași tendință de reducere o înregistrează și numărul de persoane ocupate în agricultură ce revin la 100 persoane ocupate, care era, în același an, de 37,4.

Decalajul dintre **numărul de persoane ocupate în agricultură ce revin la 100 locuitori** în România și media acestui indicator la nivelul Uniunii Europene s-a redus în intervalul 1975-1998 de la 1:8,7 la 1:7,3, menținându-se în continuare însă extrem de ridicat.

Nivelul maxim al acestui indicator în anul 1997 în UE, înregistrat de către Grecia (7,3 persoane ocupate în agricultură la 100 de locuitori), era de aproximativ 9,1 ori mai mare decât cel minim înregistrat în Regatul Unit (0,8).

În raport cu aceste țări, numărul de persoane ocupate în agricultură ce revin la 100 de locuitori în România era de 2,0 ori, respectiv 18,3 ori mai mare (tabelul nr. 21).

Tabelul nr. 21

Numărul mediu comparativ al persoanelor ocupate în agricultură, ce revin la 100 locuitori și la 100 de persoane ocupate pe total economie, în perioada 1975-1997

		Numărul de pers. ocupate în agricultură ce revin la 100 loc.		Numărul de pers. ocupate în agricultură ce revin la 100 pers. ocupate	
		1975	1997	1975	1997
Uniunea Europeană	- minim	1,2 - Regat Unit	0,8 - Regat Unit	2,8 - Regat Unit	1,9 - Regat Unit
	- media	4,4	2,0	11,1	5,0
	- maxim	14,5 - Portugalia	7,3 - Grecia	33,9 - Portugalia	19,9 - Grecia
România		38,1	14,6*	37,8	37,4*

* - 1998.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Employment in Europe for 1997, Anuarul Statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Tendențe contrare evoluției din țările UE se înregistrează și în ceea ce privește numărul de persoane ocupate în agricultură ce revin la 100 de persoane ocupate în economie.

Decalajul dintre nivelul acestui indicator în România și media comunitară crește de la 1:3,4 în anul 1975 la 1:7,5 în anul 1998.

În anul 1998, în România, din 100 de persoane ocupate, 37,4 lucrau în agricultură, față de numai 1,9 persoane în Regatul Unit (minimumul la nivelul UE-15), 19,9 persoane în Grecia (maximumul la nivelul UE-15) și 5,0 persoane în medie pe ansamblul Uniunii Europene.

Este ușor de remarcat însă că Grecia constituie o excepție din punctul de vedere al acestui indicator în rândul țărilor comunitare, următoarea țară clasată în ierarhia țărilor Uniunii Europene fiind Portugalia cu numai 13,3 persoane ocupate în agricultură la 100 de persoane ocupate.

Atât în România, cât și în țările comunitare, s-au înregistrat importante **modificări în structura de ramură a populației ocupate.**

În intervalul 1975-1997, populația ocupată în țările UE a crescut cu 3,619 milioane persoane.

În România, în intervalul 1975-1998, populația ocupată a scăzut cu aproape 1.380 mii persoane; pe subperioade, evoluția acestui indicator este radical diferită: în perioada 1975-1989, populația ocupată a crescut cu 796 mii persoane, pentru a se reduce în intervalul 1989-1998 cu aproximativ 2,2 milioane persoane.

În decursul perioadei de 25 de ani, ponderea agriculturii în populația ocupată s-a redus în România de la 37,8% la 37,4%, industria a scăzut de la 30,6% la 26,3%, în timp ce serviciile și celelalte activități au crescut de la 31,6% la 36,3%.

Dacă sensul modificărilor structurale este același și la nivelul Uniunii Europene nivelul de la care s-a declanșat acest fenomen și ritmurile modificărilor sunt cu totul altele.

În structura sectorială a populației ocupate din UE, ponderea agriculturii s-a redus, în intervalul 1975-1997, de la 11,1% la 4,9%, ponderea industriei a scăzut de la 39,5% la 29,5%, în timp ce ponderea serviciilor a crescut de la 49,4% la 65,6% (tabelul nr. 22).

Tabelul nr. 22

Evoluția structurii sectoriale a populației ocupate în România și țările Uniunii Europene în intervalul 1975-1997

- % -

	Sectorul	1975	1985	1997
UE-15	1. Agricultură	11,1	8,4	4,9
	2. Industrie	39,5	34,2	29,5
	3. Servicii și alte activități	49,4	57,4	65,6
România	1. Agricultură	37,8	28,5	37,4*
	2. Industrie	30,6	37,1	26,3*
	3. Servicii și alte activități	31,6	34,4	36,3*

* - 1998.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Employment in Europe for 1997, Anuarul Statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Raport 1997, Bruxelles, 1998.*

În anul 1997, structura populației ocupate în țările UE, cu excepția Greciei, se încadrează într-un model de ocupare în care ponderile ramurilor sunt următoarele: agricultura 5-10%, industria 20-30%, serviciile și alte activități 60-70%.

Aceste evoluții au generat fluxuri importante de transfer al populației ocupate din agricultură și industrie spre servicii.

În intervalul 1975-1998, mișcarea procentuală totală interramuri a populației ocupate în România a fost mult mai mică decât media comunitară.

Cele mai consistente fluxuri intersectoriale sunt consemnate în Luxemburg (48,8% mișcare totală), iar cele mai reduse în Danemarca (22,6%); celelalte țări ale Uniunii se înscriu între aceste limite de mișcare (tabelul nr. 23).

Contribuția eliberărilor de forță de muncă din agricultură la fluxurile totale înregistrează un nivel relativ maxim în Portugalia (44,0%) urmată de Irlanda (38,9%) și Grecia (33,1%); media Uniunii Europene a fost de 19,1%, iar în România aceasta s-a situat la nivelul de numai 4,3%.

Tabelul nr. 23

**Modificarea structurii sectoriale a populației ocupate în țările UE
și România în perioada 1975-1997**

- puncte procentuale -

	1975-1997			Mișcare totală	Ponderea mișcării din agricultură în mișcarea totală
	Agricultură	Industrie	Servicii și alte activități		
România*	-0,4	-4,3	+4,7	9,4	4,3
Belgia	-1,1	-12,1	+13,2	26,4	4,2
Danemarca	-6,0	-5,3	+11,3	22,6	26,5
Germania	-3,9	-10,7	+14,6	29,2	13,3
Grecia	-13,3	-6,7	+20,1	40,2	33,1
Spania	-13,8	-8,4	+22,2	44,4	31,1
Franța	-5,7	-12,0	+17,7	35,4	16,1
Irlanda	-11,5	-3,2	+14,8	29,6	38,9
Italia	-9,3	-6,8	+16,1	32,2	28,9
Luxemburg	-4,4	-20,5	+24,4	48,8	9,0
Olanda	-2,0	-12,0	+14,0	28,0	7,1
Austria	-5,6	-11,3	+16,9	33,8	16,6
Portugalia	-20,6	-2,8	+23,4	46,8	44,0
Finlanda	-7,1	-8,7	+15,8	31,6	22,5
Suedia	-3,2	-10,9	+14,1	28,2	11,3
Regatul Unit	-0,9	-13,5	+14,4	28,8	3,1
UE-15	-6,2	-10,0	+16,2	32,4	19,1

* - 1998.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Employment in Europe for 1997, Anuarul Statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Diferențe importante privind amploarea modificărilor structurale ale populației ocupate între România și țările UE sunt relevate și de **evoluția raportului dintre populația ocupată în industrie și populația ocupată în agricultură**, ca principale ramuri ce eliberează forță de muncă.

În anul 1997, în **economia comunitară**, populația ocupată în industrie a fost în medie de **6,0 ori mai mare decât cea ocupată în agricultură**, în timp ce în România populația ocupată în industrie reprezenta numai **0,7 din cea ocupată în agricultură** (tabelul nr. 24).

Singurele țări din Uniunea Europeană care cunosc o constanță sau o reducere mică a acestui raport în intervalul analizat, și anume Belgia, Olanda și Regatul Unit, reprezintă economii cu ponderi foarte mari ale populației ocupate în servicii și alte activități (aproximativ 70%).

Tabelul nr. 24

Evoluția raportului dintre populația ocupată în industrie și populația ocupată în agricultură în România (1975-1998) și UE-15 (1975-1997)

	Structura populației ocupate pe ramuri: 1997, %			Raportul dintre populația ocupată în industrie și cea din agricultură (agricultură = 1,0)	
	Agricultură	Industrie	Servicii și alte	1975	1997
România*	37,4	26,3	36,3	0,8	0,7
Belgia	2,7	27,5	69,8	10,4	10,2
Danemarca	3,8	26,2	70,0	3,2	6,9
Germania	2,9	34,7	62,4	6,7	12,0
Grecia	19,9	22,5	57,7	0,9	1,1
Spania	8,3	29,9	61,8	1,7	3,6
Franța	4,6	26,6	68,8	3,7	5,8
Irlanda	10,9	28,6	60,6	1,4	2,6
Italia	6,5	31,7	61,8	2,4	4,9
Luxemburg	2,4	23,1	74,0	6,4	9,6
Olanda	3,7	22,9	73,4	6,1	6,2
Austria	6,9	29,6	63,5	3,3	4,3
Portugalia	13,3	31,0	55,7	0,9	2,3
Finlanda	7,8	27,4	64,8	2,4	3,5
Suedia	3,2	25,6	71,2	5,7	8,0
Regatul Unit	1,9	26,9	71,2	14,4	14,2
UE-15	4,9	29,5	65,6	3,6	6,0

* - 1998.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Employment in Europe for 1997, Anuarul Statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

În timp ce eliberările de forță de muncă din industria și agricultura comunitară s-au realizat în condițiile menținerii sau creșterii ponderii relative a industriei în raport cu agricultura, în România, eliberarea de forță de muncă din agricultură nu a condus nici măcar la o egalizare a populației ocupate în această ramură cu cea din industrie.

Trebuie însă menționat că, până în 1990, România reușise să realizeze un raport supraunitar între industrie și agricultură, situația deteriorându-se evident în anii tranziției.

Raporturile intersectoriale ale populației ocupate sunt rezultatul unor procese evolutive istorice complexe; acestea au fost determinate și susținute de intense eforturi și mutații economice și tehnologice.

În cadrul amintitelor corelații sunt implicate politici și mecanisme economice ce au asigurat acumularea și distribuirea resurselor financiare și de venituri, au așezat o fiscalitate performantă și au stimulat și întreținut o adecvată și competitivă formare profesională orientată spre inovare, creativitate, mobilitate și productivitate.

Toate acestea contribuie la o anumită competitivitate și productivitate sectorială care nu sunt strict dependente și determinate numai de procesul economic și tehnologic din fiecare ramură sau sector. Este vorba de evoluții integrate, interdependente, corelative, care se susțin reciproc generând o sinergie și care-i conferă o dinamică și un echilibru specific oricărui sistem economic național.

Respectivele structuri nu pot fi deci judecate ca simple evoluții sau mărimi procentuale sau statistice. Restructurările economiei și ale ocupării nu se rezumă numai la schimbarea ponderilor; acestea reprezintă un produs al capacității istorice de absorbție prin nivelul prețurilor, costurilor și al venitului fiecărui sector, care la rândul lor sunt dependente de sistemul tehnologic și de cunoștințele profesionale din toate celelalte.

d) Nivelul și dinamica indicatorilor capitalului agricol

O agricultură modernă, competitivă, nu se poate concepe astăzi fără existența unor însemnate și diversificate componente ce alcătuiesc generic mijloacele de muncă și de producție, incluse în capitalul fix și circulant al exploatației. Între acestea, un rol determinant pentru substituirea și productivitatea muncii umane îl au mijloacele mecanice. Din acest punct de vedere România s-a aflat într-un permanent dezavantaj față de țările dezvoltate ale lumii.

În timp ce, de zeci de ani, agricultura țărilor din Europa Occidentală a înlocuit **calul de tracțiune cu calul putere**, România redescoperă astăzi calul de tracțiune cu care tinde să înlocuiască calul putere al tractoarelor agricole, iar agregatele, atașate acestora, cu plugul de lemn.

Valorificarea cât mai profitabilă a unor însemnate și fertile suprafețe agricole este esențial determinată, în primul rând, de **numărul de tractoare**, de densitatea acestora, exprimată prin numărul de hectare ce revin pe un tractor.

În anul 1998, România dispunea de un parc de mașini agricole care cuprindea: 164.756 tractoare fizice, 121.620 pluguri pentru tractor, 28.057 cultivate mecanice, 55.678 semănători mecanice, 31.483 combine autopropulsate pentru recoltat cereale păioase, 1.593 combine pentru recoltat porumb, 2.729 combine pentru furaje și 11.050 prese pentru balotat paie și fân.

În intervalul 1985-1998, parcul de tractoare s-a redus în România cu aproximativ 11,9%, iar numărul de mașini agricole a scăzut cu 16,0%.

Reducerile înregistrate sunt inferioare celor din alte țări din centrul și estul Europei: Cehia (37,2% și, respectiv, -25,3%), Ungaria (-44,2% și, respectiv, 45,1%).

Din existentul fizic al anului 1998, 46% din numărul total de tractoare aveau o vechime mai mare de 10 ani și 16% depășeau vârsta de 14 ani. O situație asemănătoare se înregistrează și pentru parcul de combine din care 55% au vechime mai mare de 10 ani și 11% mai mare de 14 ani.

Cu toate că tendința generală în țările din UE este de creștere a numărului de mașini agricole, și în unele țări comunitare se înregistrează reduceri ale inventarului agricol.

Spre deosebire însă de România, în care acest fenomen este determinat de insuficiența surselor financiare necesare achiziționării lor, pentru respectivele țări, în cele mai multe cazuri, reducerea este provocată de modernizarea continuă a mașinilor agricole, de apariția de agregate complexe, capabile să efectueze mai multe operațiuni etc.

În al doilea rând, un impact deosebit asupra randamentelor și producțiilor agricole vegetale îl are și **utilizarea îngrășămintelor** și a altor substanțe chimice.

Cantitatea de îngrășămintele chimice utilizate în agricultura românească s-a redus în intervalul 1985-1999 cu 72,4%.

Cele mai mari diminuări le-au înregistrat îngrășămintele pe bază de potasiu (-92,9%), urmate de cele fosfatice (-72,8%) și azotoase (-66,7%).

În plus, riscurile la care este expusă producția agricolă vegetală au crescut ca urmare a diminuării cantității de insecticide, fungicide și erbicide utilizate. Astfel, cantitatea totală de insecticide utilizată s-a redus în intervalul 1985-1997 cu 93,9%, cea de fungicide cu 71,7%, iar cea de erbicide cu aproximativ 75,8%.

Nu în ultimul rând, creșterea riscurilor la care este expusă producția agricolă este reflectată și de **reducerile importante ale cantităților de sămânță certificată utilizată pentru diferite culturi**, în intervalul 1990-1997. De exemplu, în anul 1997 comparativ cu anul 1990, se mai utiliza numai 80,0% din cantitatea de sămânță certificată pentru grâu, 39,7% pentru orz, 33,3% pentru porumb.

Nivelul tehnic și tehnologic al producției agricole depinde esențial de **sursele de finanțare și, respectiv, de volumul investițiilor**. În ultimii ani, atât evoluția investițiilor, cât și cea a imobilizărilor corporale, relevă un proces continuu de **decapitalizare a agriculturii românești**.

În anul 1998, investițiile totale din agricultură reprezentau 6,5% din totalul investițiilor din economie, față de 16,8% în anul 1989 (tabelul nr. 25). Această evoluție s-a înregistrat pe fondul reducerii investițiilor totale și agricole, exprimate în USD, la 42,8% și, respectiv, 16,6%. Multe din obiectivele de investiții din agricultură, demarate în perioadele anterioare, au fost suspendate în diverse faze, în timp ce capitalul existent a suferit în acest interval deteriorări importante (este cazul sistemelor de irigații, al construcțiilor zootehnice, al mijloacelor mecanice etc.).

În acest context, ponderea investițiilor în valoarea adăugată brută agricolă în România (7,5%) este mult inferioară ponderii formării brute de capital fix în valoarea adăugată brută din țările UE (Suedia -38,6%, Luxemburg -37,5%, Italia -34,4%), SUA 16,2%, Canada 31,1%, Japonia 61,3%).

Tabelul nr. 25

Nivelul, dinamica și ponderea investițiilor din agricultură, comparativ cu cele din întreaga economie, în România, în perioada 1989-1998

	1989	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Valoarea investițiilor totale (milioane dolari)	15.845,2	4.110,7	2.885,4	3.712,7	4.836,4	6.391,5	6.794,7	6.157,3	6.818,8
Dinamica investițiilor totale (%)	100,0	25,9	18,2	23,4	30,5	40,3	42,8	38,5	42,8
Valoarea investițiilor din agricultură (milioane dolari)	2.667,9	392,7	294,0	245,1	906,1	685,9	763,3	385,0	441,5
Dinamica investițiilor din agricultură (%)	100,0	14,7	11,0	9,2	34,0	25,7	28,6	14,3	16,6
Evoluția ponderii investițiilor din agricultură în total investiții (%)	16,8	9,6	10,2	6,6	18,7	10,7	11,2	6,3	6,5

Sursa: Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și Raportul anual 1998, BNR, București 1999.

Datorită deteriorării climatului investițional și a slabei adecvări între evoluția prețurilor și reevaluarea capitalului fix, **ponderea agriculturii în imobilizările corporale totale din economie** a cunoscut evoluții oscilante în intervalul 1989-1998 cu tendințe generale de scădere (10,9% în anul 1989, 8,3% în anul 1993, 11,4% în anul 1995 și 5,0% în anul 1998) (tabelul nr. 26).

Tabelul nr. 26

Imobilizările corporale din agricultura României în perioada 1989-1998

	1989	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Valoarea imobilizărilor corporale totale (mld. USD)	236,3	59,0	75,4	35,0	20,4	83,5	61,3	33,9	48,3
Dinamica imobilizărilor corporale totale (%)	100,0	25,0	31,9	14,8	8,6	35,3	25,9	24,9	20,4
Valoarea imobilizărilor corporale din agricultură (mld. USD)	25,8	4,6	6,4	2,9	1,7	9,5	6,3	2,6	2,4
Dinamica imobilizărilor corporale din agricultură (%)	100,0	17,8	24,8	11,2	6,6	36,8	24,4	9,8	9,3
Ponderea imobilizărilor corporale din agricultură în total imobilizări corporale (%)	10,9	7,8	8,4	8,3	8,5	11,4	10,4	7,7	5,0

Sursa: Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și Raportului anual 1998, BNR, București, 1999.

Aceste evoluții s-au înregistrat în condițiile în care valoarea imobilizărilor corporale totale din economie, exprimată în dolari, în anul 1998, mai reprezenta doar 20,4% din cea din anul 1989. În același interval, imobilizările corporale din agricultură s-au redus la aproximativ 9,3%.

Pe acest fond negativ al suportului financiar necesar înzestrării tehnice, în majoritatea cazurilor, activitățile desfășurate în agricultură se bazează pe tehnologii preponderent manuale, specifice unei economii de subzistență.

e) Evoluția numărului și a dimensiunii exploatațiilor agricole

Structura și dimensiunea medie a exploatațiilor agricole sintetizează diverse aspecte privind raportul dintre mărimea suprafeței și cea a populației totale și rurale, agricole, condițiile pedoclimaterice, structurile de proprietate etc., specifice fiecărei țări.

În anul 1998, dimensiunea medie estimată a exploatației agricole în România este de 2,3 ha față de 17,4 ha media suprafeței în Uniunea Europeană, 70,1 ha în Regatul Unit (nivel maxim) și 4,5 ha în Grecia (nivel minim).

Cea mai mare parte a exploatațiilor din agricultura românească sunt gospodării țărănești individuale, formate din 2-3 parcele, situate de cele mai multe ori la distanță unele față de altele. Dimensiunea medie a unei gospodării individuale a crescut de la 2,11 ha în 1993 la 2,33 ha în anul 1998, în timp ce numărul acestora a evoluat de la 3.419.736 la 3.946.121.

Marea majoritate a exploatațiilor din agricultura României intră în categoria celor despre care V. Madgearu spunea că: *“agricultorul și familia sa nu găsesc un câmp îndestulător pentru activitatea forțelor lor de muncă ... și nu sunt în stare să dea o asigurare a existenței celor care o muncesc.”*¹⁴

Vom reveni cu precizări privind impactul structurii suprafeței și dimensiunii exploatației agricole asupra competitivității agriculturii în contextul analizei și a altor categorii de indicatori.

2.3.2. Indicatori de densitate

a) Evoluția raportului dintre indicatorii de populație și cei de suprafață

În toată istoria evoluției umanității, raportul dintre numărul populației și suprafața de teren a generat un întreg lanț de conflicte militare. Pentru economie, acest raport reprezintă pilonul structurilor agrare, economice și sociale.

Economiile naționale sunt structurate - în urma unor procese evolutive istorice - în mare parte pornind și de la un asemenea echilibru ce se caută în permanență. Numărul populației și dimensiunea suprafeței totale, agricole și arabile, sunt doi parametri care au o încărcătură tensională extraordinară, fapt ce determină o enormă nevoie de strategie și perspectivă, în creionarea structurilor economice. În definitiv, aici este vorba nu numai de nevoia primară de hrană, ci și de cea de spațiu, pentru întregul sistem economic, pornind de la resursele solului și subsolului, de la sursele de apă, lemn și păduri, spații pentru construcții, transporturi, turism, și până la agricultură și industrie. Dacă nivelul tehnic și tehnologic sunt astăzi parametri dominanți ai gândirii unor structuri economice, nu înseamnă că resursele de terenuri și raportul dintre acestea și o populație tot mai numeroasă și-au pierdut importanța sau actualitatea.

În acest context, prezintă interes atât mărimea resurselor funciare, modul de

¹⁴ Citat după Marin Popescu, Exploatația agricolă familială. Tipologie și destin, *Analele INCE nr. 2-3/1998, CIDE, București.*

repartizare regională, cât și evoluția raportului dintre suprafața de teren totală și agricolă și populație.

Modelele agricole tradiționale determinate de caracteristicile reliefului, calitatea solului, climă, vegetație, densitatea populației totale în raport cu suprafața totală și suprafața agricolă și nivelul general de dezvoltare economică, și-au pus amprenta asupra modalităților de abordare a relației **ocupare-competitivitate în agricultură**.¹⁵

Complexitatea și diversitatea strategiilor agricole derivă în principal din interdependențele dintre evoluțiile demografice și cele ale dimensiunii și structurii fondului funciar. Pe fondul reducerii populației totale din ultimii ani, **densitatea populației** a scăzut în România în perioada 1990-1998 de la 97,3 loc./km² la 94,4 loc./km², nivel inferior mediei Uniunii Europene de 115,5 loc./km² (tabelul nr. 27).

Tabelul nr. 27

Densitatea populației totale și a populației ocupate în agricultură, în anul 1997

		Densitatea populației totale (loc./km ²)	Nr. de locuitori ce revin la 100 ha suprafață agricolă	Nr. de pers. ocupate în agricultură la 100 ha suprafață agricolă
UE	- minimă	15,2 – Finlanda	84,4 – Irlanda	3,1 - Regatul Unit
	- medie	115,5	278,3	5,5
	- maximă	374,9 – Olanda	842,3 – Olanda	22,1 – Grecia
România - 1998		94,4	152,0	22,2
SUA		29,0	63,9	0,1
Japonia		332,0	2.515,9	73,9

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, 1999, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

În rândul țărilor UE densitatea populației, oscila în același an între 15,2 loc./km² în Finlanda și 374,9 loc./km² în Olanda. În același an, densitatea populației Japoniei era de 332,0 loc./km² față de numai 29,0 loc./km² în SUA.

Suprafețele agricole și densitatea populației impun anumite infrastructuri de producție, prelucrare, depozitare, conservare, transport și distribuție a produselor agroalimentare; populația densă este un catalizator ce împinge spre strategii adecvate în toate domeniile amintite, fiind un factor de scară important ce orientează eforturile spre căutarea performanței, ritmicității, competitivității, noutății etc.

Raportul dintre **populația totală și suprafața agricolă** reflectă o anumită presiune a cererii de produse agricole pe unitate de suprafață agricolă utilă. O valoare ridicată a acestui raport impune intensificarea utilizării terenurilor agricole și a valorificării acestora, pentru a face față presiunii cererii și, în anumite cazuri, presupune căutarea unor surse alternative de aprovizionare cu produse agricole.

¹⁵ Oprea Parpală, Economii și politici agrare în lume, Editura Politică, București, 1982.

În condițiile specifice României, în anul 1998, agricultura era chemată să asigure pe cele 14.802 mii ha teren agricol și 9.351 mii ha teren arabil (0,66 ha teren agricol și 0,42 teren arabil pe locuitor) producția agroalimentară necesară pentru o populație de 22.503 mii persoane.

Numărul mediu de locuitori ce reveneau la 100 ha suprafață agricolă în România a crescut de la 113,8 în anul 1950 la 135,7 în anul 1970 și 157,1 în anul 1990, pentru a se reduce în intervalul 1990-1998 la 152,0 (tabelul nr. 28).

Tabelul nr. 28

Densitatea populației totale și a populației ocupate în agricultură în România, în intervalul 1950-1998

	1950	1970	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Densitatea populației (loc./km ²)	68,7	85,3	97,3	97,3	95,6	95,5	95,4	95,1	94,8	94,6	94,4
Nr. mediu de locuitori la 100 ha teren agricol	113,8	135,7	157,1	156,7	154,1	153,8	153,6	153,3	152,7	152,3	152,0
Nr. mediu de persoane ocupate în agricultură la 100 ha teren agricol	43,3	32,5	20,7	21,1	22,7	23,9	24,1	21,5	21,9	22,4	22,2

Sursa: Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, CNS, București, 1980-1999.

Acest nivel echivala cu numai 60% din densitatea populației totale la 100 ha teren agricol înregistrată în UE.

Între țările din UE densitatea maximă de 842,3 persoane/100 ha suprafață agricolă utilă s-a consemnat în anul 1997 în Olanda; această densitate a fost de aproximativ 10 ori mai mare decât nivelul minim de 84,4 locuitori/100 ha suprafață agricolă utilă înregistrat în Irlanda (tabelul nr. 29).

Tabelul nr. 29

Densitatea populației totale și a populației ocupate la 100 ha suprafață agricolă utilă

	Densitatea populației (loc./km ²)		Populația totală la 100 ha teren agricol (loc./100 ha)		Populația ocupată în agricultură la 100 ha teren agricol (pers./100 ha)	
	1990	1997	1990	1997	1990	1997
România*	97,3	94,4	157,1	152,0	20,7	22,2
Belgia	326,6	337,3	720,7	739,6	8,7	7,4
Danemarca	119,3	122,4	184,4	193,9	5,4	3,7
Germania	254,4	230,0	541,2	473,1	4,2	6,0
Grecia	77,0	79,5	194,9	302,7	17,1	22,1
Spania	76,8	77,7	126,8	132,5	4,9	3,6
Franța	104,3	107,5	185,3	193,9	4,7	3,4
Irlanda	49,9	52,0	77,3	84,4	3,8	3,4

	Densitatea populației (loc./km ²)		Populația totală la 100 ha teren agricol (loc./100 ha)		Populația ocupată în agricultură la 100 ha teren agricol (pers./100 ha)	
	1990	1997	1990	1997	1990	1997
Italia	188,2	190,7	328,0	391,3	10,8	8,9
Luxemburg	147,5	162,8	300,8	329,1	5,5	3,1
Olanda	360,0	374,9	743,1	842,3	14,8	13,6
Austria	92,2	96,2	221,0	236,5	8,1	7,3
Portugalia	107,7	108,0	248,7	250,4	20,4	15,1
Finlanda	14,5	15,2	194,8	238,7	8,2	7,6
Suedia	19,0	19,7	269,2	278,4	4,8	4,0
Regatul Unit	235,8	241,3	369,3	371,4	3,2	3,1
UE-12	111,4	115,5	248,6	278,3	7,0	5,5
Japonia	327,0	332,0	1 334,9	2 515,9	88,1	73,9
SUA	27,0	29,0	64,0	63,9	0,8	0,1

* - 1998.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Employment in Europe for 1997, Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Situații deosebite se observă în Japonia, țară în care la 100 ha teren agricol reveneau aproximativ 2.515,9 locuitori și în SUA unde la 100 ha teren agricol s-au consemnat numai 63,9 locuitori.

Cerințele de intensificare a exploatării suprafeței agricole determină orientarea producției spre activități care permit o creștere a intensității și eficienței utilizării factorilor, alegerea nivelurilor și raporturilor optime de combinare a acestora pentru a obține maximum de efect.

Aceste preocupări își pun amprenta asupra dimensiunii populației totale ocupate în agricultură și a densității la 100 ha teren agricol; tot astfel, densitatea mare a populației agrare iefținește relativ inevitabil forța de muncă, diminuează productivitatea și veniturile pe o persoană și scumpește capitalul necesar dezvoltării.

Dacă densitatea medie a populației totale la 100 ha suprafață agricolă în țările UE era de 1,8 ori mai mare decât cea din România, numărul populației ocupate în agricultură ce revenea la aceeași suprafață, reprezenta numai 0,2 din dimensiunea acestui indicator în România.

Populația agrară și nivelul de intensificare a producției agricole, dimensiunea randamentului unitar al terenurilor cultivate etc. sunt concomitenți vectori, rezultante și factori ai procesului de modernizare a structurilor agrare. De regulă, suprapopulația agricolă, ca și dimensiunea mare a suprafețelor utile, sunt factori care însoțesc și determină randamente reduse și consum scăzut de capital și tehnologie avansată.

Competitivitatea și eficiența aparentă a unor asemenea structuri agrare este, de regulă, redusă.

Pe de altă parte, substituirea forței de muncă din sectorul vegetal, de exemplu, cu mijloace mecanizate, în condițiile unor exigențe tot mai presante de creștere a productivității, a dus la o dimensiune a exploatației agricole care să permită folosirea eficientă a acestora.

Dimensiunea exploatației la rândul său nu poate crește dacă populația agrară este densă; concentrarea proprietății și a capitalului agricol sunt procese complexe și contradictorii. Lipsa resurselor financiare, dublată și de alternativa naturală a unei suprapopulații agricole, a făcut ca acest proces de substituire să fie mult mai lent în România decât în țările UE. Asupra acestui aspect vom reveni ulterior în contextul analizei productivității muncii.

b) Evoluția efectivelor de animale în raport cu suprafața de teren agricol

La 100 ha suprafață agricolă, în anul 1999, în România reveneau în medie numai 46,5 u.v.m., față de 84 u.v.m. în anul 1990. Media acestui indicator în țările UE a fost de 101 u.v.m. în anul 1990, raport de densitate care s-a menținut aproximativ constant pe toată perioada 1990-1997 (tabelul nr. 30).

Tabelul nr. 30

Densitatea animalelor* la 100 ha teren agricol

- u.v.m./100 ha teren agricol -

	1990	1997
România	84	47**
UE-15	:	105
UE-12	101	105
Belgia	414	431
Danemarca	214	239
Germania	198	148
Grecia	49	59
Spania	45	46
Franța	89	91
Irlanda	157	182
Italia	74	79
Luxemburg	192	191
Olanda	523	551
Austria	:	111
Portugalia	70	65
Finlanda	:	80
Suedia	:	85
Regatul Unit	95	106

* - efectivele de bovine, porcine, ovine și caprine exprimate în unități vită mare; ** - 1999.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Nivelul comparativ al acestui indicator pentru România în anul 1999 se situa la mai puțin de 1/2 față de 0,82 în anul 1990.

Densitatea animalelor la 100 ha suprafață agricolă cunoaște diferențieri mari în interiorul Uniunii Europene.

Decalajul între nivelul maxim și minim al acestui indicator a fost de 11,9:1 (respectiv, 551 u.v.m. în Olanda și numai 46 în Spania).

c) Evoluția efectivelor de animale în raport cu populația

La 100 de locuitori în anul 1998, în România, reveneau în medie 31 u.v.m. față de 54 în anul 1990. Nivelul acestui indicator reprezenta 0,9 din media comunitară.

Creșterea mai lentă a efectivelor de animale din perioada 1990-1997, în raport cu creșterea populației comunitare, a făcut ca numărul de **unități vită mare ce revin la 100 de locuitori** să se reducă de la 40 la 38 (tabelul nr. 31).

Tabelul nr. 31

Numărul mediu de unități vită mare* ce revin la 100 de locuitori

	1990	1997
România	54	31**
UE-15	:	38
UE-12	40	38
Austria	:	47
Belgia	58	58
Danemarca	116	123
Finlanda	:	34
Franța	48	47
Germania	37	31
Grecia	25	20
Irlanda	203	215
Italia	23	20
Luxemburg	64	111
Olanda	70	65
Portugalia	28	26
Spania	36	35
Suedia	:	31
Regatul Unit	51	28

* - efectivele de bovine, porcine, ovine și caprine; ** - 1999.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, Eurostat Agriculture, 1997, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

d) Evoluția raportului dintre diferite elemente de capital agricol și suprafața agricolă

În România, **numărul mediu de tractoare agricole fizice ce revin la 100 ha suprafață arabilă** s-a menținut constant în intervalul 1985-1998, respectiv 1,8. Comparativ cu alte țări, aceeași suprafață de teren arabil era deservită în anul 1995 de un număr de 9 ori mai mare de tractoare agricole fizice în Belgia și

Luxemburg, de 14 ori în Austria, de 5,5 ori în Polonia, de 1,6 ori în Cehia și de 3 ori mai puține în Ungaria (tabelul nr. 32).

Tabelul nr. 32

Numărul mediu de tractoare și combine ce revin la 100 ha suprafață arabilă

	Numărul mediu de tractoare ce revin la 100 ha suprafață arabilă		Numărul mediu de combine ce revin la 100 ha suprafață arabilă	
	1985	1996	1985	1996
România	1,8	1,8*	0,4	0,4*
Austria	22,5	25,1	2,2	1,7
Belgia-Luxemburg	15,4	14,7	1,2	0,8
Danemarca	6,4	6,0	1,5	1,2
Franța	8,3	7,2	0,8	0,8
Germania	13,7	10,3	0,5	1,1
Grecia	6,3	8,1	0,2	0,2
Irlanda	15,4	12,6	0,5	0,4
Italia	13,6	18,1	0,4	0,6
Olanda	22,2	20,6	0,7	0,6
Spania	4,1	7,0	0,3	0,3
Suedia	6,3	6,0	1,7	0,4
Regatul Unit	7,5	8,2	0,8	0,8
Polonia	6,4	9,3	0,3	0,6
Cehia	2,7	2,7	0,4	0,7
Ungaria	1,1	0,6	0,3	0,2
SUA	2,5	2,6	0,4	0,4

* - 1998.

Sursa: Calculat pe baza datelor din FAO Yearbook, Națiunile Unite, Roma, 1998, și Anuarul statistic al României, CNS, București, 1999.

O combină deservea în anul 1998, în România, aproximativ 250 ha suprafață arabilă; altfel spus, la 100 ha suprafață arabilă, în România reveneau 0,4 combine față de 1,9 în Austria (nivelul maxim în UE), 0,3 în Grecia, Spania și Portugalia (nivelul minim în UE) și 0,4 în SUA.

Valoarea imobilizărilor corporale medii pe un hectar suprafață agricolă s-a redus în țara noastră, în intervalul 1989-1998, de la 1.748 USD la 257 USD, nivel mult inferior mediei acestui indicator la nivelul UE (tabelul nr. 33).

În medie, pe o exploatație agricolă reveneau aproximativ 1.657 USD imobilizări corporale.

Tabelul nr. 33

Evoluția imobilizărilor corporale medii la 1 ha suprafață arabilă, în România, în perioada 1989-1998

- dolari SUA -

	1989	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Valoarea medie a imobilizărilor corporale la 1 ha supr. agricolă	1.748	311	432	196	113	642	426	278	257

Sursa: Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și Raportul anual 1998, BNR, București, 1999.

Oscilațiile datelor statistice exprimate în monedă internațională sunt determinate atât de cursul de schimb, cât și de lipsa de rigoare în reevaluarea internă, în monedă națională a activelor fixe.

Cu aceste convenite rezerve, gradul mediu de capitalizare al unei exploatații agricole românești a fost de aproximativ 90 ori mai mic decât cel din Danemarca, de 83 ori mai mic decât cel din Franța și de 10 ori mai redus decât cel din Grecia.¹⁶

e) **Evoluția intensității capitalului în raport cu populația ocupată în agricultură**

Un prim indicator la care ne referim în acest context este raportul dintre numărul de persoane ocupate în agricultură și numărul de tractoare agricole fizice.

Nivelul acestui indicator în România este mult superior celui din Spania - 1,3:1, Japonia - 1,4:1, Cehia - 3,6:1 (tabelul nr. 34).

Aceasta în condițiile în care în agricultura unor țări, precum Germania, Austria sau SUA, raportul este subunitar.

Un alt indicator la care ne referim este și **valoarea medie a imobilizărilor corporale ce revin pe o persoană ocupată în agricultura românească; mărirea acestuia s-a redus în intervalul 1989-1998 de la 8.564 USD la 728 USD.**

Tabelul nr. 34

Evoluția raportului dintre numărul de persoane ocupate în agricultură și numărul de tractoare agricole fizice, în perioada 1985-1995

	Numărul de persoane ocupate în agricultură ce revin la un tractor	
	1985	1995
România	16,4	20,0*
Germania	0,7	0,9
Grecia	5,6	3,4
Spania	2,8	1,3
Austria	0,8	0,8
Portugalia	8,0	3,6
Cehia	4,6	3,6
SUA	0,7	0,7
Japonia	1,3	1,4

* - 1998.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din* FAO Yearbook , NU, Roma, 1997 și Anuarul statistic al României, CNS, București, 1999.

Comparativ cu alte țări, cuantumul capitalului fix ce revine pe o persoană ocupată este de 60 de ori mai mare în Danemarca și de 1,7 ori în Grecia în cazul exploatașilor cu profil culturi arabile și de aproximativ 100 ori mai mare în

¹⁶ *Analiza pe baza datelor din* La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.

Luxemburg, de 31 ori mai mare în Franța și de 11 ori în Spania, pentru exploatațile din domeniul producției de lapte.

f) Evoluția intensității investițiilor din agricultură

Valoarea medie a investițiilor pe o persoană ocupată în agricultura românească (la cursul mediu de schimb anual) s-a redus de la 886 USD în anul 1989 la 134 USD în anul 1998 (tabelul nr. 35).

Tabelul nr. 35

Investițiile din agricultură pe hectarul de teren agricol și la o persoană ocupată în intervalul 1989-1996

- USD -

	1989	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Valoarea medie a investițiilor la 1 ha suprafață agricolă	181	27	20	17	60	46	52	26	29
Valoarea medie a investițiilor pe o persoană ocupată în agricultură	886	126	87	69	254	215	235	116	134

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și Raportul anual 1998, BNR, București, 1999.*

O evoluție asemănătoare au înregistrat și **investițiile medii pe un hectar suprafață agricolă**; acestea s-au redus în intervalul 1989-1998 de la 181 USD la 29 USD.

În medie, pe o exploatare agricolă românească valoarea investițiilor realizate în anul 1998 a fost de 121,8 USD.

2.3.3. Indicatori de scară și de volum ai producției agricole

a) Nivelul și dinamica indicatorilor producției fizice

Uniformizarea modului de exprimare a contribuției diferitelor produse la producția agricolă fizică totală și la modificarea productivității fizice impune transformarea produselor prin recurgerea la utilizarea unităților convenționale.

În acest sens, în literatura de specialitate se recurge la metoda exprimării producției în **unități convenționale cereale**; întreaga producție fizică a diferitelor plante se calculează prin echivalentul conținutului de substanță uscată al unui kilogram de cereale.

În demersul nostru am utilizat coeficienții de transformare în unități cereale determinați de cercetătorii germani în lucrările de specialitate, și anume: grâu și secară - 1,07; orz și orzoaică - 1,00; porumb boabe - 1,10; rapiță - 0,17; floarea-soarelui - 2,50; soia - 1,10; mazăre și fasole - 0,92; cartofi - 0,22; sfeclă de zahăr - 0,10; legume - 0,57; fructe și citrice - 0,86; struguri - 0,83; furaje deshidratate - 0,20; carne bovine - 5,9; carne porcine - 3,5; carne ovine și caprine - 8,4; carne de pasăre - 2,7; lapte - 0,86; ouă - 0,1028.¹⁷

¹⁷ În calculele comparative această metodologie are anumite limite. Neputând include toată varietatea de produse din agricultura țărilor analizate, poate dezavantaja relativ anumite țări (de exemplu: neincluderea măslinelor dezavantajează Grecia).

Conform acestor coeficienți, **producția agricolă totală a României** în anul 1998 însuma 35,7 mil. tone unități convenționale cereale față de 39,2 mil. tone u.c. în anul 1990 și, respectiv, de 41,8 mil. tone în anul 1987 (tabelul nr. 36).

Aceasta reprezintă aproximativ 1/2 din producția agricolă a Germaniei, 1/4 din cea a Franței, 64% din producția agricolă din Regatul Unit, 54% din cea a Italiei, aproximativ de 2,6 ori mai mult decât producția Greciei și depășește de 1,5 ori producția Olandei și Danemarcei.

Tabelul nr. 36

**Evoluția producției agricole exprimate în unități convenționale cereale,
în România și unele țări ale UE, în perioada 1987-1998**

- mii tone unități convenționale cereale -

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Danemarca	24.414	23.478	25.349	27.459	25.879	24.660	25.752	:	:	:	:	:
Germania	82.857	89.581	85.935	83.902	109.482	108.364	105.910	101.068	104.179	:	:	:
Grecia	13.709	12.558	14.866	12.949	14.814	13.691	12.708	13.821	:	:	:	:
Spania	53.462	55.315	52.521	54.538	54.259	51.703	54.089	:	:	:	:	:
Franța	138.644	141.401	140.106	140.488	145.058	149.621	140.982	139.442	140.423	162.416	164.074	:
Italia	67.503	65.307	65.739	64.637	66.336	69.223	67.083	66.647	66.528	:	:	:
Olanda	25.911	28.167	28.376	28.508	27.983	29.812	29.325	28.545	:	26.821	25.630	:
Reg. Unit	57.433	55.561	55.917	56.390	56.733	56.080	:	:	56.681	56.745	55.788	:
România	41.843	44.273	41.455	39.188	39.858	31.775	36.909	38.683	41.222	36.920	43.259	35.725

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Pentru o analiză mai fidelă, fluctuațiile producției vegetale impun utilizarea mediilor mobile pe trei ani. Analiza evoluției producției agricole a României în perioada 1990-1998, comparativ cu media anilor 1987, 1988 și 1989, relevă **fluctuații mari și reduceri ale acesteia**. Cea mai însemnată reducere s-a înregistrat în anul 1992 - 25,3%, pentru ca în anul 1998 producția agricolă să fie cu 16,0% mai mică față de media celor trei ani de bază (tabelul nr. 37).

Dintre statele membre ale UE, cele mai expuse la fluctuațiile producției agricole - Grecia, Spania, Italia - prezintă și un nivel mediu mai redus al investițiilor la hectarul agricol (mijloace fixe, îngrășăminte etc.). Comparativ cu media anilor 1987-1989, producția agricolă din România a fost mai mică cu 3,3 mil. t.u.c. în anul 1990, cu 10,7 mil. t.u.c. în anul 1992 și cu 6,8 mil. t.u.c. în anul 1998.

La nivelul anului 1997, comparativ cu aceeași bază, producția agricolă a Franței era mai mare cu 0,24 mil. t u.c.

Acești indicatori reflectă sintetic eficiența globală, convențională, comparativă a unor modele naționale de agricultură care, în funcție de condițiile specifice, de resursele disponibile și de obiectivele prioritare, combină, în proporții diferite, activități din sectorul vegetal și cel animal; cele două sectoare prezintă evidente diferențieri structurale de la o țară la alta.

Tabelul nr. 37

**Modificarea procentuală a producției agricole totale exprimate în unități
convenționale cereale, în România și în unele țări ale UE**

(1987+1988+1989)/3=100,0

	1987+1988+1989/3	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Danemarca	100,0	- 2,5	+6,0	+1,0	+5,5	:	:	:	:	:
Germania	100,0	-2,6	+27,1	+25,8	+23,0	+17,4	+21,0	:	:	:
Grecia	100,0	-5,6	+8,0	-0,1	-6,3	+0,8	+0,1	:	:	:
Spania	100,0	+1,4	+0,9	-3,8	+0,6	:	:	:	:	:
Franța	100,0	+0,3	+3,6	+6,8	0,7	-0,4	+0,3	+15,9	+17,5	:
Italia	100,0	-2,3	+0,2	+4,6	+1,4	+0,7	+0,5	:	:	:
Olanda	100,0	+3,7	+1,8	+8,5	+6,7	+3,9	:	-3,7	-6,7	:
Reg. Unit	100,0	+0,2	+0,8	-0,4	:	:	+0,7	+0,8	-0,9	:
România	100,0	-7,8	-6,3	-25,3	-13,2	-8,0	-3,1	-13,2	+1,7	-16,0

Sursa: Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.

Contribuția **sectorului vegetal** la producția agricolă totală, exprimată în unități convenționale cereale, era în anul 1998 în România de 67,0%, față de 65,8% în anul 1987.

Această evoluție este contrară celei înregistrate în agricultura țărilor membre ale UE pentru care tendința generală este cea de **reducere a ponderii sectorului vegetal în producția agricolă totală**.

Singurele excepții sunt Olanda, Germania și Regatul Unit, cu ponderi ale sectorului animal în producția agricolă totală, la nivelul anului 1987, mai mari de 50%, respectiv 89,8%, 55,3% și 54,6% (tabelul nr. 38).

Tabelul nr. 38

**Evoluția structurii sectoriale a producției agricole
în unități convenționale cereale**

	1987		1997	
	Sectorul animal	Sectorul vegetal	Sectorul animal	Sectorul vegetal
Danemarca	41,4	58,6	44,6*	55,4*
Germania	55,3	44,7	48,5***	51,5***
Grecia	30,9	69,1	30,9*	69,1*
Spania	34,7	65,3	36,7**	63,3**
Franța	32,8	64,3	28,9	71,1
Italia	36,3	63,7	38,6*	61,4*
Olanda	89,8	10,2	74,1	25,9
Regatul Unit	54,6	45,4	50,1	48,9
România	34,2	65,8	33,0****	67,0****

* - 1993; ** - 1994; *** - 1995; **** - 1998.

Sursa: Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.

Producția vegetală sintetizează influența suprafeței agricole, a gradului de utilizare a acesteia (factori extensivi) și a randamentelor la hectar (factori intensivi), în condițiile unor cantități și proporții foarte variate de utilizare și combinare a factorilor de producție.

Fiecare cultură agricolă necesită un anumit consum de factori de producție, un anumit volum al investițiilor la hectar, se pretează la grade diferite de mecanizare a lucrărilor agricole și oferă diverse posibilități de combinare și intensificare a utilizării factorilor de producție.

Structural, principalele produse din sectorul vegetal al agriculturii românești le reprezintă, în mod tradițional, **cerealele boabe, inclusiv porumbul pentru însilozare**. Acestea dețineau mai mult de 60% din suprafața cultivată și peste 45% din producția vegetală totală exprimată în unități convenționale cereale.

Producția de cereale a României (cereale boabe și porumb pentru însilozare) a fost în anul 1998 de 16.548,1 mii tone, mai mică cu 7,1 mil. tone față de cea din anul anterior. Această evoluție s-a înregistrat în condițiile în care, în intervalul analizat, producția de cereale boabe a scăzut cu aproximativ 6,7 mil. tone, în timp ce producția de porumb pentru însilozare s-a redus cu aproximativ 0,4 mil. tone.

Media anuală a producției de cereale a agriculturii românești în intervalul 1995-1997 a fost cu 2,7% mai mare decât cea din intervalul 1987-1989 (tabelul nr. 39).

Tabelul nr. 39

Evoluția producției principalelor culturi cerealiere în perioada 1995-1997, comparativ cu perioada 1987-1989

- mil. tone -

	Producția comunitară			România		
	Medii mobile '87-'89	Medii mobile '95-'97	Modificare procentuală (%)	Medii mobile '87-'89	Medii mobile '95-'97	Modificare procentuală (%)
Cereale totale din care:	173,9	182,6	+5,0	18,2	18,7	+2,7
1. Grâu și secară	78,7	96,1	+22,1	7,8	6,0	-23,1
2. Orz	52,8	44,6	-15,5	3,0	1,6	-46,7
3. Porumb boabe	29,2	33,3	+14,0	7,2	10,0	-38,9

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Economia mondială în cifre, CNS, București, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, 1987-1999, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Această evoluție s-a înregistrat în condițiile unei reduceri cu 46,7% a producției de orz și cu 23,1% a celei de grâu și secară și, respectiv, a unei creșteri cu 38,9% a producției de porumb.

În anul 1997 agricultura românească producea echivalentul a 10,2% din producția totală de cereale a UE, 6,2% din producția de grâu, 3,6% din cea de orz și 30,0% din cea de porumb.

Media producției de cereale pe locuitor în anul 1997 a fost de aproximativ 2 ori mai mare în România comparativ cu dimensiunea comunitară a indicatorului (tabelul nr. 40).

Tabelul nr. 40

Producția medie de cereale pe locuitor în anul 1997

- kg/loc. -

	Cereale total	Grâu și secară	Orz	Porumb
Media comunitară	541,9	274,8	134,3	106,5
România	978,2	317,9	83,6	561,4

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Economia mondială în cifre, CNS, București, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, 1987-1999, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Producția comunitară de cereale a fost în campania 1994/1995 de 173,3 mil. tone (aproximativ 12,8% din producția mondială), cu 4,2 mil. tone mai puțin față de campania precedentă; stocurile comunitare de cereale erau la începutul campaniei de 18 mil. tone.

Revânzările din stocuri pe piața internă și externă, realizate numai în această ultimă campanie (11 mil. tone) reprezentau mai mult de jumătate din producția de cereale a României.

Pentru prevenirea impactului negativ al desfacerilor din stocuri asupra veniturilor agricultorilor comunitari, consiliul agricol a decis creșterea **ratei de "înghețare obligatorie" a terenurilor** de la 12 la 15%¹⁸ (Caseta nr. 6).

Caseta nr. 6

Încă din secolul al XVII-lea economiștii agrari occidentali și americani erau deja preocupați de "sărăcia provocată de abundență". Când cererea este rigidă (este și cazul cererii de produse agricole), orice ofertă suplimentară în raport cu cea normală antrenează o diminuare a venitului global al agricultorilor mai mult decât proporțională cu creșterea ofertei.

Atunci când forțele pieței acționează singure, agricultorii se trezesc în situația paradoxală de a fi penalizați pentru propriile creșteri de productivitate.

*Din punctul lor de vedere și conform logicii, sunt interesați să-și limiteze producția, să reducă suprafața cultivată și să diminueze investițiile în ciclul de producție; pentru agricultori penuria este preferabilă abundenței.**

În acest context se înscriu principiile politicii agricole comune a Uniunii Europene, care recurg la pârghii stimulative și restrictive pentru a menține un echilibru în favoarea agriculturilor comunitari, concomitent cu asigurarea unei oferte corespunzătoare de produse agricole.

¹⁸ La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1995, CE, Bruxelles, 1996.

Volumul fizic al desfacerilor de produse pe piața comunitară se stabilește riguros pentru fiecare campanie agricolă. Atingerea nivelului dorit se realizează prin dimensionarea strictă a suprafeței cultivate, a randamentelor, a desfacerilor din stocuri și cu ajutorul pârgurilor comerciale (prime pentru export, restricții la import).

*Astfel, atunci când nivelul stocurilor este foarte ridicat, cum a fost cazul campaniei 1994/1995, consiliul recurge la revânzarea pe piață a unei părți a acestora, impunând, prin măsuri cu caracter obligatoriu, necultivarea unei părți din suprafața agricolă (rata de înghețare a terenurilor), apelând la stimularea exporturilor și restricționarea importurilor pentru produsele respective.***

* Jean Pierre Charvet, *Le désordre alimentaire mondial. Surplus et pénurie - le scandale*, Editura Hatier, Paris, 1987.

** La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Raport 1995, CE, Bruxelles, 1996.

În perioada 1995-1997, agricultura comunitară producea în medie pe an, față de perioada 1987-1989, cu 22,1% mai mult grâu și secară, cu 14,0% mai mult porumb și cu 15,5% mai puțin orz. În anul 1997, **pentru un locuitor** reveneau în medie 541,9 kg cereale, din care 274,8 kg grâu și secară, 134,3 kg orz și 106,5 kg porumb.

Și în domeniul **culturilor de oleaginoase** se înregistrează decalaje importante. Aceste culturi prezintă o importanță deosebită deoarece servesc la producerea uleiului destinat consumului uman și, respectiv, a turtelor necesare alimentației animalelor.

În România, producția culturilor oleaginoase a fost în anul 1998 de 1.317,6 mii tone, față de 1.001,8 mii tone în anul anterior. În medie însă, în perioada 1995-1997, agricultura românească mai producea doar 38,5% din producția de rapiță a perioadei 1987-1989 și 35,6% din cea de soia. Singura tendință de creștere este înregistrată pentru floarea-soarelui (+36,6%).

Producția comunitară de plante oleaginoase a fost în campania 1996/1997 de 13,8 mil. tone față de 11,7 mil. tone în perioada precedentă.

În intervalul 1995-1997, agricultura comunitară producea cu 22,9% mai multă rapiță și cu 3% mai puțină floarea-soarelui față de perioada 1987-1989.

Producția de **plante de nutreț a României** era în anul 1998 de aproximativ 18,4 mil. tone (din care 1,1 mil. tone porumb pentru însilozare), în scădere față de 19,9 mil. tone în anul anterior (1,1 mil. tone porumb pentru însilozare).

În medie, în perioada 1995-1997, agricultura românească producea cu 14,9 mil. tone mai puține plante de nutreț comparativ cu perioada 1987-1989 (-43,3%).

Producția de porumb pentru însilozare s-a redus în același interval cu aproximativ 1,7 mil. tone (-49,4%).

Producția de furaje deshidratate din agricultura comunitară a fost de 4,3 mil. tone în campania 1997/1998 și, respectiv, de 3,8 mil. tone în campania precedentă.

Evoluții și diferențe asemănătoare se înregistrează și în domeniul **producției fizice animale**.

În România, în anul 1998, **producția totală de carne** a fost de 1.672 mii tone.

Media producției totale de carne a agriculturii românești în intervalul 1995-1997 a fost cu 360 mii tone (16,2%) mai mică decât media perioadei 1987-1989.

Această evoluție s-a înregistrat ca urmare a reducerii cu 14,4% a producției de carne de porcine, cu 20,2% a producției de carne de ovine și caprine, cu 39,1% a celei de carne de pasăre și a creșterii producției de carne de bovine cu 5,0%.

Agricultura comunitară producea, în intervalul 1995-1997, în medie cu 1,5 mil. tone mai multă carne decât în perioada 1987-1989 (tabelul nr. 41).

Tabelul nr. 41

Evoluția producției de carne a agriculturii românești și a celei comunitare, în perioada 1995-1997 comparativ cu perioada 1987-1989

- mii tone -

	Media mobilă		Modificare	
	1987-1989	1995-1997	absolută	%
România	2.220	1.806	-360	-16,2
UE-12	30.366	31.873	+1.507	+5,0
Belgia-Luxemburg	1.389	1.692	+303	+21,8
Danemarca	1.463	1.851	+388	+26,5
Germania	5.674	5.786	+112	+2,0
Grecia	561	508	-53	-9,4
Spania	3.415	4.025	+610	+17,9
Franța	6.110	6.242	+132	+2,2
Irlanda	870	945	+75	+8,6
Italia	3.577	3.733	+156	+4,4
Olanda	3.010	2.780	-230	-7,6
Portugalia	636	666	+30	+4,7
Regatul Unit	3.552	3.631	+79	+2,2

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Singurele țări pentru care s-au înregistrat reduceri ale producției de carne au fost Olanda (-7,6%) și Grecia (-9,4%). Creșteri importante ale producției de carne au avut loc, în intervalul analizat, în Danemarca (26,5%), Belgia-Luxemburg (21,8%) și Spania (17,9%).

Media producției totale de lapte a României în intervalul 1995-1997 a fost superioară cu 512 mii tone (+10,4%) față de cea din perioada 1987-1989. În intervalul analizat, **producția totală de ouă a României** a scăzut cu 25,9%.

În medie, în România, la un locuitor în anul 1998 reveneau 74 kg producție totală de carne, 241 litri producție de lapte și 237 ouă, față de 96 kg, 191 litri și 348 bucăți în anul 1990.

Raportul de devansare dintre producțiile medii pe locuitor din Uniunea Europeană și România era în anul 1997 de 1,2:1 pentru carne, 1,3:1 pentru lapte și 0,9:1 pentru ouă (tabelul nr. 42).

Tabelul nr. 42

**Decalaje la producțiile medii de carne, lapte și ouă pe locuitor
în România și țările UE**

- România = 1 -

	Producția de carne/loc.		Producția de lapte/loc.		Producția de ouă/loc.	
	1990	1997	1990	1997	1990	1997
România	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
UE-12	0,9	1,2	1,8	1,3	0,7	0,9
Belgia-Luxemburg	1,4	2,2	2,0	1,5	0,8	1,6
Danemarca	3,3	4,8	4,8	3,6	0,8	1,2
Germania	0,9	1,0	2,0	1,5	0,5	0,7
Grecia	0,5	0,7	0,9	0,3	0,7	0,8
Spania	0,9	1,4	0,9	0,6	0,9	0,1
Franța	1,2	1,4	2,5	1,7	0,7	1,2
Irlanda	3,0	3,7	7,9	6,1	0,5	0,6
Italia	0,7	0,9	1,0	0,8	0,5	0,8
Olanda	2,1	2,3	4,0	2,9	2,0	2,7
Portugalia	0,7	0,9	0,9	0,8	0,5	0,7
Regatul Unit	0,6	0,8	1,4	1,0	0,6	0,8

b) Nivelul și dinamica indicatorilor valorici ai producției agricole

Analiza producției finale agricole a României în perioada 1990-1997 releva oscilații foarte mari ale valorii acesteia. Exprimată în ECU¹⁹, producția finală a agriculturii românești a variat de la 11.125 mil. în anul 1990, la 5.394 mil. în anul 1992 și la 10.020 mil. ECU în anul 1997 (tabelul nr. 43).

În raport cu producția finală a agriculturii comunitare, aceasta reprezintă 5,0% în anul 1990, 2,5% în anul 1992 și 4,6% în anul 1997.

Fluctuațiile înregistrate de producțiile finale agricole ale țărilor UE în intervalul 1990-1997 sunt mult mai mici comparativ cu cele înregistrate în România.

Se remarcă, de asemenea, faptul că **cele mai importante reduceri de producție se înregistrează în țările care au aderat cel mai recent la UE** - Finlanda, Suedia și Austria -, indicele producției finale agricole în perioada 1990-1997 fiind în aceste țări de 47,2%, 73,8% și, respectiv, 78,6%.

¹⁹ Calcule realizate pe baza datelor privind raportul de schimb leu/dolar din Buletinul Băncii Naționale a României, diverse ediții, și a raportului de schimb ECU/dolar din La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne. Rapport 1997, Bruxelles, 1996.

Tabelul nr. 43**Nivelul și dinamica producției finale a agriculturii românești comparativ cu producția comunitară în intervalul 1990-1997**

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Producția finală agricolă a României (mil. ECU)	11.125	7.745	5.394	8.881	8.896	9.368	9.640	10.020
Dinamica producției finale agricole a României (%)	100,0	69,6	48,5	79,8	80,0	84,2	86,7	90,1
Dinamica producției finale agricole a UE (%)	100,0	101,2	97,8	90,9	93,6	93,6	98,3	97,4
Pondere României în producția finală agricolă a UE (%)	5,0	3,4	2,5	4,4	4,5	4,5	4,4	4,6

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, Eurostat Agriculture, 1997, La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998, și Raportul anual 1998, BNR București, 1999.*

În anul 1997, agricultura românească producea aproximativ 1/5 din valoarea producției finale agricole a Franței, 1/3 din cea a Italiei și a Germaniei, de 50 de ori mai mult decât Luxemburgul și o producție cu valoare apropiată de cea din Grecia.

Evoluții asemănătoare se înregistrează și în cazul valorii adăugate brute agricole.

Valoarea nou creată de această ramură în România a evoluat de la 6.879 mil. ECU în anul 1990, la 2.711 mil. ECU în anul 1992 și la 5.510 mil. ECU în anul 1997 (tabelul nr. 44).

Tabelul nr. 44**Nivelul și dinamica valorii adăugate brute a agriculturii românești comparativ cu cea a agriculturii comunitare**

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Valoarea adăugată brută în agricultura României (mil. ECU)	6.879	3.907	2.711	4.662	4.907	5.302	5.296	5.510
Dinamica valorii adăugate brute a agriculturii României (%)	100,0	56,8	39,4	67,8	71,3	77,1	77,0	80,0
Dinamica valorii adăugate brute a agriculturii UE (%)	100,0	101,3	95,9	85,8	89,2	87,6	:	90,2
Pondere României în valoarea adăugată brută a agriculturii UE (%)	5,4	3,0	2,2	4,1	3,9	5,1	:	4,8

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, Conturi Naționale, CNS, București, diverse ediții, Eurostat Agriculture, 1997, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

În raport cu **valoarea adăugată brută** agricolă comunitară, România reprezenta în aceiași ani, 5,4%, 2,2% și, respectiv, 4,8%.

În perioada 1990-1997, valoarea adăugată a agriculturii comunitare s-a redus cu 9,8%. Acest indicator global sintetizează evoluții diferențiate pe țări, cu oscilații ce prezintă creșteri ale valorii adăugate brute cu 10,2% în cazul Greciei și reduceri la numai 29,4% în cazul Finlandei.

Ca tendință generală, în majoritatea țărilor comunitare indicele valorii adăugate brute este devansat de indicele producției finale agricole.

Creșterea decalajului între cei doi indicatori reflectă o tendință de scădere a productivității consumurilor intermediare în această ramură.

Aceste considerații generale nu trebuie să piardă din vedere faptul că sectorul agricol reunește un număr însemnat de exploatații (3,8 milioane în România și aproximativ 8 milioane la nivelul UE), cu o mare diversitate de situații de la un stat la altul, dar și în interiorul fiecăruia, între regiuni și tipuri de exploatații.

c) Mărimea, nivelul și dinamica indicatorilor valorici ai producției agricole la nivel de exploatație

Atunci când analizăm comparativ **valoarea medie a rezultatelor economice** ale unei exploatații agricole, decalajele agriculturii românești sunt la fel de evidente.

În medie, o exploatație agricolă comunitară realiza, în anul 1997, o producție finală de 29.516,7 ECU și o valoare adăugată brută de 15.534,2 ECU față de numai 2.763,4 ECU și, respectiv, 1.519,6 ECU, cât reprezentau acești indicatori în agricultura românească (tabelul nr. 45).

Aceste valori se înregistrează în condițiile unor variații ale dimensiunii medii și profilului exploatațiilor agricole de la o țară la alta.

Venitul mediu al unei exploatații comunitare în campania agricolă 1993/1994 se situa între 13 mii ECU și 14 mii ECU; 20,0% din exploatațiile medii cele mai favorizate au realizat un venit mediu de 42 mii ECU, în timp ce cele mai puțin favorizate nu depășeau 4 mii ECU.

Tabelul nr. 45

Decalajele dintre rezultatele medii pe o exploatație agricolă în România și UE în anul 1997

	UE-15	România	Decalaje (România = 1)
Producția finală medie pe o exploatație (ECU)	29.516,7	2.763,4	10,7 : 1
Valoarea adăugată brută medie pe o exploatație (ECU)	15.534,2	1.519,6	10,2 : 1

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, Conturi naționale, CNS, București, diverse ediții, Eurostat Agriculture, 1997, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Conform anchetei aferente campaniei 1995/1996, numai 30,3% din exploatațiile agricole comunitare aveau o dimensiune economică mai mică de 80 UDE,

aceasta corespunzând unei producții brute agricole în medie de 7,9 mii ECU și unei valori adăugate brute de 5,1 mii ECU.

UDE – unitatea de dimensiune europeană – reprezintă indicatorul de măsură a dimensiunii economice a exploatației agricole utilizată în UE. O exploatație are o dimensiune de 1 UDE dacă marja brută standard totală este de 1.200 ECU în 1990. Marja brută standard corespunde valorii medii, de-a lungul unei perioade de 3 ani și într-o regiune dată, a producției diminuate cu unele costuri variabile.

Cea mai mare parte a exploatațiilor comunitare au dimensiuni mijlocii cuprinse între 16-40 UDE, cu producții medii de aproximativ 45 mii ECU și valoare adăugată de 22,2 mii ECU.

Cele mai bine poziționate din punct de vedere al rezultatelor financiare sunt exploatațiile foarte mari (> 100 UDE) a căror producție medie este de aproximativ 377,3 mii ECU și valoarea adăugată de 203,3 mii ECU. Dimensiunea medie a acestora este de 145,9 hectare (tabelul nr. 46).

Tabelul nr. 46

Structura exploatațiilor comunitare în funcție de rezultatele financiare medii – 1997

Talia exploatațiilor	Producția brută (mii ECU)	Valoarea adăugată brută (mii ECU)	Ponderea în numărul total de exploatații (%)
Mici (< 8 UDE)	7,9	5,1	30,0
Mijlocii–mici (8-16 UDE)	17,4	10,3	19,3
Mijlocii–mari (16-40 UDE)	45,0	22,2	33,5
Mari (40-100 UDE)	126,1	71,5	13,2
Foarte mari (> 100 UDE)	377,3	203,3	3,7

Sursa: La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.

Prețul produselor, prețul factorilor de producție și prețul monedei conduc la dimensiuni extrem de variabile ale productivității agricole.

2.3.4. Indicatori propriu-ziși de rezultate

a) Nivelul și dinamica randamentelor fizice ale producției totale, vegetale și animale

Global, **randamentul la hectar al producției agricole totale** poate fi sintetizat prin raportarea producției fizice agricole exprimată în unități convenționale cereale la suprafața agricolă totală.

În medie, la 1 hectar suprafață agricolă, în anul 1998, în România reveneau 2,4 tone u.c., randament care a înregistrat o tendință de reducere în ultimii ani. Acesta era superior randamentului din Spania (1,8), aproximativ egal cu cel din Grecia (2,5), dar mult inferior celui din Olanda (13,9), Danemarca (9,5) și Germania (6,0).

Cu excepția Germaniei, în celelalte țări ale UE producția medie pe o unitate de suprafață agricolă se menține constantă (Spania) sau înregistrează tendință de creștere (tabelul nr. 47).

Aceste rezultate cumulează evoluții variate ale randamentelor fizice agricole în sectorul vegetal și animal.

Așa cum am afirmat și anterior, factorul pământ - prin preț, fertilitate și întindere teritorială -, este cel care își pune în primul rând amprenta asupra productivității valorice.

Tabelul nr. 47

Producția medie la un hectar suprafață agricolă

- tone u.c.c./hectar -

	Medie mobilă 1987-1989	1990	1997
România	2,8	2,7	2,4****
Danemarca	8,7	9,8	9,5*
Germania	7,2	7,1	6,0***
Grecia	2,5	2,5	4,0**
Spania	1,8	1,8	1,8**
Franța	4,5	4,6	5,4
Italia	3,8	3,7	4,5***
Olanda	13,6	14,2	13,9
Regatul Unit	3,0	3,1	3,5

* - 1993; ** - 1994; *** - 1995; **** - 1998.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Fără a intra în detalii vom preciza numai că **analiza evoluției structurii suprafeței cultivate în România în perioada 1987-1998 relevă o tendință de creștere a ponderii culturilor mari consumatoare de muncă și cu un consum mai redus de capital la hectar.**

Evoluțiile prezentate anterior s-au înregistrat pe fondul unor decalaje importante și în creștere în ceea ce privește **randamentele la hectar comparativ cu agricultura comunitară.**

În medie, în perioada 1995-1997, pe un hectar suprafață cultivată, agricultura românească obținea 2.602 kg grâu și secară, 2.762 kg orz și 3.427 kg porumb față de 5.488 kg pentru grâu și secară, 4.377 kg pentru orz și, respectiv, 8.423 kg pentru porumb, cât a fost media comunitară.

Raportul dintre randamentele la hectar ale agriculturii comunitare și românești a crescut de la 1,5:1 la 2,1:1 pentru grâu și secară și de la 0,9:1 la 1,6:1 pentru orz. Singurul produs pentru care decalajele s-au menținut aproximativ constante, dar ridicate, este porumbul (2,6:1) (tabelul nr. 48).

Tabelul nr. 48**Decalajul între randamentele la hectar în agricultura comunitară și cea românească pentru principalele produse cerealiere**

- România = 1,0 -

	Perioada	
	1987-1989	1995-1997
Grâu și secară	1,5	2,1
Orz	0,9	1,6
Porumb	2,6	2,5

Cu excepția Greciei și Spaniei, în toate țările UE analizate se constată creșteri ale randamentelor la hectar pentru producția de grâu și secară.

Acestea sunt și singurele două țări care înregistrează randamente inferioare României; în medie, în intervalul 1995-1997, randamentele la hectar pentru grâu și secară reprezentau în raport cu România, 0,9 în Grecia și, respectiv, 0,8 în Spania (tabelul nr. 49).

Tabelul nr. 49**Evoluția decalajelor între randamentele la hectar ale producției de grâu și secară în România și țările UE**

	Perioada 1987-1989	Perioada 1995-1997
România	1,0	1,0
Danemarca	1,9	2,7
Germania	1,8	2,5
Grecia	0,8	0,9
Spania	0,9	0,8
Franța	1,8	2,6
Italia	0,8	1,2
Olanda	2,1	3,2
Regatul Unit	1,8	2,8

Decalajul cel mai mare pentru aceste culturi se înregistrează între Olanda și România - 3,2:1 (față de 2,1:1 în perioada 1987-1989).

În ceea ce privește **randamentul la hectarul de porumb** se constată o plajă de variație mai restrânsă în interiorul UE.

Decalajul între randamentul la hectar al culturilor de porumb în țările UE și cel din România a oscilat în intervalul 1995-1997 între 2,3:1 în Germania și 2,7:1 în Italia (tabelul nr. 50).

În medie pe trei ani (1995-1997), **la 1 ha suprafață cultivată**, agricultura românească obținea 1.295 kg rapiță, 1.197 kg floarea-soarelui și 1.600 kg soia față de 2.850 kg, 1.627 kg și, respectiv, 3.227 kg la nivelul agriculturii comunitare (tabelul nr. 51).

Se remarcă o tendință ușoară de reducere a decalajelor între România și majoritatea țărilor analizate, deși acestea se mențin la un nivel destul de ridicat.

Tabelul nr. 50

Evoluția decalajului între randamentele la hectar ale producției de porumb în România și în țări ale UE, în perioada 1995-1997, comparativ cu perioada 1987-1989

	Perioada 1987-1989	Perioada 1995-1997
România	1,0	1,0
Germania	2,7	2,3
Grecia	3,6	2,6
Spania	2,4	2,5
Franța	2,7	2,4
Italia	2,9	2,7

Tabelul nr. 51

Decalajele între randamentele la hectar ale principalelor produse oleaginoase în România și UE, în intervalul 1995-1997 față de perioada 1987-1989

	România (kg/ha)		UE (kg/ha)		România = 1	
	1987-1989	1995-1997	1987-1989	1995-1997	1987-1989	1995-1997
Rapiță	867	1.295	2.885	2.850	3,3	2,2
Floarea-soarelui	1.535	1.197	1.841	1.627	1,2	1,4
Soia	748	1.600	-	3.227	-	2,2

Sursa: Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, 1991-1999, și La situation de l'agriculture de l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.

Diferențe importante și în creștere se înregistrează, între agricultura comunitară și cea românească, și în domeniul randamentelor la hectar pentru celelalte plante destinate industrializării.

Pe fondul reducerii, în perioada 1995-1997 comparativ cu perioada 1987-1989, la 52,1% a suprafeței cultivate și a randamentelor la hectar de la 22.061 kg la 20.685 kg, **producția totală de sfeclă de zahăr** a agriculturii românești a scăzut la 48,8%.

Decalajul între **randamentul la hectar** al producției de sfeclă de zahăr din agricultura comunitară și cel din agricultura românească a crescut în intervalul analizat de la 2,4:1 la 3,9:1.

Reduceri mari ale producției și randamentelor la hectar se consemnează și pentru culturile de plante de nutreț.

Reducerea producției de plante de nutreț s-a înregistrat în condițiile creșterii suprafeței cultivate cu 16,2% și a diminuării la aproximativ jumătate a randamentelor la hectar (de la 30.805,5 kg la 16.109,0 kg).

Practic, aici este vorba de **suprafața rămasă necultivată, neraportată statistic ca atare**, pe care cresc mai ales spontan plante de nutreț, fapt ce justifică întrucâtva și severa scădere a randamentelor la hectar.

Aceste evoluții s-au cuplat cu diminuarea numărului efectivelor de animale din agricultura românească de la 13.963 mii u.v.m. în anul 1987 la numai 6.884 mii u.v.m. în anul 1998.

Agricultura comunitară producea, în medie, în anul 1997, **6,2 tone cereale furajere pe o unitate vită mare**, în condițiile unor efective ce însumau 140.411 mii u.v.m.

În anul 1998, în **România, pentru o unitate vită mare reveneau în medie 2,8 tone plante de nutreț**, din care **0,2 tone porumb pentru însilozare**.

Reducerea cu aproximativ 50,7% a efectivelor de bovine, porcine, ovine și caprine a fost compensată de creșterile importante ale randamentului mediu de carne pe animal, exprimat în unități cereale pe unitate vită mare (de la 583 u.c./u.v.m. în anul 1987 la 896,1 u.c./u.v.m. în anul 1998) (tabelul nr. 52).

Tabelul nr. 52

Evoluția comparativă a efectivelor* și a randamentelor în România și țările UE, în perioada 1987-1997**

	Modificarea efectivelor 1987-1997		Randamentul mediu al efectivelor (u.c./u.v.m.)		Decalaje la randamente	
	mii u.v.m.	%	1987	1997	1987	1997
România***	-7.079	-50,7	583,0	896,1	1,0	1,0
Danemarca	+942	+17,0	998,1	983,0	1,7	1,1
Germania	+1.162	+4,7	954,4	833,8	1,6	0,9
Grecia	-590	-22,3	846,6	953,6	1,5	1,1
Spania	-543	-3,8	743,0	1.019,2	1,3	1,1
Franța	+446	+1,7	754,5	698,6	1,3	0,7
Italia	-2.181	-15,8	819,9	1.052,0	1,4	1,2
Olanda	-176	-1,6	775,9	818,4	1,3	0,9
Regatul Unit	-795	-4,5	767,8	590,7	1,3	0,7

* - efective de bovine, porcine, ovine și caprine exprimate în unități vită mare; ** - producțiile de carne (sporul de greutate și prăsilă) exprimate în unități cereale; *** - 1998.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

În ultimii ani asistăm la reducerea decalajelor de randament între acest sector al agriculturii românești și cel al agriculturii comunitare.

Creșterile de randamente sunt explicabile în oarecare măsură prin faptul că reducerea efectivelor din agricultura românească a fost însoțită de o anumită selectivitate care a condus la sacrificarea animalelor din rase inferioare și cu randamente mai scăzute.

Desigur că rămâne totuși surprinzătoare producția medie pe animal în România, dacă avem în vedere că producția agregată de nutrețuri pe o unitate

vită mare era în țara noastră de peste 2,2 ori mai mică. Aceste date ne determină să exprimăm rezerve cu privire la acuratețea statisticilor noastre.

În anul 1998, randamentul mediu de carne pe unitate vită mare din România era superior celui din Franța, Regatul Unit, Olanda și Germania și aproximativ egal cu cel din Grecia, Spania și Danemarca (1997).

Exprimat în kg carne/cap de animal, randamentul mediu de carne al efectivelor de bovine a crescut de la 64,9 la 114,7 în intervalul analizat, iar cel al efectivelor de porcine a sporit de la 81,6 la 116,2 kg carne/cap de animal.

b) Evoluția indicatorilor valorici ai randamentelor agricole

Vom aminti aici numai faptul că, în anul 1997, valoarea producției finale agricole medii ce revenea la un hectar suprafață agricolă era de aproximativ 2,4 ori mai mare în agricultura comunitară comparativ cu agricultura românească (1.620,3 ECU față de 676,9 ECU), iar valoarea adăugată brută medie pe aceeași unitate de suprafață depășea nivelul din România de aproximativ 2,3 ori (852,7 ECU față de 372,2 ECU) (tabelul nr. 53).

Tabelul nr. 53

Decalajele dintre rezultatele valorice medii pe o exploatație și pe o unitate de suprafață în România și UE în anul 1997

	Uniunea Europeană	România	Decalaje (România = 1)
Producția finală medie la un hectar suprafață agricolă (ECU)	1.620,3	676,9	2,4:1
Valoarea adăugată brută la un hectar suprafață agricolă (ECU)	852,7	372,2	2,3:1

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, Conturi Naționale, CNS, București, diverse ediții, Eurostat Agriculture, 1997, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

c) Evoluția indicatorilor de cost ai producției agricole

Din cauza lipsei unor date statistice, ne vom restrânge analiza la prezentarea unui singur indicator global, determinat ca **raport între valoarea totală a consumurilor intermediare din agricultură și valoarea adăugată brută**.

Pentru a obține 100 ECU valoare adăugată brută, agricultura românească utiliza numai 81,8 ECU consumuri intermediare în anul 1997 față de 61,7 ECU în anul 1990 și 99,0 ECU în anul 1992.

Pentru a crea aceeași valoare adăugată brută, agricultura comunitară realiza, în medie, consumuri intermediare de 1,1 ori mai mari.

Nivelul consumurilor intermediare la 100 ECU valoare adăugată brută în agricultura României este mult inferior celui din țări comunitare cu agricultură

modernă dezvoltată: Suedia – 231,6 ECU, Belgia – 185,9 ECU, Regatul Unit – 146,8 ECU, Germania – 108,6 ECU (tabelul nr. 54).

Tabelul nr. 54

**Consumurile intermediare medii la 100 ECU valoare adăugată brută
în România și în țări ale UE, în perioada 1990-1997**

- ECU -

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1997
România	61,7	98,3	99,0	90,7	81,7	43,1	81,8
UE-15	75,9	75,8	79,4	86,6	84,4	87,9	91,6
UE-12	75,2	74,9	78,1	85,8	83,5	85,8	89,6
Belgia	127,4	130,4	135,1	138,7	143,9	159,7	185,9
Danemarca	91,6	96,1	108,8	126,9	116,5	109,2	89,9
Germania	106,8	109,7	107,9	118,1	123,0	129,4	108,6
Grecia	34,2	29,1	34,7	37,9	33,1	34,9	51,6
Spania	72,0	74,9	87,2	85,5	78,1	82,9	91,5
Franța	77,4	81,0	84,3	96,9	93,0	95,2	96,5
Irlanda	72,3	77,4	69,9	72,5	85,0	86,1	109,7
Italia	40,4	36,6	37,1	39,9	38,5	38,9	43,3
Luxemburg	64,7	84,9	76,6	74,8	77,9	75,9	86,3
Olanda	87,1	88,1	93,2	102,4	89,8	94,0	100,3
Austria	54,3	54,8	60,3	63,5	63,0	96,0	103,4
Portugalia	90,8	107,2	113,3	125,7	105,3	89,4	152,7
Finlanda	90,8	97,4	134,2	120,5	122,7	213,4	195,2
Suedia	135,4	155,3	175,2	165,3	167,6	199,6	231,6
Regatul Unit	107,6	112,0	104,8	115,0	121,5	113,0	146,8

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, Eurostat Agriculture, 1997, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Deși aparent reprezintă un fenomen pozitiv, valoarea redusă a consumurilor intermediare la 100 ECU valoare adăugată brută în agricultura românească reflectă și o lipsă a resurselor financiare necesare bunei desfășurări a activității în acest domeniu, o slabă intensificare a producției, o decuplare a agriculturii de la direcțiile majore ale modernizării și ale evoluțiilor tehnologice, cu efecte negative asupra mărimii și a evoluției viitoare a valorii adăugate totale și pe unitate de input, a eficienței și competitivității durabile a agriculturii românești.

d) Nivelul și dinamica productivității fizice și valorice agricole

Productivitatea muncii reprezintă o categorie economică dinamică și complexă, reflectând capacitatea muncii de a crea o anumită cantitate de valoare de întrebuințare într-o perioadă dată de timp.

Acesta este indicatorul prin care se reflectă sintetic eficiența cheltuielilor cu munca vie și chiar a consumului total de factori de producție.

Scopul măsurării productivității nu este numai de a determina o relație unică output/input în sine, ci mai ales de a observa diferențele între două sau mai multe rapoarte de acest gen, de a cuantifica decalajele din acest punct de vedere, în cadrul aceluiași sector sau subsector agricol, în perioade anume selectate, dar și între activități similare din diferite țări sau regiuni, în aceleași perioade.²⁰

Este important, de asemenea, să realizăm o comparabilitate a metodologiei și a tendințelor productivității pentru diferite produse și sectoare ale economiei naționale și agricultură sau între aceasta și economia națională în ansamblu.

În consecință, conceptele de output și input sunt definite în funcție de procesele și produsele agricole pentru care ne propunem să măsurăm productivitatea.

Inputul de muncă necesar în calculul productivității are accepțiuni variabile în funcție de elementele pe care le analizăm. Acestea pot fi: numărul total de persoane ocupate în agricultură, numărul de persoane care lucrează efectiv în agricultură sau numărul de persoane considerate ca necesare în condițiile existente (accepțiunea normativă a productivității), așa cum se poate apela și la costurile salariale corespunzătoare fiecăreia din aceste categorii.²¹

Este cât se poate de evident că, în termeni valorici, prețul muncii și raportul dintre acesta și prețul altor factori utilizați, dar și prețul produselor pot oferi dimensiuni extrem de variabile ale productivității.²²

În acest context, prezintă interes atât analiza productivității agriculturii comparativ cu productivitatea celorlalte ramuri ale economiei naționale, cât și analiza productivității agriculturii românești comparativ cu cea a agriculturii altor țări.

Ne vom structura în continuare analiza în jurul a două probleme, și anume:

1. evoluția corelației dintre contribuția agriculturii la PIB și populația ocupată totală – comparații cu celelalte ramuri;
2. nivelul și dinamica productivității fizice și valorice a agriculturii românești comparativ cu performanțele agriculturii altor țări.

1. Evoluția corelației dintre contribuția agriculturii la PIB și populația ocupată totală – comparații cu celelalte ramuri

i) Productivitatea relativă a muncii

Agricultura²³ românească contribuia în anul 1998 cu 14,6% la crearea PIB

²⁰ O abordare complexă a relației ocupare-competitivitate regăsim în lucrările Steliane Perț (coord.), Potențialul uman al unor țări din spațiul est și sud-est-european, CIDE, București, 1993, și Piața muncii în România - ocupare, flexibilitate, dezvoltare umană, CIDE, București, 1994.

²¹ J. Harring, Concepts de la mesure de la productivité dans l'agriculture à l'échelon national, OCDE, Paris, 1962.

²² Steliana Perț (coord.), Piața muncii în România din perspectiva integrării în Uniunea Europeană, Institutul de Economie Națională, București, 1998.

²³ Inclusiv silvicultura, exploatarea forestieră și economia vânatului.

și deținea 38,0% din populația ocupată totală față de 13,8% și, respectiv, 28,2% în anul 1986.

Numărul și ponderea populației ocupate din agricultură în România sunt, așa cum am arătat, mult superioare celor înregistrate în alte țări, la care ne-am oprit pentru comparații.

În majoritatea celor 24 de state cuprinse în analiză, în anul 1997, ponderea agriculturii în populația ocupată totală se situa sub 10% (în 11 țări sub 5% și în 9 țări între 5,1% și 10%). Singurele excepții le constituie Grecia (19,9%), Portugalia (13,3%) și Irlanda (10,9%).

În timp ce, în intervalul analizat, ponderea agriculturii în ocuparea totală a crescut în România cu 9,2 puncte procentuale, în Grecia aceasta a scăzut cu 4,0 puncte procentuale, în Portugalia cu 4,8 puncte procentuale și în Irlanda cu 4,4 puncte procentuale.

Este relevant de reținut și faptul că eliberările de forță de muncă din industria și agricultura comunitară s-au realizat în condițiile menținerii sau creșterii ponderii relative a industriei în raport cu agricultura; în România, evoluția forței de muncă din agricultură nu a dus nici măcar la o egalizare a populației ocupate în această ramură cu cea din industrie.

Trebuie însă menționat că, până în 1990, România reușise să realizeze un raport supraunitar între ocuparea din industrie și cea din agricultură, situația deteriorându-se evident în anii tranziției.

Raporturile intersectoriale ale populației ocupate sunt rezultatul unor fenomene evolutive istorice complexe; acestea au fost determinate și susținute de ample procese economice și tehnologice. În cadrul respectivelor raporturi sunt implicate politici și mecanisme economice ce țin atât de sursele financiare și de fiscalitate, de venituri, dar și de formarea profesională a forței de muncă.²⁴

Toate acestea contribuie la o anumită competitivitate și productivitate sectorială care nu sunt strict dependente și determinate numai de procesul economic și tehnologic din fiecare ramură sau sector. Este vorba de evoluții integrate, interdependente, care se susțin reciproc și care conferă o dinamică și un echilibru specific oricărui sistem economic național. Respectivul structuri nu pot fi deci judecate ca simple mărimi numerice sau/și procentuale și, respectiv, statistice.

Restructurările economice și ale ocupării nu se rezumă numai la schimbarea ponderilor; acestea reprezintă un rezultat al capacității de absorbție a fiecărui sector, care la rândul său este dependentă de toate celelalte.

Remarcăm faptul că în toate țările analizate, ponderea agriculturii în populația ocupată totală este superioară contribuției procentuale a acesteia la crearea PIB ceea ce semnifică o productivitate mai redusă comparativ cu

²⁴ *Steliana Perț (coord.), Piața muncii în România - ocupare, flexibilitate, dezvoltare umană, CIDE, București, 1994.*

media națională; un asemenea fenomen arată, pe de altă parte, poziția mai slabă pe piața a agricultorilor, o forță de negociere colectivă mai redusă, o putere economică mai mică a acestora în a-și impune un nivel de prețuri și de remunerare a muncii care să le permită o egalizare a valorii outputului în raport cu celelalte activități. Munca din agricultură rămâne încă slab cotată și considerată ca o expresie a limitei economice inferioare de pregătire-calificare și de evaluare-motivare-remunerare.

Cu excepția României, în toate celelalte țări tendința de reducere a ponderii populației ocupate în agricultură în ocuparea totală este însoțită și de o reducere a contribuției acesteia la crearea PIB (tabelul nr. 55).

Tabelul nr. 55

Productivitatea relativă a sectoarelor economice în diferite țări,
în anii 1986 și 1996

	Productivitatea relativă a ramurii (% în PIB / % în ocupare)					
	Agricultură		Industrie		Servicii	
	1996	1986	1996	1986	1996	1986
România	0,38*	0,49	1,05*	1,27	1,62*	1,13
Belgia	0,52	0,70	1,08	1,05	0,99	0,99
Danemarca	0,90	0,76	0,90	0,87	1,04	1,08
Germania	0,30	0,32	0,82	0,85	1,16	1,17
Grecia	0,59	0,50	0,86	0,94	1,20	1,36
Spania	0,40	0,35	1,07	1,12	1,05	1,13
Franța	0,50	0,51	1,00	0,96	1,03	1,08
Irlanda	0,48	0,50	1,48	1,22	0,88	1,03
Italia	0,41	0,39	0,98	1,05	1,08	1,09
Olanda	0,79	0,88	1,21	1,13	0,95	0,96
Austria	0,21	0,38	0,92	0,88	1,14	1,18
Portugalia	0,30	0,32	1,06	1,10	1,12	1,26
Finlanda	0,52	0,62	1,14	1,01	0,99	1,07
Suedia	0,69	0,76	1,05	1,02	0,99	1,01
Regatul Unit	0,80	0,77	1,00	0,94	1,00	1,03
Elveția	0,65	0,61	1,20	1,01	0,94	1,05
Norvegia	0,42	0,45	1,38	1,14	0,92	1,00
Republica Cehă	0,37	0,38	0,89	0,95	1,13	1,25
SUA	0,64	0,65	1,11	1,07	0,98	0,99
Canada	0,51	0,60	1,13	1,17	0,99	0,97
Australia	0,67	0,65	1,20	1,20	0,96	0,95
Noua Zeelandă	0,87	0,64	1,02	1,07	1,01	1,03
Japonia	0,35	0,35	1,14	1,17	0,98	0,99

* - 1998.

Sursa: Calculat pe baza datelor din Statistique de la population active 1976-1996, OCDE, Paris, 1997, Comptes nationaux, OCDE, Paris, 1998, Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții.

Productivitatea relativă a agriculturii românești (productivitatea medie la nivel național = 1), exprimată ca raport între contribuția ramurii la crearea PIB și

ponderea acesteia în populația ocupată totală, a scăzut în intervalul 1986-1998 de la 0,49 la 0,38.

În anul 1998, în România, productivitatea agriculturii reprezintă deci aproximativ jumătate din nivelul productivității medii la nivel național, în timp ce atât industria, cât și celelalte ramuri în ansamblu, înregistrau valori superioare acestei medii, 1,05 și respectiv 1,62; valoarea supraunitară a productivității relative din industrie și servicii este posibilă prin dimensiunea mult subunitară a productivității relative din agricultură. La baza acestui raport stă diferența dintre prețurile inputurilor și outputurilor din agricultură, diferență care rămâne defavorabilă agriculturii și favorabilă furnizorilor.

Pentru toate țările analizate, raportul de productivitate dintre agricultură și economie în ansamblu **este subunitar**; valoarea înregistrată în România în anul 1998, este apropiată de cea din Spania și Republica Cehă.

În funcție de condițiile istorice specifice fiecărei economii și de strategiile adoptate, acest raport cunoaște evoluții variate în rândul țărilor cuprinse în analiză.

În timp ce în țări precum Germania, Franța, Olanda, SUA, Canada, acest raport scade, în altele, respectiv Danemarca, Spania sau Regatul Unit, raportul înregistrează o tendință pozitivă reflectând o creștere a productivității agriculturii comparativ cu media de productivitate la nivel național.

Creșterea cu 7,2 puncte procentuale a ponderii agriculturii în ocuparea totală, în intervalul 1986-1998, s-a realizat în condițiile evoluției nefavorabile a productivității relative a agriculturii; în același interval și industria a pierdut ceva din poziția relativă deținută, plusul transferându-se spre servicii.

Pierderile de ocupare din agricultura celorlalte țări oscilează în intervalul analizat între 0,2 puncte procentuale în Regatul Unit, 9,7 puncte procentuale în Portugalia, 8,1 în Grecia și 7,5 în Spania (tabelul nr. 56).

Tabelul nr. 56

Corelația dintre evoluția sectorială a ocupării și cea a productivității muncii în perioada 1986-1996

	Evoluția ocupării și a productivității muncii în perioada 1986-1996						W în industrie = 1			
	Agricultură		Industrie		Servicii		W agricultură		W servicii	
	ΔL^*	ΔW^{**}	ΔL	ΔW	ΔL	ΔW	1996	1986	1996	1986
România (1986-1998)	+7,2	-	-22,3	-	-3,4	+	0,37	0,47	1,55	1,60
Belgia	-0,5	-	-3,1	+	+3,6	+	0,67	0,48	0,95	0,92
Danemarca	-1,9	+	-1,2	+	+3,1	+	0,88	1,00	1,24	1,16
Germania	-1,1	-	-3,3	-	+4,3	-	0,38	0,37	1,38	1,42
Grecia	-8,1	+	-4,9	-	13,0	+	0,53	0,68	1,45	1,40
Spania	-7,5	+	-2,2	-	+9,7	-	0,31	0,38	1,01	0,99
Franța	-2,7	-	-5,5	+	+8,2	-	0,53	0,50	1,11	1,03

	Evoluția ocupării și a productivității muncii în perioada 1986-1996						W în industrie = 1			
	Agricultură		Industrie		Servicii		W agricultură		W servicii	
	ΔL^*	ΔW^{**}	ΔL	ΔW	ΔL	ΔW	1996	1986	1996	1986
Irlanda	-5,0	-	-1,5	+	+6,7	-	0,41	0,32	0,84	0,59
Italia	-3,9	+	-1,0	-	+4,9	-	0,38	0,42	1,04	1,09
Olanda	-0,9	-	-4,4	+	+5,4	-	0,78	0,66	0,85	0,78
Austria	-1,4	-	-4,6	+	+6,0	-	0,44	0,23	1,35	1,24
Portugalia	-9,7	-	-2,7	-	+12,4	-	0,29	0,29	1,14	1,05
Finlanda	-3,9	-	-4,4	+	+8,3	+	0,61	0,46	1,06	0,87
Suedia	-1,3	-	-4,0	+	+5,4	-	0,74	0,65	0,98	0,94
Regatul Unit	-0,2	+	-6,9	+	+6,6	-	0,82	0,80	1,09	1,00
Elveția	-1,3	+	-7,4	+	+9,7	-	0,61	0,55	1,05	0,79
Norvegia	-2,2	-	-3,7	+	+5,9	-	0,39	0,31	0,88	0,66
Republica Cehă	-5,7	+	-5,6	-	+11,3	-	0,40	1,13	1,32	1,27
SUA	-0,3	+	-3,9	+	+4,0	+	0,60	0,58	0,92	0,89
Canada	-0,7	-	-2,5	-	+3,2	+	0,52	0,45	0,83	0,88
Australia	-0,9	+	-4,4	+	+5,3	+	0,54	0,55	0,80	0,80
Noua Zeelandă	-1,1	+	-4,2	-	+5,4	-	0,60	0,86	0,97	0,90
Japonia	-3,0	-	-1,2	-	+4,1	-	0,30	0,30	0,85	0,86

* - modificarea ponderii în ocuparea totală (în puncte procentuale); ** - modificarea productivității muncii; în tabel este înscris doar sensul modificării.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din* Statistique de la population active 1976-1996, OCDE, Paris, 1997, Comptes nationaux, OCDE, Paris, 1998, Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții.

Un fapt remarcabil este acela că **nu în toate țările reducerea de ocupare este corelată cu o evoluție pozitivă a productivității relative a muncii**. Reținem, în acest sens, cazurile Portugaliei, Franței și Japoniei, **la care reducerile de ocupare în agricultură s-au înregistrat pe fondul unei pierderi în nivelul relativ al productivității**. Evoluții asemănătoare se înregistrează și în ceea ce privește industria.

Creșterile de ocupare în servicii s-au realizat cu unele excepții (8 țări din 24) pe fondul unor pierderi de productivitate.

Este infirmată astfel teoria după care, fluxurile de forță de muncă intersectoriale au ca rezultat creșteri de productivitate atât în sectoarele de destinație, cât și în cele de origine. O asemenea concluzie este formulată potrivit legităților funcționării piețelor, în special a pieței muncii. Evident că sensul economic al transferului de ocupare este corect, dacă forța de muncă pleacă dintr-un sector cu productivitate mai joasă spre altul cu eficiență mai înaltă. Dacă sensul este invers, la nivelul economiei naționale ar avea loc o pierdere de productivitate și de venit per capita.

Încercând să privim mai atent evoluțiile din tabelul anterior, constatăm următoarele:

- modificarea productivității relative a sectoarelor în raport cu media pe economia națională, considerată a fi egală cu unitatea, relevă că **industria rămâne sectorul ancoră al productivității naționale în majori-**

tatea economiilor comparate. Deși în toate țările ocuparea industrială se reduce, în 13 cazuri productivitatea crește;

- agricultura prezintă în toate țările, cu excepția României, pierderi de ocupare, iar productivitatea relativă crește în 11 țări și scade în 13;
- în servicii, fără nici o excepție, asistăm la creșterea ocupării, în timp ce productivitatea relativă crește numai în 8 state, în timp ce în alte 16 scade.

Dacă în toate țările analizate serviciile reprezintă un refugiu pentru transferul din agricultură și industrie, în România, această funcție o îndeplinește încă sectorul agrar.

Un alt fapt remarcabil îl constituie raportul dinamic de productivitate dintre industrie (egal cu 1) și sectorul primar și, respectiv, terțiar.

Din acest punct de vedere, evoluțiile între anii de început și de sfârșit ai ultimului deceniu (1986-1996) arată următoarele:

- productivitatea relativă a agriculturii comparativ cu industria crește în 14 țări și scade în 7 dintre acestea; cap de listă la dimensiunea reducerii relative a productivității din agricultură este România. Între țările la care competitivitatea agriculturii pierde teren relativ, putem cita: Spania, Italia, Germania, Danemarca, Australia și Noua Zeelandă;
- în servicii, productivitatea acestui sector, comparativ cu industria, crește peste tot; excepțiile se numesc: România, Italia, Germania, Canada, Japonia.

ii) Estimări ale nivelului absolut al productivității muncii

Analiza productivității muncii din agricultură comparativ cu celelalte sectoare ale economiei nu poate să rămână numai la nivelul unor date relative. Pentru completarea imaginii pe care o oferă folosirea competitivă a forței de muncă din agricultură și respectiv din economia românească, în cele ce urmează vom prezenta **nivelul absolut al productivității valorice** - determinată prin intermediul PIB și respectiv al Vab, pe o persoană ocupată - la două momente temporale (1986 și 1998).

Încercarea de realizare a comparabilității între poziția agriculturii și a economiei românești față de țările dezvoltate membre ale UE și OCDE ne impune asumarea riscului unor calcule de productivitate exprimată în dolari SUA²⁵.

Pornind de la populația ocupată și contribuția sectoarelor la crearea PIB și respectiv Vab, nivelul absolut al productivității muncii a evoluat în România conform datelor din tabelul nr. 57.

Desigur că nivelul absolut al productivității muncii exprimat în lei este

²⁵ Pentru România, datele în moneda națională au fost convertite în USD pe baza cursului mediu anual de referință al Băncii Naționale a României.

determinat atât de evoluția populației ocupate, cât și de mișcarea prețurilor, generată de tranziția la economia de piață. Indicele curent al productivității (raportul dintre PIB în prețurile curente și populația ocupată) arată că aceasta a crescut de 533,8 ori pe total economie, de 762,0 ori în servicii, de 418,5 ori în agricultură și de 438,4 ori în industrie.

Tabelul nr. 57

Productivitatea valorică a muncii în România, în anii 1986 și 1998

- mii lei și USD, prețuri curente -

	1986		1998	
	mii lei/persoană	mii USD/persoană	mii lei/persoană	mii USD/persoană
Total economie	78,4	4,9	41.786,1	4,7
Agricultură	38,3	2,4	16.029,2	1,8
Industrie	99,6	6,2	43.662,0	4,9
Celelalte ramuri	89,0	5,5	67.814,7	7,6

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, CNS, București, și Raportul anual BNR, diverse ediții.*

Raportul dintre productivitățile absolute exprimate în lei în fiecare din cei doi ani (media pe economie = 1) oferă următoarele evoluții: agricultura scade de la 0,49 la 0,38, alte ramuri sporesc de la 1,14 la 1,62 ori, iar productivitatea din industrie pierde poziții în raport cu media națională de la 1,28 la 1,04 ori.

Exprimată în USD, productivitatea muncii scade pe total economie cu 0,2 mii USD pe o persoană ocupată; se reduce în agricultură cu 0,6 mii USD pe persoană; în industrie, nivelul acesteia mai reprezenta 79,0% în 1998 față de 1986, iar în servicii creșterea este de 2,1 mii USD/persoană (tabelul nr. 58).

Sensul corect al evoluțiilor pentru o economie în care piețele funcționează eficient ar fi acela al creșterilor de productivitate în toate sectoarele, cu diferențe de nivel și de amploare. Serviciile sunt un sector necesar pentru creșterea productivității în primar și secundar; pe lângă rolul lor de suport și de factor de productivitate, serviciile sunt și o rezultată a creșterii agriculturii și industriei.

Creșterea productivității din servicii dublată de scăderea acesteia în agricultură și industrie le-a transformat pe acestea nu în suport, ci în aspirator al valorii adăugate din economie. Mecanismele tranziției au avut, cel puțin până în prezent, o funcționare specifică unui organism bolnav cu o redistribuire incorectă de valoare adăugată.

Desigur că aceste calcule au o valoare mai mult orientativă, dar ele arată sensul în care cele trei sectoare ale economiei evoluează în anii de tranziție.

După cum se poate constata, decalajele în nivelul productivității absolute între România și toate celelalte țări sunt nu numai însemnate, dar au și tendință de creștere.

Tabelul nr. 58

Productivitatea sectoarelor unor economii naționale în anii 1986 și 1996

- mii USD/persoană ocupată -

	Agricultură		Industrie		Servicii	
	1996	1986	1996	1986	1996	1986
România	1,8*	2,4	4,9*	6,2	7,6*	5,5
Belgia	37,7	43,4	78,1	64,9	71,8	61,5
Danemarca	60,7	43,3	60,7	49,3	70,5	61,1
Germania	20,2	22,8	54,3	60,8	77,0	83,7
Grecia	18,8	14,3	27,6	26,9	38,5	38,9
Spania	19,0	14,1	50,4	45,7	49,6	46,2
Franta	35,0	30,8	70,3	58,6	72,2	55,3
Irlanda	25,8	18,0	79,9	44,3	47,5	37,2
Italia	25,1	19,4	59,7	51,7	65,2	53,8
Luxemburg	28,6	31,7	-	61,3	-	64,4
Olanda	45,1	51,5	68,6	66,3	53,6	56,5
Austria	12,7	21,2	56,2	48,5	69,7	65,4
Portugalia	7,0	6,1	24,6	20,6	25,8	23,6
Finlanda	31,2	27,5	68,2	44,8	59,6	47,7
Suedia	27,6	28,1	62,4	45,1	66,3	59,2
Regatul Unit	35,4	29,9	44,4	36,5	44,3	39,8
Elveția	50,3	46,9	92,3	77,4	72,6	80,9
Norvegia	31,6	26,0	103,2	66,5	68,5	58,5
Republica Cehă	7,4	-	10,2	-	12,9	-
SUA	37,5	34,3	64,4	57,0	57,2	52,4
Canada	21,7	23,7	47,7	45,8	41,8	38,0
Australia	31,2	27,1	56,4	49,8	45,0	39,7
Noua Zeelandă	34,1	23,1	39,8	38,6	39,5	37,3
Japonia	24,5	20,4	80,8	67,6	69,5	57,4

* - 1998.

Sursa: Prelucrări după Anuarul statistic al României, CNS, București, diverse ediții, și Comptes nationaux, OCDE, Paris, 1998.

2. Nivelul și dinamica productivității fizice și valorice a agriculturii românești comparativ cu performanțele agriculturii altor țări

Pentru a descifra cât mai bine factorii ce conduc la severe rămăneri în urmă ale productivității agricole vom recurge la utilizarea unor formule diverse de determinare și analiză a acestui indicator.

i) În anul 1998, în medie, la o persoană ocupată în agricultura românească reveneau **11,0 t.u.c. producție agricolă totală**, în scădere cu 1,8 tone față de anul 1990 (tabelul nr. 59).

Nivelul maxim al productivității fizice pe o persoană ocupată a fost consemnat în anul 1997 în Danemarca - 193,6 t.u.c./pers.oc., iar **cel minim** în Grecia - 17,6 t.u.c./pers.oc.

Cu excepția Greciei, în celelalte țări producția fizică medie pe o persoană ocupată în agricultură era mult superioară celei din România.

Tabelul nr. 59

**Evoluția productivității fizice a muncii din agricultură în România
și în țări din UE în perioada 1990-1997**

- tone u.c.c./pers. ocupată -

	1990	1997
România	12,8	11,0*
Danemarca	183,1	202,9***
Grecia	14,6	17,6***
Spania	36,4	46,3***
Franța	97,6	161,0
Italia	34,6	44,5**
Olanda	96,0	102,4
Regatul Unit	95,7	110,7

* - 1998; ** - 1995; *** - 1994; **** - 1993.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, 1999, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Remarcăm, de asemenea, și creșterea mai rapidă a acestui indicator în diferite țări comparativ cu evoluția înregistrată în România.

În consecință, **decalajele de productivitate fizică a muncii dintre agricultura țărilor UE și cea a României au înregistrat o evidentă tendință de creștere.**

În raport cu nivelul din România, minimul acestui indicator în UE (înregistrat în Grecia) a fost de 1,6 ori mai mare în anul 1998 față de un decalaj de 1,1:1 în anul 1990. Raportul între nivelul maxim (înregistrat în Danemarca) și cel din România a crescut în intervalul analizat de la 14,3:1 la 18,4:1 (tabelul nr. 60).

Tabelul nr. 60

**Evoluția decalajelor în domeniul productivității fizice a muncii în agricultură
în România și în țări din UE în perioada 1990-1997**

- tone u.c.c./pers. ocupată -

	1990	1997
România	1,0	1,0*
Danemarca	14,3	18,4****
Grecia	1,1	1,6***
Spania	2,8	4,2***
Franța	7,6	14,6
Italia	2,7	4,0**
Olanda	7,5	9,3
Regatul Unit	7,5	10,1

* - 1998; ** - 1995; *** - 1994; **** - 1993.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, 1999, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

În interiorul UE, deși au tendință de scădere, decalajele de productivitate fizică în agricultură se mențin încă la un nivel ridicat.

Astfel, decalajul între productivitatea fizică a agriculturii în Danemarca (nivelul maxim în UE) și cea din Grecia (nivelul minim în UE) a evoluat de la 12,5:1 în anul 1990 la 11,5:1 în anul 1997.

ii) În medie la **o unitate de timp de muncă anuală (UTA)**, în agricultura românească, în anul 1998, reveneau 15,5-17,9 tone u.c., nivel în scădere față de 18,3-21,4 tone u.c./UTA în anul 1990 și inferior mediei perioadei 1987-1989 de 20,1-23,5 t.u.c. (UTA) (tabelul nr. 61).

Tabelul nr. 61

Evoluții ale productivității fizice din agricultura românească și din țări membre în UE

- tone uc.c./UTA -

	1987-1989	1990	1997
România	20,1-23,5	18,3-21,4	15,5-17,9*
Danemarca	245,1	277,6	277,8****
Grecia	16,6	16,8	20,3***
Spania	45,5	48,6	48,9***
Franța	100,1	109,0	163,1
Italia	29,4	30,0	38,2
Olanda	115,5	120,7	143,5
Regatul Unit	123,3	129,1	143,5

* - 1998; ** - 1995; *** - 1994; **** - 1993.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, 1999, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Spre deosebire de această evoluție, în țările UE analizate se înregistrează o tendință generală de creștere a producției medii pe o unitate de timp de muncă anuală, în anii 1990 și 1997, comparativ cu media anilor 1987-1989.

În anul 1998, în România, nivelul acestui indicator era mult inferior celui din Danemarca - 277,8 tone u.c./UTA, Regatul Unit - 143,5 tone u.c./UTA, Franța - 163,1 tone u.c./UTA sau Olanda - 143,5 tone u.c./UTA și aproximativ egal cu cel din Grecia - 20,3 tone u.c./UTA.

Decalajul dintre nivelul maxim al acestui indicator din UE (înregistrat de Danemarca) și cel din România a crescut de la 10,4:1, media anilor 1987-1989, la 15,5:1 în anul 1997 (tabelul nr. 62).

În raport cu nivelul înregistrat în România, minimul la nivel comunitar (Grecia) reprezenta 0,7 în perioada 1987-1989, 0,8 în anul 1990 și 1,1 în anul 1997.

Decalajul dintre maximul și minimul de producție agricolă fizică medie pe o unitate de muncă anuală în agricultură, în interiorul UE, a evoluat de la 14,8:1 în perioada 1987-1989 la 16,5:1 în anul 1990 și la 14,1:1 în anul 1997.

Tabelul nr. 62**Decalajele de productivitate convențională fizică a muncii din agricultura unor țări membre UE și din agricultura românească**

	1987+1989+1989/3	1990	1997
România	1,0	1,0	1,0*
Danemarca	10,4	13,0	15,5****
Grecia	0,7	0,8	1,1***
Spania	1,9	2,3	2,7***
Franța	4,1	5,1	9,1
Italia	1,2	1,4	2,1**
Olanda	4,8	5,6	8,0
Regatul Unit	5,1	6,0	8,0

* - 1998; ** - 1995; *** - 1994; **** - 1993.

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Eurostat Agriculture, 1997, Anuarul statistic al României, CNS, București, 1999, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

iii) Dacă în intervalul 1990-1997 productivitatea fizică a agriculturii românești s-a menținut aproximativ constantă (12,9 tone u.c. cereale/persoană ocupată), **productivitatea valorică** (exprimată ca producție finală medie pe o persoană ocupată în agricultură) s-a redus cu 18,6% (de la 3.642 ECU/persoană ocupată în anul 1990 la 2.961 ECU în anul 1997).

În aceeași perioadă producția finală medie ce revenea la o persoană ocupată în agricultura comunitară a crescut cu 26,2% (de la 23.179 ECU la 29.263 ECU); la nivelul anului 1997, aceasta oscila între 7.233 ECU pe o persoană ocupată în Portugalia și 69.320 ECU în Danemarca.

Analiza comparativă a evoluției productivității valorice relevă existența unor decalaje mari și în creștere între agricultura românească și cea comunitară.

Astfel, raportul dintre nivelul mediu al acestui indicator la nivelul UE și cel din România a crescut de la 6,4:1 în anul 1990 la 9,9:1 în anul 1997 (tabelul nr. 63).

Tabelul nr. 63**Decalaje între producția finală agricolă medie pe o persoană ocupată în agricultura din România și din țări ale UE, în perioada 1990-1997**

	1990	1997
România	1,0	1,0
Nivelul minim - UE-15	1,5 – Portugalia	2,4 – Portugalia
Nivelul mediu - UE-15	6,4	9,9
Nivelul maxim - UE-15	14,6 – Olanda	23,4 – Danemarca

Sursa: *Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, Conturi naționale, CNS, București, diverse ediții, Eurostat Agriculture, 1997, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.*

Minimul acestui indicator în rândul țărilor comunitare (înregistrat în Portugalia) era în anul 1997 de 2,4 ori mai mare decât cel din România, iar maximul (înregistrat în Danemarca) de aproximativ 23,4 ori mai mare.

Decalaje asemănătoare, ușor atenuate însă, se înregistrează și în ceea ce privește **valoarea adăugată brută medie pe o persoană ocupată**.

La o persoană ocupată în agricultura comunitară revenea, în medie, o valoare adăugată brută agricolă de 9,4 ori mai mare decât cea din agricultura României.

Raportul între minimul acestui indicator în rândul țărilor UE (Portugalia) și cel din România a crescut de la 1,3:1 în anul 1990 la 2,2:1 în anul 1997. În același interval, raportul dintre maximul indicatorului (înregistrat în Danemarca) și cel din România a crescut de la 12,6:1 la 20,3:1 (tabelul nr. 64).

Tabelul nr. 64

Decalajele dintre valoarea adăugată brută medie pe o persoană ocupată în agricultură în România și în țări ale UE, în perioada 1990-1997

	1990	1997
România	1,0	1,0
Nivelul minim - UE-15	1,3 – Portugalia	2,2 – Portugalia
Nivelul mediu - UE-15	5,8	9,4
Nivelul maxim - UE-15	12,6 – Olanda	20,3 – Danemarca

Sursa: Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, Conturi Naționale, CNS, București, diverse ediții, Eurostat Agriculture, 1997, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.

Conform estimărilor noastre, **exprimată ca producție fizică medie** realizată de o persoană ocupată în agricultură, în anul 1997, **productivitatea muncii în agricultura olandeză era de aproximativ 9,3 ori mai mare decât cea din România, iar măsurată prin valoarea adăugată brută pe o persoană ocupată în agricultură, aceasta a fost de aproximativ 20 ori mai mare**. Dacă indicatorul este determinat însă **ca valoare nou creată de o unitate de cheltuială cu munca vie**, decalajul dintre cele două țări se reduce la numai 2,4 :1 (tabelul nr. 66).

Determinată astfel, productivitatea muncii în România este superioară celei înregistrate în Regatul Unit și Italia și aproximativ egală cu cea din Franța.

În medie, pentru a obține 100 ECU valoarea adăugată brută în agricultura românească erau necesari 7,4 ECU cheltuieli cu munca vie, comparativ cu 25,4 ECU în Portugalia, 23,8 ECU în Italia și numai 5,4 ECU în Grecia și 4,8 ECU în Luxemburg.

Acest "paradox economic" este rezultatul unei **subevaluări a prețului factorului muncă în agricultura românească atât în raport cu prețul celorlalți factori, cât și în funcție de prețul produselor**.

Tabelul nr. 66

**Decalaje de productivitate fizică și valorică între agricultura din UE
și agricultura românească, în perioada 1990-1997**

	Productivitatea fizică (tone u.c./pers. oc.)		Productivitatea valorică			
			Valoarea adăugată brută pe o persoană ocupată (mii ECU/pers. oc.)		Valoarea adăugată brută la o unitate de chelt. cu remun- nerarea salariaților (ECU)	
	1990	1997	1990	1997	1990	1995
România	1,0	1,0*	1,0	1,0*	1,0	1,0*
Danemarca	14,3	18,4	12,7	20,3	2,9	1,6
Grecia	1,1	1,6	2,4	5,0	6,0	1,6
Spania	2,8	4,2	4,9	9,0	2,4	1,7
Franța	7,6	14,6	9,2	13,9	2,5	2,0
Italia	2,7	4,0	5,4	11,8	1,2	0,9
Olanda	7,5	9,3	14,6	20,1	2,5	2,4
Regatul Unit	7,5	10,1	8,7	9,4	1,5	2,4

* - 1998.

Sursa: Calculat pe baza datelor din Anuarul statistic al României, Conturi Naționale, CNS, București, diverse ediții, Eurostat Agriculture, 1997, și La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997, Bruxelles, 1998.

Sintetic, diferențele de competitivitate dintre diferitele produse în cadrul sectorului agricol, între acesta și economia națională în ansamblu, **se explică și prin sistemul de prețuri specific fiecărei țări.**

În acest context, **politicile de prețuri, financiar-monetare și de credit au avut un impact negativ asupra productivității și competitivității agriculturii românești.** Este vorba, în primul rând, de susținerea financiară redusă a acestei ramuri; ne referim aici **la alocațiile bugetare relativ mici destinate agriculturii și, în special, la gradul redus de subvenționare a producătorilor și a produselor agricole.**

Bibliografie selectivă

- Bara, Simona; Moldovan, Minodora, "Rolul instituțiilor în dezvoltarea agriculturii și a spațiului rural", *Probleme economice*, nr. 33, CIDE, București, 1998
- Blankeburg, Peter, *La situation du travailleur agricole salarie*, OCDE, Paris, 1962
- Bold, Ion; Crăciun, Avram, *Exploatația agricolă – organizare, dezvoltare, exploatare*, Editura Mirton, Timișoara, 1995
- Braudel, Fernand, *Gramatica civilizațiilor*, Editura Meridiane, București, 1994
- Braudel, Fernand, *Jocurile schimbului*, Editura Meridiane, București, 1985
- Charvet, Jean Paul, *Le désordre alimentaire mondial. Surplus et pénuries: le scandale*, Editura Hatier, Paris, 1987
- Ciutacu, Constantin, *Fundamentarea economică și matematică a planificării în agricultură*, Academia de Studii Economice, București, 1987
- Ciutacu, Constantin, "Les décalages de productivité et revenus. Un défi pour l'intégration et la globalisation économiques", *Romanian Economic Research Observer*, nr. 5/1996, CIDE, București, 1996
- Ciutacu, Constantin, *Productivitatea muncii în agricultura României*, Ex Terra Aurum, București, 1976
- Ciutacu, Constantin, *Structurile agrare în condițiile integrării economice a României*, Chișinău, 1995
- Fischles, Michael, "Study on alternative strategies for the development of relations in the field of agriculture between the EU and associated countries with a view to future of these countries", *Agricultural Strategy Paper*, Bruxelles, 1995
- Gavrilescu, Dinu; Giurcă, Daniela (coord.), *Economia agroalimentară*, Editura Expert, București, 2000
- Georgescu-Roegen, Nicholas, *Economia României*, Editura Expert, București, 1997
- Georgescu-Roegen, Nicholas, *Statistică și matematică*, Editura Expert, București, 1998
- Harring, J., *Concepts de la mesure de la productivité dans l'agriculture à l'échelon national*, OCDE, Paris, 1992
- Manoilescu, Mihail, *Forțele naționale productive și comerțul exterior. Teoria protecționismului și a schimbului internațional*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986

- Mitrache, Ilie, "Să recuperăm miliardele investite în irigații", *Tribuna Economică*, nr. 31/1991
- Pană, Viorica; Pană, Ioan; Costescu, Mihai, *Pământul și folosirea lui în agricultură*, Editura Ceres, București, 1994
- Parpală, Oprea, *Economii și politici agrare în lume*, Editura Politică, București, 1982
- Patriche, Dumitru, *Economia comerțului*, Editura Sylvi, București, 1993
- Perroux, François, *Dialogue et monopoles des nations*, P.U.F., Paris, 1982
- Perț, Steliana, *Piața muncii în România - ocupare, flexibilitate, dezvoltare umană*, CIDE, București, 1994
- Perț, Steliana, *Potențialul uman al unor țări din spațiul est și sud-est-european*, CIDE, București, 1993
- Popescu, Marin, "Exploatarea agricolă familială. Tipologie și destin", *Analele INCE*, nr. 2-3, București, 1998
- Teulon, Frédéric, *Comerțul internațional*, Editura Institutul European, Iași, 1997
- Toderoiu, Filon, "La empresa agricola. Mundanzas estructurales e incidentes repercutidas en su fuerza competitiva", în *La adaptation de la empresa en un sistema en transicion*, Editura Expert, București, 1995
- Tongermann, Ștefan; Josling, Timothy, *Procesion agricultural policies for Central Europe and European Union*, CE, Bruxelles, 1994
- Van den Broek, Fishler, "Study on alternative strategies for the development of relations in the field of agriculture between the EU and associated countries with a view to future of these countries", *Agricultural Strategy Paper*, Bruxelles, 1995
- ***, *Agenda 2000 – Agriculture*, Version Integrale, 1997
- ***, *Agenda 2000. For a stronger and wider Union*, OCDE, Luxemburg, 1997
- ***, *Agricultura în Uniunea Europeană în pas cu timpul*, Delegația CE în România, București, 1996
- ***, *Anuarul Statistic al României*, CNS, București, diverse ediții
- ***, *Buletinul Băncii Naționale a României*, BNR și CNS, București, diverse ediții
- ***, *Conturi Naționale*, CNS, București, 1998
- ***, *Dictionnaire des théories et mécanismes économiques*, Editura Hatier, Paris, 1984

-
- ***, *Employment and social policy*, Buletin of European Union, nr. 7/8, Bruxelles, 1994
- ***, *European Economy*, Anual Economic Report, Bruxelles, 1997
- ***, *Evaluarea politicilor agricole - România*, OECD, Editura Profil agricol, București, 2000
- ***, *Intervention de Jacque Santer, President de la Comission Europeenne devant le Parlement Europeenne. Agenda 2000*, Strasbourg, 16 iulie, 1997
- ***, *La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1995*, OECD, Bruxelles, 1996
- ***, *La situation de l'agriculture dans l'Union Européenne, Rapport 1997*, OECD, Bruxelles, 1998
- ***, *The Community budget. The facts in figures*, Bruxelles, 1997
- ***, Bibliografie electronică – diverse site-uri

Volume apărute în cadrul colecției ESEN - 2 în anul 2001

**Probleme ale integrării României în Uniunea Europeană.
Cerințe și evaluări**

**Issues on Romania's integration into the European Union.
Requirements and evaluation**

**Stadiul negocierilor în vederea aderării la UE a statelor candidate
din Europa Centrală și de Est**

**Impactul adoptării acquis-ului comunitar privind
politica comercială comună în perspectiva aderării la UE**

**Implicațiile adoptării acquis-ului comunitar privind
politicile comerciale în domeniul produselor agroalimentare**

**Impactul adoptării politicii agricole comune (PAC)
asupra pieței principalelor produse agroalimentare românești**

Politica industrială în perspectiva aderării la UE

Politica energetică în perspectiva aderării la UE

**Sistemul impozitelor și taxelor
în Uniunea Europeană și în România**

CENTRUL DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
Redactor-șef: Valeriu IOAN-FRANC

Redactor și prezentare grafică: Mihaela PINTICĂ
Coperta: Nicolae LOGIN
